ADALET
DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

YIL : 51 TEMMUZ 1960 SAYI : 7

MILLI KÜTÜPHANE-ANKARA
347

ADALET DERGİSİNE GÖNDERİLECEK YAZILAR

Adalet Dergisinde yayınlanan telif veya tercüme yazıların bir sayfasına 15 lira ödenir.

Sayın yazar ve mütercimlerin Adalet Dergisinde yayınlanmasını istedikleri yazılarını bir mektupla Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne göndermeleri gerekir.

Gönderilecek yazıların kâğıdın bir yüzüne makine ile seyrek satırlarla, yeni terimlerle yazılması ve yazının baş tarafında bir plân ile umumî bibliyografya notlarının bulunması lâzımdır.

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmıyacağı sahiplerine bildirilmez ve yazılar geri verilmez.

ABONE VE SATINALMA

Adalet Dergisinin bir sayısı 2,50 lira, yıllık abonesi 30 liradır.

Adalet Dergisine abone olmak ve Bakanlığımızın diğer yayınlarından satın almak isteyenler, bulundukları yer Maliyesine parasını yatırarak alacakları müteferrika makbuzunu Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne gönderdiklerinde, istedikleri dergi ve kitaplar, posta ücreti aranmaksızın adreslerine postalanır.

Satışta bulunan yayınlarımız Derginin arka kapak içyüzünde fiyatlariyle gösterilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevlerinde de Bakanlığımız yayınları satışa arzedilmiştir.

30 Temmuz 1960

Devlet Nüshası

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

Yıl: 51 Temmuz 1960 Sayı: 7

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Org. C. GÜRSEL: Devlet ve Adalet 339

A. P. GÖZÜBÜYÜK: Adalet ve Ülke 342

İncelemeler:

Ord. Prof. Mustafa Reşit BELGESAY: Devletin Adlî Faaliyetinden Hukukî Mesuliyeti 343

Kemalettin KAZUK: Fransa'da Tekzip Müessesesi 356

A. Lütfi MUSLUOĞLU: Mecbirî Tahkim Usulü 364

Tercümeler:

Selâhattin ATALAY: İngiliz Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı işelenen Suçlar (PALMER'den çevirme) 373

Erdoğan GÖĞER: Şirketler Hukuku Reformunun Zorlukları (SCHMITTHOFF'dan çevirme) 384

İçtihatlar:

I — Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararları 395

II — Yargıtay Hukuk Kararları 405

III — Yargıtay Ceza Kararları 432

IV — Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları 440

V — Federal Mahkeme Kararları (Boşanma Dâvasında Kesin Hüküm İtirazı. Çev.: Baki KURU 449

Kronik:

Yeni Hukuk Yayınları (R. B. ERCİYEŞ) 455

349

6026 sayılı kanuna göre idare etmekle vazifeli olan :
Rıdvan Bülent Erciyeş

350

DEVLET VE ADALET

Org. Cemal GÜRSEL

Devlet Başkanı ve Başbakan Org. Cemal Gürsel 21/6/1960 günü saat 10 da beraberinde Adalet Bakanı Dr. Jur. Abdullah Pulat Gözübüyük olduğu halde Yargıtay Birinci Başkanı Dr. Jur. A. Recai Seçkini makamında ziyaret ve tebrik etmiştir.

Devlet Başkanı ve Başbakan Org. Cemal Gürsel bu münasebetle şu konuşmayı yapmıştır :

«Çok Sayın Başkan,

«Vazifeye başladıktan sonra ilk defa resmi bir müesseseyi ziyaret ediyorum. Bunun, Türk Adliyesinin en Yüksek Mahkemesine ve onun muhterem Başkanına yapılması sebepsiz değildir. Bir Milletin var olması için bir çok şeyler lâzımdır. Fakat milletin ve devletin varlığının esas temelinin Adalet olduğuna hiç şüphe edilmez. Ben buna bütün mevcudiyetimle inanıyorum. Bu inancımın ifadesi olmak üzere yüksek şahsınızda Türk Adliyesini sonsuz bir güven ve saygı hissiyle selâmlıyorum.

«Türk Adliyesinin tamamiyle bağımsız ve tarafsız olarak kutsal ödevini yerine getirmesinde size düşen son derece önemli ve aynı derecede şerefli vazifede üstün başarı dilerim.

«Devrilen iktidarın tahrip edici icraatiyle meydana getirilen hak ve adalet buhranının süratle ve tamamiyle giderilmesine Devlet olarak, Hükümet olarak giriştiğimiz çalışmaların ilerlemesine ve gelişmesine bütün adalet ve hukuk mensuplarının kıymetli emek ve ilgilerini esirgemeyeceklerine olan inancım tamdır.

« (Adalet Ülkenin temelidir). Bu güzel ve doğru sözün taşıdığı mâna ve mahiyet tek amacımız ve düsturumuzdur. Bu münasebetle Konfüçyüs'ün şu güzel vecizesini anmak yerinde olur :

«Adalet Kutup Yıldızı gibi yerinde durur ve geri kalan her şey onun etrafında döner».

«Adalet Ordusunda seferber olan hukukçularımıza başarılar diler, kendilerini saygı ve sevgilerimle selâmlarım».

Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in konuşmasına Yargıtay Birinci Başkanı Dr. Recai Seçkin'in verdiği cevap:

«Pek sayın Generalim, vazifeye başladığınızdan beri yaptığınız ilk resmî ziyaretin, benim birinci başkanlığa tâyinim vesilesi ile Yargıtaya yapılması, Adalete ve Hâkimlerimize karşı olan duygularınızı pek güzel belirtmektedir ve bu mahiyette bir ziyaret, gerek Osmanlı tarihinde gerekse Cumhuriyet tarihinde ilk defa vuku bulmaktadır. Gerçekten, yeni vazifeye başlamış bir Devlet Reisinin, Devlet müesseseleri içinde ilk önce Yargıtayı ziyaret etmiş olduğunu hatırlamıyorum. Bu mânalı olayın Devletimiz tarihinde yeni bir çağın, gerçek Hukuk Devleti çağının başlangıcı olmasını ve bu anlayışın bundan sonraki tarihimiz boyunca sürüp gitmesini bütün varlığımla dilerim. Hukuk Devletinin kurulması, ancak ve ancak Devleti meydana getiren fertlerin ve bu arada bilhassa Devlet içinde hâkim durumda olan idare edenlerin, bütün işlerinde ve işlemlerinde, candan ve gönülden inanarak ve seve seve, kanuna ve mahkeme kararına bağlı olmaları ile ve onlara hakkı kabul ettirecek tesirli kanun hükümlerinin ve iyi işleyen müesseselerin kabul edilmiş bulunması ile gerçekleşebilir. Söylevinizde bu inanç en kesin ifadesini bulmaktadır. O halde, kitle olarak, hak yolundaki, adalet yolundaki savaşlarında her zaman zafere ulaşmış olan Türk Hâkiminin bundan böyle daha büyük başarılara erişeceğini söylemek, mübalâğalı bir görüş olmıyacaktır.

«Devlet, adalet temelleri üzerinde yükselmek istedikçe, adaletin hizmetinde bulunan hâkimler ve hukukçular topluluğunun, haksızlıkla savaş azmi, büsbütün artacak ve kutsal yurdumuzun mânevî ve maddî alanda ilerleme hamleleri, görülmedik bir hızla medenî âlemi hayretler içinde bırakacaktır.

«Her çiçek belli şartlar altında gelişir.Adalet denilen kutsal çiçek ise tarafsız şalışma ve sadece vicdanı ve bilgisi ile başbaşa kalmak iklimi içinde bulunan hâkimlerin ve yüksek seciyeli hukukçuların ruhlarında yetişir ve yine bu yüksek ruhlarda güzel kokulu meyvelerini günden güne daha tatlı olarak verir. Hâkimlerin gerçekten bağımsız ve tarafsız çalışma imkânlarına ait doğru ve güzel sözler, gayeye uygun kanun hükümleri şeklinde gerçekleştikçe ve titizlikle tatbik olundukça, Yurdumuzda hiç bir zaman adalet buhranına yer kalmaz. Bu konuda bütün Türk Hâkimlerinin ve hukukçularının duygularına tercüman olarak diyorum ki, büyük insan olan islâm Peygamberinin bildirdiği gibi, yerlerin ve göklerin adaletle durduğunu hiç bir zaman unutma-

dık ve unutmıyacağız ve bu Yurtta haksızlığı ezmek, hakkı ve adaleti yükseltmek uğrunda bize düşen hiç bir fedakârlıktan kaçınmıyacağız.

«Hâkim ve Hukukçulara karşı gösterdiğiniz nazikçe ilgiden dolayı teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım, pek sayın Generalim.»

ADALET VE ÜLKE

Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK

Adalet Bakanı Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük görevine başlarken, Türk hukukçusuna ışık tutacak ADALET ÜLKENİN TEMELİDİR vecizesinden aldığı ilhamla, 31/5/1960 tarihinde teşkilâta aşağıdaki tamimi göndermiştir.

«Yeni kurulan Hükûmette Adalet Bakanı olarak görevlendirilmiş bulunuyorum. Bu şerefli vazifenin, değişmez hak fikri ve adalet duygusu ile yerine getirilmesinin kutsal bir ödev olduğu şüphesizdir.

«Her türlü hakların ve hürriyetlerin biricik teminatı olan Adalet Kuvveti bağımsız ve tarafsız bir mahiyet ve değer taşıdığı sürece ancak devletin idaresinde gereken düzeni ve güveni sağlıyabilir.

«Kıymetli ve fedakâr meslektaşlarımın, münhasıran hukuk'a uygun kanun ilmi ve kazaî içtihatların ışığı altında vicdanlarından başka hiç bir şeye bağlı olmaksızın tam istiklâl ile vazifelerini yapmaları, kurulmakta bulunan Hukuk Devleti sisteminin tabiî ve zarurî bir icabıdır.

«(Adalet ülkenin temelidir) vecizesini fiilen gerçekleştirmek ve vicdanlarda buna olan inancı yaratmak ve yerleştirmek biricik ve en yüksek amacımızdır.

«Bu bakımdan sayın meslekdaşlarımın görevimin yerine getirilmesinde ve yüksek amacımızın gerçekleşmesinde kıymetli ilgi ve yardımlarını esirgemiyeceklerine inancım vardır.

«Hak fikrinin ve adalet ülküsünün sadık müdafii olduklarında şüphe bulunmıyan muhterem meslakdaşlarımın bundan böyle bu ruh ve anlayış içinde başlıyacak çalışmalarında üstün başarılar dilerim.»

DEVLETİN ADLÎ FAALİYETTEN HUKUKÎ MESULİYETİ

Yazan :
Ord. Prof. Mustafa Reşit BELGESAY

1 — Devletin teşrîî, idarî, kazaî faaliyetinin sebep olduğu zarardan mesuliyeti günün meselesidir. Bir kaç yıl önce Milletvekili M. Ali Sebük' ün bu mevzuda bir kanun teklifi Mecliste müzakere olunurken Adliye Vekâleti Sözcüsünün senevî 6000 küsur beraat veya men'i muhakeme ile neticelenen, binaenaleyh haksız tevkifat yapıldığını açıklaması meselesinin önemine dikkatı çeker. Devletin haksız faaliyetine kurban olanların halleri ile ilgilenmek gerektir.

Devletin Mesuliyetinde Prensip ve Mevzuat

2 — Kanunlarda Devletin mesuliyeti hakkında umumî mahiyette sarih hükümler yoktur. Devletin mesuliyeti hakkında müteferrik üç çeşit hüküm vardır.

a) Bazı zarardan kusuru olan memurun şahsî mesuliyeti, Devletin de yalnız onun ödeyemediği zarardan mesuliyeti kabul olunmuştur.

İ İ K. memurun kusuru ile sebep olduğu zarardan şahsen mesul olduğunu (m,5), Devletin ise onun ödeyemediği zarardan mesul olduğunu (m,6) tasrih etmiştir.

MK. a göre Asliye ve Sulh Hâkimleri vesayet dairesi uzvu sıfatiyle kusurlarından doğan zarardan şahsan mesul olup, Devlet onların ödeyemedikleri zarardan mesuldur (m. 410).

b) Bazı memurların şahsen kusurlarının neticesinde mesul oldukları kabul edildiği halde ödeyemedikleri zarardan Devletin mesul olduğuna dair hüküm bulunmamaktadır.

MK. nüfus memurlarının kendilerinin veya maiyetlerinin kusurlarından şahsan mesuliyetini tasrih ettiği halde (m.37), zararı ödemeden acizleri halinde Devletin mesul olduğunu tasrih etmemiştir.

HUK. hâkimlerinin ağır kusurlarından şahsî mesuliyetlerini kabul etmiş (273 vm) fakat zararı ödemeden acizleri halinde Devletin mesuliyetini tasrih etmemiştir.

c) Devlet bazı kusurlardan, memurun kusuru bulunması şartına bağlı olmadan doğrudan doğruya mesul tutulmuştur.

Tapu sicillerinde herhangi bir hatâ sebebiyle Devletin mesuliyeti mutlaktır. Fakat devlet ödediği tazminat ile tapu memuruna ancak şahsi bir kusuru varsa rücu edebilir (MK.917).

3 — Kanunlarda Devletin memurların faaliyetinden mütevellit haksız zarardan mesuliyeti hakkında sarih bir hüküm bulunmaması, bu zarardan mesul olmamasını tazammun etmez.

Onar, haklı olarak, «idare hukuku sahasında çıkabilecek zarar ve ziyan ihtilâflarının da diğer ihtilâflar gibi... Hukukun umumî Prensiplerine, hakkaniyet ve nasafet esaslarına dayanan içtihatlarla» halledilmesi tezini müdafaa etmiştir (1).

Hukukun esas prensipleri Fransız Devlet Şûrası kararlarında tebarüz ettirildiği gibi mevzuatı tamamlar (2).

MK. ve BK. hükümleri Devlet faaliyetinde tatbik edilemiyeceği iddiası kabule şâyan olamaz. Her Devletin mesuliyetini, politik teşkilâtın uzvu sıfatı ile değil de, faaliyetinin mağduru sıfatı ile idda ederse âmme prensipleri tatbik yeri bulmaz.

Uyuşmazlık Mahkemesi muttarit içtihatları ile bazı Devlet faaliyetinin sebep olduğu zarardan mesuliyete hususî hukuk hükümlerine göre karar verilmesi için bu mevzuda açılan dâvanın Adliye Mahkemelerinde görülmesini kabul etmektedir.

MK. un âmme müesseselerini âmme hukuku kanunlarına tâbi tutan hükümleri (m.52) bu müesseselerin fertle münasebetinde tatbik olunmaz.

Âmme müesseseleri sadece teşkilâtları bakımından âmme kanunlarına tâbidir.

4 — MEMURLARIN ŞAHSÎ MESULİYETİ. Devlet memurları prensip olarak vazifelerini ifa münasebetiyle sebebiyet verecekleri zarardan ferde veya devlete karşı şahsan mesul olamazlar. Mesuliyet korkusu onları servisin zararına bazan lüzumsuz ihtiyatlara sevk eder. Devlet icra ettiği memleket şümul faydası olan az çok tehlikeli teşebbüslerin sebep olabileceği zararları, vergilerle harç ve resimle karşılıyabildiği

(1) S. S. Onar : İdare Hukukunun Umumî esasları 1952, S. 1197
(2) Jeanneau : Les prencipes gènèraux du droit dans la Jurisprudence administrative 1954, S : 124 vm.

756

halde, memur kanun dışında prim alamıyacağından bu zararları karşılıyamaz. Çoğu halde zararın hudusunda memurun kusuru, âmirin talimatına, idarî âdetlere uyması veya tecrübesizliği, kendi kendine yapamıyacağı fakat, hale göre reddedemediği iş verilmesi, bazanda had aşırı vazife bağlılığı olacaktır. Memur nice hallerde zararı önleyici veya tamir edici tedbirleri almakta yardımcılarını seçmekte serbest de değildir. Bu şartlarla Devlete, icabında memurun kendi kendine verdiği zarardan dahi mesuliyet kabul etmek gerekir.

Memur ancak önlemek, hafifletmek, tamir etmek tamamen kendi elinde olan veyahut vazifesi ile bağlılığı olmayan kusurunun neticesi olan zarardan mesul tutulabilir. Bu şerait dahilinde Devlet mağdura ödediği tazminat ile memura rücu edilebilir.

Fransız Devlet Şûrası servis kusurlarının sebep olduğu zarardan mesul edilen devlet ödemesi ile memura rücu edebilmek için memurun vazifesi dışına çıkmış veya kusuru açıkça şahsına muzaf olması gerektiği içtihadındandır (3).

5 — Devletin kazaî faaliyetinden ileri gelen zararlardan mesuliyeti umumiyetle kabul edilmemektedir (4).

Devletin kazaî faaliyetinden mesul olmadığı tezi şu mülâhazalara istinat ettirilmektedir:

a) Hâkimler vazifelerinde müstakil olup idarî emir ve talimat ile bağlı olmadıkları için idarenin müstahdemi olamazlar ki faaliyetlerinin neticesi olan zararlardan Devlet BK. nun istihdam edenlerin mesuliyetine dair hükümleri (m.55) dairesinden mesul olabilisin. Hâkimin kararı kaziyei muhkeme olması da hatâ olduğu iddia edilmesine mânidir.

---

(3) Fransız Devlet Şûrası 19 Haziran 1959 S. 1960 59, hadisede bir er muhafazasına memur olduğu bir arabayı beş arkadaşı ile gezinti yapmak için garajdan çıkarmış, yolda dikkatsizlikle birini çiğnemiştir. İdare onları ödediği tazminattan müteselsilen mesul etmek istedi. Devlet Şûrası kararında zikrettiğimiz esası tebaruz ettirdikten sonra, arabayı şahsî maksatlarla kullanmaları itibariyle erlerin her birinin Devlete karşı şahsen mesuliyetini kabul etti. Fakat mesuliyetleri müteselsil olmayıp tebaruz eden şahsî kusurlarının ağırlığı ile mütenasıp olacağına karar verdi.

(4) Onar : Age. S : 1217

Prof. Karafakih aksine olarak, devletin kazai faaliyetinden dahi mesuliyetini kabul etmektedir. Hâkimlerin verdikleri kararlardan dolayı şahsen ve devletin dolayısiyle mesuliyeti. Zeki Mesut Alsan'a Armağan. Siyasal Bilgiler dergisi 1957 S. 6

357

Sarıca'ya göre icra memurunun mesul tutulduğu zararı ödemeden aczi halinde Devletin mesuliyetini kabul eden İİK. hükmü istisnai olup diğer adliye memurlarının sebep oldukları zararlardan devletin mesuliyetine şumullendirilemez (5)

Idarenin hâkimlerin, kararlarına müdahale salâhiyeti olmaması hattâ bu müdahale CK. ile suç sayılması faaliyetlerinden Devletin mesul edilmesine mâni olmaz, kazaî faaliyetten idarenin değil, Devletin mesuliyeti bahis mevzuudur. Hâkim Devletin müstahdemi değildir. Fakat onun bir uvzu, bir organıdır. Hükmî şahıs, organının kusurundan da mesuldür (MK. 48). Bir şahsiyet namına müstakillen hareket iktidarı olan onun uzvudur. Devlet vazifelerini ifaya memur vekiller de organ olarak faaliyetleri ile Devleti mesul ederler.

İcra memurunun mesuliyet şartı ile hâkimin mesuliyet şartları farklıdır, fakat onların fiilinden devletin mesuliyeti aynı sebebe istinat eder, aynı şarta tâbi olabilir.

İcra memurunun kusuru ile sebep olduğu zarardan devleti ikinci derecede mesul tutan bir hükümden, memurun kusuru olmadığı halde cebrî icra faaliyetinin tanziminde Devlete muzaf bir sebeple hâsıl olmuş haksız bir zarardan Devletin mesul olmadığı neticesi çıkarılamaz.

FM. 22 Aralık 1953 kararında, doktrin devletin mesuliyeti bakımından idare memuru ile adliye memuru arasında fark gözetmediğini kaydetmektedir (6).

Sarıca'nın devletin kazaî faaliyetinden mesul edilemiyeceği için gösterdiği bir sebep de «Kanun vâzıı bu gibi idare işlerinden dolayı Devletin mesuliyetini kaide olarak kabul etseydi vesayet işlerinden dolayı devletin mesul olacağını ayrıca tasrihe lüzum görmemesidir„(7).

MK. Devletin mesuliyetinde esas prensibi hususî bir hale tatbik etmektedir. Bir prensibi tatbik eden hükümden prensibe uymuyan netice çıkarılamaz, şumulünde olmıyan meselelerde mutlaka zıt hükümler tatbık edilemez.

Mahkemelerin ancak nihaî kararlarının hatâsı iddia olunamaz. Dâva esnasında ittihaz olunmuş tevkif gibi ara kararlarının haksızlığı nihaî karar ile tezahür edebilir. Yeni deliller bulunursa iadei muhakeme ile nihaî kararın da hatâsı tesbit olunabilir.

---

(5) Sarıca : idari kaza 1949,S. 211

(6) FM. JdT 1954 555. Emcet Belgesay : Hâkimin hukukî mesuliyeti. Doktora tezi.

(7) Sarıca Age. 217

258

Devlet Şûrası Kanununun idarî karardan haklar muhtel olanlar tarafından açılan dâvanın Devlet Şûrasında görüleceğine dair hükmü, kazaî bir karardan mağdurun Devleti mesul edememesini değil, bu mesuliyeti tesbit için açacağı dâvanın adliye mahkemesinde görülmesini iktiza eder.

6—Devletin mesuliyeti DŞ. K. a istinat ettirildiğine göre de polis faaliyetinden mesuliyeti kabul edilmek icabeder. Polisin haksız yere bir kişiyi, salâhiyeti hududunda olsa da tevkif etmesinden, bir haksızlık tahkikatında sanık lehinde olabilen bir delili zamanında tesbit etmemesinden Devlet mesul edilebilir. Polisin bu mahiyette muamelesi kazaî mi, idarî mi olduğu meselesini münakaşaya lüzum görmeden memurun fiilinden Devletin mesuliyeti, faaliyetine takılacak sıfata göre değişemiyeceğini söyliyebiliriz. Mağdur, memurun sıfatı ile alâkalı değildir.

Ceza Usulü K. beraet eden sanığın masrafları hazinece ödeneceğini tasrih etmektedir (409). Bu masraf sanığın ispata muhtaç olmadan isteyebileceği bir tazminattır, ispat etmesi şartı ile daha geniş tazminat hakkı mahfuzdur.

İsviçre Vaud Kantonu 16 Aralık 1947 Teşkilât K. göre, hafif kusuru ile taraflardan birinin haksız zararına sebep olan hâkim şahsan mesul olmaz, fakat Devlet Adaletin tevziinin sebep olduğu haksız zararlardan memurun kusuru olmasa bile mesul olur. Devlet mağdura ödediği tazminatı zarara sebebiyet vermiş olan hâkimden ancak vazifesinde ağır bir ihmali bulunmuş idi ise istiyebilir (8).

II

Devletin mesuliyet şartları

6—Devletin memurlarının sebep olduğu haksız zararlardan mesuliyeti başkaca bir hüküm bulunmadığına göre, umumiyetle mesuliyete dair hükümlere tâbi'dir.

Hukukî bir vazifesini ihmal veya müspet bir fiili ile diğerine haksız bir zarar veren zararın hudusunda veya büyümesinde bir kusuru varsa mesul olur. (BK 41). kanunlar yalnız bazı haksız zararlardan şahsî kusuru bulunması şartına tâbi olmadan mesul etmekte, bazan da bilâkis kusuru ağır olması şartı ile mesul etmektedir. bilhassa hâkimler kazaî faaliyetlerinde ağır sayılan muayyen kusurlardan mesul tutulmuştur (HUK 573).

(8) İsv. Fed. kararında tebaruz ettirilmiştir. JdT. 1954 517

(7) Hâkimlerin mesuliyetine dair hükümlerin polis komiserleri hakkında da tatbik olunması lojiktir. Komiser de bir şahsı kanun sâlâhiyetini kullanılarak tâkip etmiş ise hâkimler gibi mesul edilebilir.

Karafakih, haklı olarak hüküm mevkiinde bulunan köy ihtiyar heyetinin de hâkimler hakkındaki mesuliyet hükümlerine tâbi olduğunu mülâhaza etmiştir, (9).

Fransız Temyiz Müddeiumumisi müspet fiili ile haksız zarara sebep olması halinde hâkimlerin mesuliyetine dair hükümlere tevfikan mesul edilebilse de ihkakı haktan istinkâf sebebiyle mesul edilemez. Vazifeden istinkâf sebebiyle mesuliyet dâvası ancak kâtip huzuru ile mürafaa yaparak ihtilâfları halle memur hâkimler aleyhinde açılabilir. Müddeiumumî ferde karşı şahsan vazife ile mükellef değildir ki fert ihmali sebebiyle şahsan onun aleyhine mesuliyet dâvası açabilsin.

Ferdin haklarını koruma vazifesi Devlete düşer. Bu vazifenin ihmali hakkın ziyaına sebep olmuş ise Devlet mesul olur (10).

8—Adam istihdam eden imkân içinde zararı önlüyebilecek her tedbiri aldığını ispat şartı ile müstahdeminin sebep olduğu zarardan mesul olmaz. (BK. 55). Fakat Temyiz Mahkemesi tevhidi içtihat kararı ile istihdam edenin kusuru bulunmasa bile müstahdeminin sebep olduğu zarardan mesul tutmaktadır. Bu karara göre Devlet de memurun vazife sırasında veya vazifesi ile ilgili fiilinin sebep olduğu haksız zarardan şahsî kusurunu ispata hacet olmadan mesul tutulmamak gerekir.

9 — Bir âmme servisinin sebep olabileceği haksız zarardan devletin mesuliyeti hudutsuz olamaz:

A)Devlet memuru ihmal ile sebep olduğu haksız zarardan mesul edilebilmek için ifa mecburiyeti bulunmak ve ihmal olmasaydı zarar olmıyacağı büyük ihtimal içinde olmak gerekir. Misal:

Polis tehlikede olan kişiye mümkün olan yardımı yapmakla mükellef olduğundan, bir imdat talebine lâkayt kalmasından, gördüğü bir yaralıyı derhal hastaneye yatırmamasından veya kazaya sebep olmuş arabanın numrasını almamasından, el koyduğu bir vakada mağdur veya sanık lehinde olan bir delili tesbit veya muhafaza etmemesinden doğan zarardan mesul olur. Fakat, memurun ihmali olmasaydı dahi hâsıl olabilecek zarardan Devlet mesul edilemez.

(9) Karafakih. Age.
(10) FR. Tem. 12 Mart 1957 S. 1957 366

360

Devletin mesul tutulabileceği ihmalleri tâyin için vazifelerini tesbit etmek gerekir. Prensip olarak, Devletin vazifeleri kanunlarla ve örf ile ile tesbit olunur. Devlet memleket içinde yaşıyanların mal ve canlarını korumakla mükelleftir. Devlet kolaylıkla bastırılamıyan bir isyan halinde yağmadan mesul edilemesse de şahısların emniyeti için lüzumu katî olan tedbirleri almamasından mesul edilebilir.

İdare, kanunların derpiş ettiği hizmetleri imkân nisbetinde yapar. Devlet daha yüksek menfaatlere tecavüz etmeden alınamıyacak bir tedbiri alınamamasından mesul tutulamaz. Meselâ her ilçede bir icra dairesi teşkili kanun icabından olsa da, işi çok az olan bir ilcede bu teşkilâtın yapılmaması neticesi alacaklının haciz talebi vaktinde is' af edilemiyerek borçlu mallarını kaçırmış ise devlet mesul edilemez.

Devletin polis vazifesini yapmamasından mesuliyeti de ayni hükme tâbi olmak lâzımdır. Devlet her sokak başında bir memur bulundurmağa, herkese mülkünü garanti etmeğe mecbur değildir fakat, hale göre kolaylıkla önlenebilecek tecavüzlere mâni olmamış ise mesul tutulabilir.

B) Devlet, memurunun müsbet faaliyetinin sebep olduğu zarardan mesul olur. Meselâ, icra memuru haciz yerinde bulunmıyan borçluyu aratır (İİK. 80). O haciz sırasında bulunamaz, hemen bulundurulması da mümkün olmazsa haczi gıyabında yapar. Memur icabında borçlunun malları saklı olduğu yerlerin kapılarını kırarak, kilitlerini sökerek haczi yapar. Haczettiği mücevher gibi kıymetli malları banka kasalarında diğer eşyayı nev'ine göre uygun yerlerde saklar veya borçlu elinde bırakır (88). İcra memuru bu işleri yaparken alacaklı veya borçlunun haksız bir zarara uğramaması için lüzumlu tedbirleri almakla mükelleftir. Memurun bir tetbiri almamasının sebep olduğu haksız zarardan Devlet mesul olur. Meselâ, memur evin kapısını kırarak haciz yaptıktan sonra kapıyı açık bırakması sebebiyle eşyalar çalınır yahut haczedilerek muhafaza edilmekte olan eşya yağmurdan bozulursa Devletin mesuliyeti tabiî görülür.

Memur haciz esnasında bulunmayan borçlunun nerede olduğunu halin icabına uygun surette tahkik etmeden, veya gelmesi için normal zamanı beklemeden ikamegâhının kapısını kırarak haciz yaparsa Devletin mesuliyetine gidilebilir.

10 — c Zarar gören zarara razı olduğu, veya zararın hudusunda kendisinin de bir kusuru bulunduğu takdirde hâkim tazminat miktarını tenkis veya büsbütün kaldırabilir (BK. 44). Binaenaleyh, mağdurun şahsına izafe edilen bir ihtimal veya fiil zararı doğurmuş veya çoğaltmış

361

ise Devletin tazmin mesuliyeti hâkimin takdirine tâbi kalır. Hâkim Devlet memuru ile mağdurun kusurlarını tartar, onun servet derecesini, tazmininin bütçeye inikâsını nazara alır.

11 — D) «Hâkim hal ve mevkiin icabına ve hatânın ağırlığına göre tazminatın suretini ve şümulünün derecesini tâyin eyler» (BK 43). Bu suretle, failin fiilinin teselsül eden tahminler içinde bütün neticelerinden mesuliyeti prensip olmakla beraber, ona muzaf olmayan sebeblerle zarar çoğalmış ise hakkaniyet icap ettirdiği takdirde tazminatın miktaren tahdit edilmesi gerektir (11).

Yüksek kıymette lüks eşya tahrip edilmesi halinde tam kıymeti tazmin olunmıyabilir.

Teselsül eden tazmini gereken zararlar bir noktada durdurulmak gerekir. Bu nokta failin kusurunun derecesi, ödeme kudreti hesaplanarak tâyin olunur. Meselâ; bir yangın neticesi koca bir mahalle yanmış ise fail ancak imkânları ile ödeyebileceği miktara mahkûm edilmelidir. Yoksa onun mallarının tutarından her alacaklıya hiç kabilinden pay düşer, en çok himayeye muhtaç mağdur hakikatta aynı sıkıntıya düşmeyen zenginden daha çok az himaye görmüş olur.

Devletin hayatî servislerini ihmale mecbur edecek tazminata mahkûm edilmesi kabul edilemez. Bu sebeple Devletin âmme servislerine tahsis ettiği mallar, binalar, vergi alacaklarının haczolunamaması kabul olunmuştur (İİK. 82).

12 — Mağdurun zararı Devlet faaliyetinden istifadesi ile takas olunabilir. Devlet ancak mağdurun istifadesi ile takas olmıyan zararından mesul edilebilir.

Âmme ne suretle olursa olsun, ferdin zararına bir istifade temin edebilmiş ise her halde bu istifade hududunda tazmin ile mükellef olur (BK. 61 ve t. tatbikıyle). Devlet faaliyetinin sebep olduğu zarar umuma paylaşılma gerekir.

13 — Kanunlar Devletin mesul tutulabileceği bazı zararları tahdit etmektedir.

---

(11) FM. 14 Aralık 1954 JdT 1955 439. Bir trafik kazasında hafif yara almış olan M. bir kaç günlük tedaviden sonra işe başlamış, fakat eski neşesini kayıp ederek tabiatı biraz değişmişti . Onu bir kliniğe yatırdılar. Bu ruhî hastalık tedavi için yapılan kontrendike bir elektroşok neticesi ağırlaştı, hafızası azalmıştı. Mağdurun zararı faile muzaf olmıyan müterafik tesadüfî sebeplerle çoğaldığı için lehine hükmolunan maddî tazminat miktarı BK. 43 hükmünce azaltıldı, fakat 3000 Frank manevi tazminat muhafaza edildi.

11/2/1959 (R. 19 Şubat 1959) Tebligat kanunu usulü dairesinde tebligat yapılmamasının neticesi olan zarardan Devletin «PTT işletmesi memurlarının kusuru veya ihmali yüzünden veya mücbir haller dışında her hangi bir sebeple ziyaa uğrayan tebliğ evrakını yeniden tanzim ve tebliği masraflarını Posta ve Telgraf Kanunu taahhütlü müreselâte mütaallik hükümlerine göre» ödeyeceği hükmünü ihtiva eder. (m. 6)

Devletin mesuliyetini tahdit eden bir kanun memurlara kusur isnat olunabildiği hâdiselerde ferdin daha geniş tazminat istemesine mâni olmaz, her halde dar tefsir olunur. Meselâ, tebliğ evrakı muhatabı olmıyan birine teslim edilip dâvalı vaziyetten haber alamıyarak telâfi edemiyeceği ağır haksız bir zarara uğramış ise artık yeniden çıkarılması bahis mevzuu olmayan evrakın tanzimi masrafları ödenmekle mesele halledilmiş olmaz.

14 — Devletin mesuliyeti hakknda bâzı Fransız içtihatları :

a) Devlet polis faaliyetinin sebep olduğu haksız zarardan memurun kusuru şartına tâbi olmadan mesul olur (12).

Paris'de bir arabayı durdurmaya memur ajanlar durması için işaret verdikten sonra mitralyöz ile ateş etmişlerdi. Kurşun hedefe isabet etmedi; yoldan gecen birini öldürdü. Araba ise 50 metre ilerde kendiliğinden durdu. Açılan dâvada İçişleri Bakanı polisin vazifesini yaptığını, haksız zararın hudusuna mâni tedbir alması imkânı bulunmadığını ileri sürerek Devletin mesul olmadığını iddia etti. Çünkü, ajanlar arabayı başka suretle durduramazlardı. Başkanun sözcüsüne göre ise polis arabaya dur işareti vermekle beraber ateş etmiş olacaktı, arabanın 50 metre ileride kendiliğinden durması buna karine idi. 60 kilometre süratle giden araba bir anda duramazdı. Bu sebeple, polisin hareketi kusurdu. Fakat o, meseleyi basitleştirmek için, polis faaliyeti ferdin kaçınamıyacağı bir zarara sebep olması halinde Devletin ihdas ettiği tehlikeli vaziyetten ötürü mesuliyeti artık prensip kabul edilmesi lüzumunu müdafaa etti. Devlet Şûrası hâdisede Devletin mesuliyetini kabul etti.

b) Polis ferdi vukuu pek muhtemel tecavüzden korumazsa Devlet mesul edilebilir. (13)

Hâdisede, ellerinde rovelver bir kaç kişi B. ye tecavüz etmişlerdi Geçmekte olan polis müfettişi onları merkeze götürdü. Mütecavizler tecavüzlerini komiserlikte tekrarladılar. Komiserin müdahalesi ile bir cinayet önlenebildi. Komiser B. yi çalınan saatini iade ettirdikten sonra

(12) FR. DŞ. 19 Haziran 1949 S. 1949 III 61 Pratik Huk. 1949 83
(13) FR. Uzlaştırma Mah. 9 Temmuz 1944 S. 1954 III 114

763

evine gönderdi, mütecavizleri de serbest bıraktı. Komiser B. nin yolda tekrar tecavüze uğramaması için tedbir almamıştı. Ona silâhsız iki polis kendiliğinden refakat etmişti. Yolda saklanan mütecavizler B' ye birden hücum ederek öldürdüler. Silâhsız polisler korkularından kaçmışlardı. Fransız Uluştırma Mahkemesi komiserin, maiyetine hâdiseyi komiserlik yevmiye deftedine geçirmemelerini söyliyerek gitmesini, B. ye tekrar tecavüze uğrayacağı şartlardan anlaşabileceği halde geceyi komiserlikte geçirmesini teklif etmemesi yahut emniyeti bakımından gerekli tedbirleri almadan göndermesini müstesna ağırlıkta şahsî kusur addederek onu zarardan şahsan mesul etti. Bu halde Devletin mesuliyeti kendiliğindendir.

c) Devlet memuru vazifesi harici fiilinden Devlet mesul olmazsa da bu fiili vazifesi ile irtibatlı ise mesul olur (14).

Bir kır balosunda intizamı temine memur olan polis vazife haricinde bir bara girdi, orada birine sinirlenip silâhını çekti. Silâhını almak isteyen bir müşteriyi yaraladı. Hareketi vazifeye murtabıt sayılarak Devlet mesul tutuldu. Onun memuriyet vazifesinin verdiği kolaylıkla ika ettiği fiil vazifeye murtabıt sayılmıştır.

d) Bir liman dalgakıranı ışık tertibatının bozulduğu, zamanında gemicilere duyurulmaması Devletin mesuliyetini gerektirir. (15)

e) Cebrî icranın ihmali Devletin mesuliyetini iktiza eder. (16)

FR. DŞ. Devletin mahkeme karalarını icra etmemesinden mesuliyetini kâh idarenin ağır kusuruna, kâh vatandaşlararası müsavat prensibine dayamaktadır. İdare bir mahkeme kararının icrasını ancak kanunî sebeplerle veya âmme intizamı bakımından tehlike melhuz bulunursa tâlik edebilir. Türk Esas Teşkilât Kanununa göre de prensip aynıdır.

Devlet âmme intizamını muhafaza zaruretiyle bir tahliye kararını icra etmezse mal sahibine tazminat vermeğe mecburdur. Çünkü, intizamı muhafaza için fedâkârlık yalnız mağdura değil, bütün vatandaşlara düşer.

Polis bir tahliye kararını icra etmemekle beraber mal sahibine mukarrer kira ödenmekte ise mal sahibi ancak bu işgal yüzünden mülkünü ucuz bedelle satmak zaruretinde kaldığını veya malı tahrip edildiğini ispat şartı ile Devletten tazminat isteyebilir.

---

(14) FR. DŞ. 1 Ekim 1954 S. 160
(15) Oran İdare Mah. 2 Mayis 1955 S. 1955 498
(16) FR. DŞ, 1953 1955 Choro. 77.

f) Kanulara, idarî kararlara tevfikan fertlerin şahsına mecburî müdahalenin sebep olduğu haksız zarardan Devlet, memurun kusuru olmasa bile mesul olur (17).

Bir mektepte küçük bir çocuğa hatâlı yapılan mecburî aşı uzun süren masraflı tedavisini istilzam etmişti. Aşı mecburî olduğu ve hastalık da normal masrafları gerektirdiği ve uzun sürdüğü için doktorun bu tatbikte kusuru aranmadan Devlet mesul tutuldu.

E) Devlet memurları tarafından âmme menfaatı bakımından zaruret olmadan, ferdin hususî hayatı tahkik edilmesi, elde edilen şeref ve itibara müessir bir fiil hareketinin kıymet hükmü verilerek veya verilmeden işaası âmme kuvvetinin mesuliyetini gerektirir, fiilin doğru olması Devletin mesuliyetini kaldırmaz (18).

Fransız DŞ. nda Başkanun sözcüsü Bernard'ın iddiasını teyit için analiz ettiği bâzı kararlar :

aa. Bir kumandan bir harp esirini hizmetine verdiği kişinin elinden almak için karısı ile münasebetini ileri sürmüştü. Devlet mesul tutuldu (8. Ara. 1948) .

bb. Askere alınmış bir papazın hizmette iken kötü hali not edilip terhisinden sonra Kiliseye bildirildi. Devlet mesul tutuldu. (6 Nisan 1951)

Ceza Kanunu ile mevzu şahsın hususî halini işaa yasağı Devlet memurları için de vardır. Fakat, tabiî olarak Devlet memurlarının idarî zaruretle tahkikat yapmaları meselâ, şahsın ahlâkî durumu hakkında hükmü verip gayeye uygun olarak alâkalılara bildirilmesi mesuliyetini istilzam etmez. Bir memuriyet adayına ahlâksız kıymet hükmü verilerek merciine bildirilebilir. Fransız D.Ş. nın zikri geçen 19 kasım 1958 kararına mevzuu hâdise :

Bir Fransız doktoru Şikago Fransız konsolosluğuna müracaatla Fransız Etibba Sendikası âzası olduğunu, Amerikalı doktorlarla Fransız doktorlar arasında münasebetler tesisi için iki memleket arası turistik seferler tertipleyecek bir dernek kurulması hususunda müzaharetini

(17) Bordeau (Fransa) İdare Mah. Şubat 1956 DŞ 1956 462 Belgesay : Tıbbî mesuliyet ilâve I S. 19

(18) FR. DŞ. 19 Kasım 1958 S. 1959 74. Bu karara esas olan mürafaada Başkanun sözcüsü Antoine Bernard analiz ettiği kararlardan bu neticeleri çıkarmıştır.

365

temin ettikten sonra uygunsuz bir hayli işler yapmış, 1500 dolar borç bırakarak Amerikadan kaçmıştı. Fransız Konsolosu Fransız doktorlarının şerefini korumak için onun borcuna kefalet ederek alacaklıların kanun yoluna müracaatlarını önledi. Fransa Hariciyesi doktorun bu vaziyetini Etibba Odasına, Doktorlar Sendikasına, Tıp Fakültesi Dekanlığına birer mektupla bildirdi.

Bu bildirmelerden şöhretçe zarar gördüğünü iddia eden doktor Devletten tazminat istiyordu.

Başkanun sözcüsüne göre, doktor bu sıfatı ile konsolosun müzaheretini temin ettiğinden, Bakanın onun hakkında disiplin tedbiri alınması için hareketini Etibba Odasına birdirmesi kusur olmazdı. Doktorlar Sendikası âzalarının hareket tarzından haberdar olmasında da zaruret vardı. Yalnız doktorun vaziyetini Tıp Fakültesi Dekanına bildirmek için idarî zaruret yoktu. Bununla beraber, Dekan meslekî sırrı muhafazaya mecbur olduğundan haberdar edilen hareketi ifşa edemiyeceği için bu yüzden dâvacının bir zarara maruz kalması ihtimali bulunmadığı mucip sebebiyle Devletin mesul edilemiyeceği kabul olundu.

g) Fransada frengi sirayetini önlemek için 8 Temmuz 1948 tarihli kanun bu hastalığın başlıca arazı bulunanları muayeneye sevk için Sıhhat Dairesine salâhiyet vermişti. Daire bu salâhiyeti ile (x)i mucip sebep yokken muayeneye sevketti. (X) in hayâ duygusu rencide olduğunu ileri sürerek istediği manevî tazminat kabul edildi (20.000 frank) (19).

15 — Hülâsa : Fransız içtihatları adalet prensibi olarak müdafaa ettiğimiz «zararı eşet, zararı ahaf ile izale olunur» (Mecelle 27) kaidesine uygun olarak, üstün menfaatı koruma zaruretiyle Devletin icraatından mütehassıl ağır zararın imkân nisbetinde tazminini, ancak mağdurun ağır kusuru bulunması veya ödenmesi Devlet için tahammül hududunu aşması halinde tazminat iddiasını reddetmektedir.

16 — Türkiye Dş. ve Uyuşmazlık Mahkemesinin bâzı içtihatları :

a) Bir gayrimenkulün istimlâk parçasından geçirilen kanalın getirdiği kum ve çakıllar diğer parçadan faydalanılmasına mani olmuş ise zarardan Devletin mesuliyeti için açılacak dâva Adliye Mahkemesinde görülür (20).

b) İptâl edilen bir idarî karara müsteniden islenmiş fiilden mü-

(19) FR. DŞ. 5 Temmuz 1957 S. 1958 188
(20) Uyuşmazlık 6/4/1957 R. 5 Temmuz 1957

tevellit tazminat dâvası Adliye Mahkemesinde görülür (21). Bir ihtilâfın Adliye Mahkemesinde görüleceği kararı Devletin hususî hukuk hükümlerine göre mesuliyetinin kabulünü iktiza eder.

c) Manevralarda kullanılan tüfeklerin evvelden muayene edilmemiş olması, her ihtimal gözönünde tutularak kazaların vukuuna mani tedbirler alınmaması Devletin mesuliyetini müstelzim kusurdur (22). Bu karar Devletin mesuliyetini memurların kusuruna istinat ettirmektedir.

d) Askerî nakil vasıtalarının sebep olduğu zarar (23).

e) İdarenin hususî şahıslara ait binaları haksız işgal etmesi (24).

f) İdarenin istimlâk etmeden hususî binalara el koyması (25).

g) Belediye memurları tarafından haksız yıkılan ev için tazminat iddiası : «BK 41 ve 55 inci maddelerine dayanarak açılan dâvanın rüyeti mercii Adalet Mahkemeleri bulunduğuna başkanun sözcüsünün talebinin reddiyle» (26) karar verilmiştir.

Bilâkis belediyece mülâhaza edilen tehlike bir balkonun yıktırılması halinde tazminat iddiası DŞ. nın salâhiyetinde görülmemiştir. (27).

---

(21) Uyuşmazlık 20/11/1947 R. 11 Mart 1948
(22) Temyiz Mah. 4. H. 31/12/1943
(23) Uyuşmazlık 18/4/1959 R. 17 Temmuz 1959
(24) Uyuşmazlık 18/4/1959 R. 17 Temmuz 1959
(25) Uyuşmazlık 27/6/1959 R. 28 Temmuz 1959
(26) Uyuşmazlık 2/2/1957 R. 16 Mayis 1957
(27) Uyuşmazlık 18/4/1959 R. 17 Temmuz 1959

FRANSA'DA TEKZİP MÜESSESESİ

Yazan : Kemalettin KAZUK

BİBLİYOĞRAFYA : André Toulemon : Nouveau code de la presse (1951) — Robert Vouin : Précis de droit Pénal spécial (1953) — Marcel Rousselet et Maurice Patin : Précis de droit pénal spécial (1950) — Gustave Le Poittevin : Dictionnaire formulaire des parquest, Tome : VI (1951)

Fransa'da tekzip müessesesi bu hakkı istimale salâhiyetli şahıslar bakımından «c e v a p h a k k ı» ve «d ü z e l t m e h a k k ı» diye bir tefrika tâbi tutularak hükümler sevkedilmiştir.

Matbuat sahasında ehemmiyetli bir yer tutan tekzip müessesesinin matbuat hürriyetinin fazlasiyle mevcut olduğu Fransa'da mahiyetini ve işleyiş tarzını, içtihatlariyle birlikte görmekte fayda vardır.

Geniş mânasiyle tekzip hakkı, Fransız mevzuatında, 29/Temmuz/1881 tarihli matbuat kanununun 12 ve 13 üncü maddelerinde ifadesini bulmuştur. Kanun vâzı bu iki maddeyi «d ü z e l t m e l e r» (rectifications) başlığı altında toplamıştır. Bu tâbir birbirine yakın olmakla beraber yekdiğerinden ayrı iki hakkı nefsinde cem'etmiş bulunmaktadır. Bunlardan birisi yani düzeltme hakkı memurlara, diğeri yani cevap hakkı hususî şahıslara aittir. Gerek birincisi ve gerek ikincisi, gazetede yanlış olarak neşredilmiş bir yazıya cevap mahiyetinde ayni gazeteye veya mevkuteye gönderilen bir yazının dercini tazammun eder. Memurlar düzeltme hakkına mâlik olduktan başka, icabı halinde hususî şahıslarda olduğu gibi cevap hakkını da kullanabilirler.

1 — **Düzeltme hakkı**; Bu hak, bir memurun vazifesine ait yapmış olduğu muameleleri yanlış olarak nakletmiş olan gazete veya mevkutenin, bu yazının yanlış olduğu hakkında bu muameleyi yapan memurlar tarafından gönderilecek yazıların gazetenin veya mevkutenin ilk çıkacak nüshasının basına parasız olarak derci mecburiyetine taallûk eder.

Memurun düzeltme hakkında göndereceği yazının uzunluğu tahdit edilmiştir. Bu yazının uzunluğu gazetede çıkmış olan yazının iki mislinden fazla olmaması şarttır. Kanunda «nüshanın başına» kaydı varsa da, yazının birinci sahifeye derci kanunun hükmünü yerine getirmektedir.

Düzeltme hakkı, ileride görüleceği üzere, cevap hakkında olduğu gibi, gazetecinin veya üçüncü bir şahsın şeref ve haysiyetine tecavüzü tazammun eder mahiyette olmaması lâzımdır. Aksi takdirde bu yazının dercinden imtina olunabilir.

Düzeltme hakkının cevap hakkından farkı birincisinde, yazıda muameleyi yapanın ismi geçmemiş olsa dahi yazının gazeteye veya mevkuteye derci lâzım gelmesindedir. Burada esas olarak hususî menfaat değil muamele, âmme menfaatı gözönünde tutulmuştur. Bu itibarla düzeltmeden imtina halinde memur tarafından gazete veya mevkuteden tazminat talebine Temyiz Mahkemesince hak tanınmaktadır.

Düzeltme hakkında gönderilmiş olan ilk yazı henüz neşredilmeden birinci yazının bâzı hususlarını değiştiren ikinci bir yazının gönderilmesi halinde neşri mecburî olan bu ikinci yazıdır.

Yazılan yazının neşrinden imtina edilmesi veya geç neşredilmesi kabahat nevinden bir suç olup hüsnüniyet bahse mevzu değildir. Bu suçun cezası 24.000 franktan 240.000 franga kadar para cezasıdır (1).

2 — **Cevap hakkı** — Cevap hakkı umumî olup şarta bağlı bir hak değildir. Umumî bir haktır, zira bu hakkı kullanmak gazete veya mevkutede kendisnden bahsedilmiş olan kimsenin bunu istimalde fayda ve uygunluk mülâhaza etmesine bağlıdır. Cevap hakkı esasını bir hücuma mukabele etmek lüzum ve zaruretinden almaz; bu hakkın istimali için yazıda ismi zikredilen veya beyan olunan kimsenin bu husustaki protestolarını yahup izahatını bildirmekte menfaatı olduğunu mülâhaza eylemesi kâfidir.

Cevap hakkından maksat, bir şahsın ismini yazan veya kendisinden bahseden gazete veya mevkutenin ayni yerine kendisi tarafından gönderilen yazılarla, eski satırları okumuş olan okuyuculara vaziyeti izah ederek yazıdaki töhmetten şahsını berî kılmaktır.

Cevap hahkı, aynı zamanda, şarta bağlı bir hak da değildir; elverir ki gazete veya mevkutede ismi zikredilen veya beyan olunan kimse kendisini müdafaa etmekte fayda görmüş olsun... Yazıda bir insanın isminin zikredilmesi veya beyan olunması cevap hakkını kullanması için kâfidir.

Yalnız cevap hakkı gazete ve mevkuteler için olup radyo için bahse mevzu değildir. Paris 10 uncu cünha mahkemesinin 27/Kasım/1929 ta-

(1) Bu yazıdaki para cezalarına ait rakamlar eski frank üzerinden olup yeni frank üzerinden hesaplanmak istendiği takdirde sondan iki sıfırın atılması lâzım gelir.

rihli bir kararına göre: «Cevap hakkının kullanılmasına mütaallik 29/Temmuz/1881 tarihli kanun hükümleri muvacehesinde, radyo neşriyatı bir gazeteye benzetilemez; bu hükümler yalınız basılmış mevkutelere tatbik edilebilir. Binaenaleyh, radyo neşriyatında, kendisinden bahsedildiğini iddia eden bir şahsın cevabının radyo ile neşrinden imtina edilmesi 29/Temmuz/1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesiyle gösterilen suçu teşkil etmez» (Gazette du Palais 1930. I. 155).

Cevap hakkı müstakil bir haktır; yani hakaret, zarar ve ziyan dâvalarının ikamesine bağlı değildir. Cevap hakkının kullanılması için bir insanın hakarete mâruz kalmış olması, zarar ve ziyana uğramış bulunması icap etmez. Bu hakkın istimali için isminin geçmesi, hattâ geçen ismin kendi ismine müşabeheti kâfidir. Temyiz Mahkemesinin 15/Aralık 1934 tarihli bir kararına göre: «Bir gazete makalesinde kastedilen kimseye isimleri müşabih olanlar, yazının muharriri okuyucularının zihinlerinde kaçınılması mümkün olmıyan karışıklığı bertaraf etmek için hiç bir tedbir almadığı vakit 29/Temmuz/1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesindeki şartlar dahilinde cevap vermek hakkına mâliktirler» (D. P. 1935. 1. 27).

Lâkin bir münakaşanın mevzuu olan bir gazete, bir insan olmadığı için, onun cevap hakkı yoktur. Cevap hakkı şahıslara münhasırdır. «29/Temmuz/1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesi yalınız gazetede ismi zikredilen veya beyan olunan şahıslar için vazedilmiştir; binaenaleyh bu hak hiç bir idarecisi veya muharriri zikredilmemiş olan bir gazeteye bahşedilmemiştir» (D. H. 1935. 292).

Âdî ahvalde (seçim devresine karşılık kullanılmıştır) gazete veya mevkuteye gönderilen cevabın, alındığı tarihten itibaren üç gün içinde aynı gazetenin aynı yerine aynı punto harflerle hiç bir ilâve yapılmadan neşri lâzımdır.

Bütün seçim devresi esnasında bu üç günlük müddet 24 saata indirilmektedir. Bu müddetin hesabını temin bakımından kanun seçim devresinin açılmasında neşriyat müdürünü, seçim devresi zarfında tirajını hangi saatta yapmağa başlıyacağını 12.000 franktan 120.000 frank para cezası tehdidi altında müddeiumumiliğe bildirmeğe mecbur tutulmuştur. Cevabın neşrinin mecbur olması için, seçim devresi müddetince gazetenin tirajından altı saat evvel gazeteye tevdi edilmiş olması lâzımdır.

Cevap parasız olarak neşredilir. Cevabın uzunluğu tahdit edilmiş olup 50 satırla 200 satır arasında olmak lâzımdır. Yazı 50 satırdan aşağı bulunmuş ise cevap 50 satır olabileceği halde yazının 50 satırdan fazla bulunmuş olması takdirinde cevap 200 satırı geçemez ve cevap veren

370

ücretini ödeyerek daha uzun bir cevabın dercini istiyemez. Bununla berabe cevaba imza, nezâket icabı kullanılan tâbirler, adres dahil değildir.

Cevabın, yazının çıktığı aynı tabı'da gazete veya mevkutede neşri istenebilir. Ayrı ayrı mıntıkalar için ayrı ayrı tabı'lar yapan bir gazetenin cevabı, yazının çıktığı aynı tabı'da basılması lâzımdır. Meselâ, Le Figaro gazetesinin Cezair için çıkardığı tabı'ndaki bir yazıya cevap veren kimsenin Paris ve civarında dağıtılan Le Figaro tanbı'nda neşri, cevabın dercinden imtina mahiyetindedir. Bundan maksat aşikârdır. Kanun vâzıı cevabın da ilk yazıyı okumuş olanlar tarafından görülüp okunmasını hedef tutmuştur.

Cevabı göndermenin şekli yoktur; fakat ihtilâf halinde cevabın ulaştığını ispat etmek cevabın gazetede çıkmasını istiyen kimseye terettüp eder. Bu itibarla «gazetede ismi zikrolunan veya beyan edilen kimse cevabını taahhütlü mektupla gönderebilir» (D. P. 1913. 1. 545).

Cevabı neşirden imtina veya geç neşir 12.000 franktan 120.000 franga kadar para cezasiyle cezalandırılmıştır.

Acaba cevabın gazete veya mevkutede neşrinden imtina olunabilir mi? Cevabın neşrinden imtina olunabildiği haller vardır:

A — Yazının neşrinden itibaren bir sene sonra gönderilen cevabın, 13 üncü maddenin son fıkrasına dayanılarak, gazete veya mevkuteye konmasından imtina olunabilir. «1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesinin 10 uncu fıkrasının hükmü (bir senelik müruruzaman) münhasıran cevap hakkının istimaline tatbik olunur, üç aylık müruruzamana tâbi kalan neşirden imtinadan mütevellit suçu şumulü haricinde bırakır» (D. H. 1926. 130).

B — Cevap, kanunun 13 üncü maddesinin 4 üncü fıkrasiyle tâyin edilmiş olan hududu, uzunluk itibariyle, aşmış ise yazının neşrinden keza imtina olunabilir (2).

Bunlardan başka:

a — Eğer cevap kanuna, âdabı umumiyeye aykırı ise (zira yazıda suç varsa neşriyet müdürü cevabı neşretmekle mesuliyeti üzerine almış olur),

b— Üçüncü şahısların meşru menfaatına aykırı ise,

c — Eğer gazetecinin şeref ve haysiyetine aykırı ise,

keza cevabın neşrinden imtina olunabilir.

(2) 29/Temmuz/1881 tarihli Fransız Matbuat Kanununun 12 ve 13 üncü maddeleri tercüme edilerek yazının sonuna ilâve edilmiştir.

371

Bu son halde gazeteci tâbiri neşriyat müdürü gibi muharrirle beraber o yazının yazılmasını ilham eden ve o yazıyı bastırana da şâmildir.

Neşirden imtina için cevabın hakaretâmiz kısımlar ihtiva etmesi şart olmayıp yazının gazetecinin izzetinefsini incitecek mahiyette olması kâfidir. «29/Temmuz/1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesiyle vazedilmiş olan cevap hakkı umumî ve mutlaktır; yalınız o hakkı kullanan kimse cevabın şeklini, siyakını ve faydasını takdirde yetkilidir; ve derçten cevabın kanunlara, adabı umumiyeye, üçüncü şahısların menfaatına yahut bizzat gazetecinin şeref ve itibarına aykırı olduğu takdirde neşrinden imtina olunabilir» (D. P. 1923. 1. 93).

«Kanunun, gazeteciyi kendisine gönderilen cevabı bölmeye, parçalamağa ve yalnız derci meşru olan pasajları ihtiva eden kısımları neşre mecbur eden hiç bir hükmü yoktur. Keza gazeteci, cevabı, kanunla tahdit edilmiş hudutlara irca etmek maksadiyle yazıyı teksif veya telhis etmek mecburiyetinde değildir.» Kanunun hiç bir hükmü gazeteciyi, kendisine gönderilen cevabı parçalamağa mecbur tutmamıştır; gazetecinin cevabı derçten imtina etmesi için bunun bir yerinin kanuna, üçüncü şahısların meşru hakkına bir gazetecinin şerefine yahut itibarına mugayir bulunması kâfidir.

Ayni şartlar tahtında, mahkemeler dahi bir cevabı parçalayarak kendilerine kanunun münderecatına, üçüncü şahsın menfaatına, bir gazetecinin şerefine veya itibarına mugayir olarak görünen kısmını çıkartarak, adı geçen gazeteciye 29/Temmuz/1881 tarihli kanunun 13 üncü maddesini tatbik ettirmek için, böylece bölünmüş cevabın kısmen neşrini emredemezler» (Gazette du Palais 1936. 2. 453).

Şayet gönderilen cevabın derci sırasında şerhler, mutalâalar ilâve edilmişse bunlara cevap vermek hakkı bakîdir. Cevaba cevap hakkı, tekzip müessesesinin gayri kabili ictinap bir neticesidir; bu, mevcut olmasaydı tekzip müessesesi hayalden ibaret kalırdı. Esasen 29 Elül 1919 tarihli kanundanberi bu türlü bir tereddüt bahse mevzu değildir; filhakika 13 üncü maddenin 4 üncü fıkrasının sonunda «Eğer gazeteci cevaba yeni şerhler veya yeni mütalâalar ilâve etmiş ise yukarıdaki hükümler cevaba karşı cevaba da tatbik olunur» denilmiştir.(3)

Kanunun tâyin ettiği şekil ve müddet dahilinde gayri kanunî olarak cevabın dercinden imtina, suç teşkil etmekte olup iş bu hal 12,000 Franktan 120,000 Franga kadar para cezasını mültelzimdir. Cevabın yazının

(3) G. Le Paittevin — Dictionnaire Formulaire des Parquets (1951), Tome: IV, page: 526.

372

çıktığı tabı'dan başka bir tabı'da neşri, neşirden imtina gibi olup aynı cezayı istilzam eder.

Derçten imtina suçu hakkındaki şikâyet üzerine mahkemenin, celpnamenin tebliği tarihinden itibaren on gün içinde, hükmünü vermesi lâzımdır.

Seçim devresinde bu müddet mesafeler — artırılmadan — 24 saata inmektedir.

Mağdur taraf mahkemeye müracaat ederek cevabın gazetede dercine karar verilmesini talep edebilir. Mahkeme reisi tarafından cevabın dercine, fakat yalınız derce ait kısma dair verilen kararın, hüküm istinaf edilmiş dahi olsa, infazı mecburidir. Buna «c e b r i d e r c» (insertion forcèe) denilmekte olup kararın yerine getirilmemesi altı günden üç aya kadar hapis ve 20.000 Franktan 400.000 Franka kadar para cezalarını müstelzimdir.

Cevap hakkı derçten imtina dâvasından ayrı bir haktır: Bir istisna olarak cebrî derce ait dâva, yazının neşredildiği tarihten itibaren bir senelik müddet geçmekle müruruzamana uğramaktadır. Hülâsa, bu bir senelik müddet cebrî dercin yapılması hususundaki dâvanın müruruzamanıdır; yoksa cevabın neşredilmemesinden mütevellit suçun zamanaşımı değildir. Cevabın neşredilmemesinden mütevellit dâva, diğer matbuat suçları gibi, 1881 tarihli kanunun 65 inci maddesi sarahatına göre üç aylık müruruzamana tâbidir.

29 Temmuz 1881 tarihli Fransız Matbuat Kanununun tekziple alâkalı 12 ve 13 ncü maddeleri;

Seksiyon: 2 — Düzeltmeler hakkında

Madde : 12 — Gazete veya mevkute tarafından yanlış olarak nakledilmiş olan vazifesine ait muameleler hakkında, bir memur tarafından gönderilecek olan bütün düzeltmeleri, neşriyat müdürü bu gazeteye veya mecmuanın ilk çıkacak nüshasının başına parasız olarak dercetmeğe mecburdur.

Ancak; bu düzeltmeler cevap verilen makalenin iki mislini tecavuz edemez.

Bu hükme muhalefet halinde neşriyat müdürü 24.000 franktan 240,000 Franga kadar para cezasiyle cezalandırılır.

Madde : 13 — (29 Eylül 1919 tarihli kanunla değiştirilmiştir.) Gazete veya günlük mevkutede ismi zikrolunmuş veya beyan edilmiş olan bütün şahısların cevaplarını, alındıkları tarihten itibaren, üç gün

içinde, neşriyat müdürü, makalenin meydan verebileceği diğer ceza ve zarar — ziyanlara halel vermemek üzere 12,000 Franktan 120,000 Franga kadar para cezası tehdidi altında, dercetmeğe mecburdur.

Günlük olmıyan mevkute veya gazetelerde neşriyat müdürü, aynı müeyyideler tahtında, cevabı aldığını takip eden günün ertesi günü çıkacak nüshada dercetmeğe mecburdur.

Bu dercin, bunu dâvet etmiş olan makalenin (günlük olmıyan mevkute veya gazetede) çıktığı aynı yere, aynı punto harflerle ve hiç bir şey ilâve etmeksizin yapılması lâzımdır.

Hiç bir zaman cevaptan sayılmıyacak olan imza, nezaket kaidesi icabı kullanılan ibareler ve adresten başka, cevap, bunu dâvet eden makalenin uzunluğu ile tahdit edilmiştir. Bununla beraber, bu makale elli satırdan daha kısa olsa dahî cevap elli satıra varabileceği halde makale nin iki yüz satırdan fazla olması halinde cevap iki yüz satırı geçemez. Eğer gazeteci (4) cevaba yeni şerhler veya yeni ilâveler yapmış ise yukarıdaki hükümler cevaba karşı cevaba da tatbik edilir.

Cevap daima parasızdır. Cevap sahibi fazlasının ücretini ödemek suretiyle bundan evvelki paragrafta tesbit edilmiş olan hudutları tecavüz edemez.

Cevabın yalınız makalenin intişar ettiği tab'ı veya tab'ılarda çıkması istenebilir.

Mütekabil gazete numarasının neşre mecbur olduğu cevabın konulmadığı hususî bir tab'ı yukarıdaki tab'ı veya tab'ıların dağıtıldığı mıntakada neşretmek, derçten imtina mahiyetinde olup, zarar ve ziyan dâvasına halel vermeden, aynı cezalarla cezalandırılır.

Derçten imtina halinde celpnamenin tebliğinden on gün içinde mahkeme şikâyet hakkında karar verir. Mahkeme derci âmir hükmün, fakat yalınız derce ait olanın, itiraz veya istinafa rağmen icra edilebileceğine karar verebilir. İstinaf halinde, kâtibe yapılan beyandan itibaren on gün içinde kararın verilmesi lâzımdır.

Bütün seçim devresi müddetince, günlük gazeteler hakkında bu maddenin birinci paragrafı ile derc için kabul edilmiş olan üç günlük müddet, yirmi dört saata indirilir. Cevabın, bunun neşredileceği gazetenin tirajindan en aşağı altı saat evvel tevdi edilmiş olması lâzımdır. Seçim devresinin açılmasında, gazetenin neşriyat müdürü, birinci para-

(4) Gazeteci tâbiri neşriyat müdürü gibi muharrirle beraber o makalenin yazılmasını ilham eden ve o yazıyı bastırana da şâmildir.

graftaki cezaların tehdidi altında, bu devre zarfında, gazetesinin tirajını hangi saatta yapmayı tesbit ettiğini müddeiumumiliğe bildirmeğe mecburdur. Derçten imtina üzerine celpname tebliğinin müddeti, mesafeler için artırma yapılmaksızın, yirmi dört saata indirilir. Mahkemenin reisi tarafından verilecek hususî karar üzerine, derci âmir hüküm, fakat yalınız derce ait olan, itiraz ve istinafa rağmen icra edilebilir. (5 Ekim 1946 tarihli kanunla değiştirilmiştir.)

Bu suretle emredilmiş olan derç, kararın verildiği tarihten itibaren işlemeğe başlıyacak olan ve bu fıkra ile tâyin edilmiş bulunan müddet zarfında, yapılmıyacak olursa neşriyat müdürü altı günden üç aya kadar hapis ve 20'000Franktan 400'000 Franga kadar para cezalariyle cezalandırılır.

Cebrî derce ait dâva, neşrin yapıldığı tarihten itibaren bir sene geçmekle müruruzamana uğrar.

MECBURÎ TAHKİM USULÜ

Yazan : A. Lütfi MUSLUOĞLU

I — GİRİŞ

Resmî daireler arasında çıkan anlaşmazlıkların halli hususunu kanun koyucu umumî mahkeme usulündan ayırmış ve hususî bir mahkeme usulüne tâbi tutmuş, hâkimi anlaşmazlığın çözülmesinde hakem yapmıştır.

Bu hususa müteallik hükümler 3533 sayılı kanunda tanzim edilmiş dir.

Umumî ,mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen dairelerle Belediyeler, sermayesinin tamamı devlete veya belediyeye veya hususî idarelere ait olan daire ve müsseseler arasında çıkan ihtilâflardan Adliye mahkemelerinin vazifesi dahilinde bulunanlar mecburî tahkim usulü ile halledilir. Md : I

Mecburi tahkim usulüne tabi resmî daireler :

1 — Vekâletler.
2— Vakıflar U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
3 — Devlet deniz yolları işletmesi,
4 — Belediyeler,
5 — İnhisarlar U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
6 — P. T. T. İşletmesi ve teşkilâtı (1)
7 — Türkiye Cumhuriyeti ziraat bankası ve ajanları (2)

---

(1) III. H. D. Esas: 2463 — Karar: 2109 — 31/8/1958
Dâva umumi bütçeye dâhil olan bir daire ile sermayesinin tamamını devlete ait P. T. T. İşletmesi arasında tekevvün etmiş ihtilâfdan mütevellit dâvanın P. T. T. İşletmesinin İktisadî Devlet Teşekkülü halinde idare edilmesi 3533 sayılı kanunun 4 üncü maddesi gereğince hakem marifetiyle tetkik ve halline mâni teşkil etmez.

(2) H. H. U. Esas: 55 — Karar: 69 — 26/10/1955
Umumî, mülhak ve hususî bütcelerle idare edilen daireler ve Belediyelerle sermayesinin tamamı devlete veya belediyeye veya hususi daire ve müesseseler arasında çıkan ihtilâfların adliye mahkemelerinin vazifesi dahilinde bulunanların tahkim usulüne göre halledilmesi 3533 sayılı kanunun birinci maddesinde tasrih edilmiş ve sermayesinin tamamı devlete ait olan Ziraat Bankası ile Belediye arasındaki ihtilâfın tahkim usulüne tevfikan halli muktazidir.

8 — D. D. Yolları ve limanları U. Md. lüğü, (3)
9 — Toprak mahsulleri ofisi, (4)
10 — Sümerbank, (5)
11 — Etibank,
12 — Devlet Ziraat işletmeleri kurumu
13 — Türkiye Zirai donatım kurumu, (6)
14 — Türkiye kömür satış ve tevzi müessesesi.

II — HAKEM KİM OLACAKTIR... ?

Dâvaya bakacak hakem, dâvacı ve dâvalı idarenin tabi olduğu bütçe durumuna göre değişir. Bütçe durumuna göre hakemler üç guruba ayrılır :

1 — Umumî bütçeye dahil olan resmî daireler :

Umumî bütçeye dahil daireler arasında çıkan ihtilâflarda Başvekil tarafından seçilecek icra vekilleri âzasından bir vekil tarafından hakem sıfatiyle halledilir.(7)

---

(3) III. H. D. Esas : 6453 — Karar :4804 — 27/9/1954
Dâvacı idare 6186 sayılı kanunla İktisadî Devlet Teşekkülleri haline inkılap eylemiş olup sermayesinin tamamı devlete ait bulunmuş olmasına ve bu itibarla 3533 sayılı kanunun 4 üncü maddesine göre hakem sıfatıyle bakılmalıdır. (Belediye ileî

(4) IV. H. D. Esas : 4456 — Karar : 9352 — 8/9//1953
Dâva konusu ihtilâf Belediye ile sermayesinin tamamı devlete ait iktisadi devlet teşekkülü olan Toprak mahsülleri ofisi arsında tahaddüs etmiş olmasına göre 3533 sayılı kanuna göre hakeme tevdiî iktiza eder.

(5) III. H. D. Esas :7306 — Karar : 6173 — 27/11/1958
Sümerbank'ın sermayesinin tamamı devlete ait olup dâvalı Belediye dairesi arasındaki ihtilâfın (Çarpmadan mütevellit hasarın tazminini) 3533 sayılı tahkim kanununun 4 üncü maddesine göre meselenin tahkim yolu ile halli lâzımdır.

(6) Dr. Salâhattin Ögelman — Atıf Benderlioğlu : İktisadî Devlet Teşekkülleri Sh : 7

(7) 1050 sayılı Umumî muhasebe kanunun 6 ncı maddesine göre : Umumî bütçe Devlet devair ve müessesatının senevi varidat ve masraf muhammematını gösterir ve buların tatbik ve icrasına mezuniyet veren bir kanundur. Umumî bütçeye dahil resmî devlet daireleri :

B. M. Meclisi
Devlet Şûrası,
Divanı Muhasebat
Diyanet Işleri Reisliği,
Meteoroloji İşleri U. Md. lüğü
İstatistik U. Md. lüğü
Tapu ve Kadastro U. Md. lüğü,
Toprak ve İskân İşleri U. Md. lüğü
Jandarma U. Kumandanlığı
Emniyet U. Md. lüğü
Vekâletler,

2 — Mülhak bütçe ile Umumî bütçe ile idare olunan resmî daireler arasındaki ihtilâflar : Mülhak bütçe ile umumî büt;e ile idare olunan resmî daireler arasında çıkan ihtilâflar Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi tarafından seçilecek Temyiz Mahkemesi daire Reislerinden biri tarafından hakem sıfatiyle hallolunur. Md : 3 (8)

3 — Belediyeler, hususî bütçe ile idare olunan veya sermayesinin tamamı Devlet, Belediye veya Hususî idarelere ait olan daire ve müesseseler, bunlarla umumî ve mülhak bütçe ile idare olunan daireler arasındaki ihtilâflar, gayrimekullere aitse gayrimenkulün buluduğu yer, taraflar ayrı ayrı yerde bulunuyorsa müddeaalyhin bulunduğu yer, müddeaalyh müteaddit ise bunlardan birinin bulunduğu yerin yüksek dereceli hukuk hâkimi tarafından hakem sıfatiyle hal edilir (9).

Devlet iktisadi teşekküllerinden, tamamen ticari vasfı galip olanların taraf olmaları halinde ihtilâf hakem marifetiyle değil umumi hükümler dairesinde halledilir (10).

---

(8) 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunun 115 inci maddesine göre: Mülhak büdce, sarfiyatı hususi varidat ile temin ve muvazeneyi umumiye haricinde tedvir olunan büdcelerdir. Bu suretle idare olunan resmi daireler :

Vakıflar U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
Beden terbiyesi U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
Kara yolları U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
Hava yolları U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
İnhisarlar U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
Orman U. Md. lüğü ve teşkilâtı,
Hudud ve sahiller U. Md. lüğü,
Ankara Üniversitesi,
Teknik Üniversite,
İstanbul Üniversitesi,
Devlet üretme çiftlikleri, gibi dairelerdir. bunlar bukadar değildir.

(9) 1050 Sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 115 inci maddesine göre: Hususi büdce, mahalli sarfiyatı ve varidatı ihtiva eden büdcelerdir. Bu daireler:

Belediyeler,
Hususi muhasebe müdürlükleri,
Köy büdceleri,
Köyler tahkime tabi değildir.

(10) IV. H. D. Esas: 3633 — Karar: 2559 — 28/11/1957

I — Denizcilik bankası türk anonim ortaklığı 5842 sayılı kanuna göre hususî hukuk hükümlerine tâbi bir anonim ortaklığı olup 3533. sayılı kanuna tâbi değildir.

2 — Dâvaya müdâhale eden hazine hakkında tesis edilecek hüküm dâvalıya muzaf olacağından tahkim kanununa tâbi değildir.

III — USULÜ MUHAKEME

Hakeme ihtilâfın halli için keyfiyet yazı ile, dilekçe ile müracaat edilir. Tetkikatın ve tahkikatın şaklini ve müddetini hakem tâyin eder. İlk defa dilekçe tebliğ edilir ve kendisinden tâyin edilen müddet içinde cevabını bildirmesi ve vesikalarının ibrazı bildirilir. Verilen cevap ve vesikalar tetkik edilir. Lüzum görülürse tarafları hakem dinler.

Kanunun 4 üncü maddesinde hakemin, hâkimin haiz olduğu bütün salâhiyeti kullanacağı bildirilmesine göre şahit ve ehlivukuf dinler, keşif yapar.

Hakem işlerinde taraflara gıyap kararı çıkarılır mı? Tebligat yapılmasına ve kanun tarafları dinlemekte hakemi serbest bırakmasına göre gıyap kararı çıkarılmasına lüzum olmayıp yokluğunda tetkikat yapılır.

Hakemlerin verdikleri kararlar aleyhine hiçbir makam ve mahkemeye müracaat edilemez. Tescile tâbi değildir.

Umumî büdceye dahil dairelere ve mülhak büdce ile idare edilen daireler arasındaki ihtilâfları halleden hakem kararları kesindir.

Belediye, hususi büdce ve İktisadî Devlet Teşekkülü arasındaki ihtilâfları halleden hakem kararları kabili itirazdır. Kararın tebliği tarihinden itibaren otuz gün içinde kararı veren hakeme itiraz olunur. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Hakemlerin verdikleri karar diğer mahkeme karaları gibi infaz olunur. Md: 7

Hakem yoluyla görülecek dâvaların mahiyeti esasa müessir değildir.

Vakıflar U. Md. lüğü ile Belediye arasındaki istimlâk bedelinin tezyidi dâvası hakem yoluyla halli lâzımdır (11).

Bir işde hakem olarak seçilen Temyiz Mahkemesi Daire Reislerinden muhterem reisimiz ..... İktisadi Devlet Teşekküllerini mecburi tahkim usulüne tâbi olmadığı neticesine varmıştır (12).

---

(11) H. H. U. 16/4/1941 Av. K. Demiroğlu : Belediye İstimlâk Kanunu Sh: 128

H. H. U. — Esas: 41 — Karar: 18/6/1941

3533. sayılı Tahkim Kanunu açık hükümlerine ve 3710. sayılı Belediye Istimlâk Kanunu, mezkûr kanun hükümlerini tadil eylememiş bulunmasına nazaran hazine ile belediye arasında tahddüs eden işbu dâvanın tetkiki mahkemenin vazifesi haricinde hakeme aittir.

(12) I. H. D. — Esas: 1950/8 — Karar: 2 — 28/2/1955

Ahiren neşredilen 6145. sayılı T. C. Posta, Telgraf ve Telefon işletmesi kuruluş kanunu gereğince P. T. T. U. Md. lüğü bütün hukuk vecai-

Mahalli mahkeme karara uyarak umumi hükümler dairesinde meseleyi karara bağlamışsa da vâki temyiz üzerine Temyiz Mahkemesi III. Hukuk Dairesi 31/3/1958 gün 2463/2103 sayılı kararı ile mecburi tahkim usulüne tâbi olduğundan bahisle bozmuştur (13).

Taraflar Devlet Dairesi ile İktisadî Devlet Teşekkülleri olduğu müddetce ihtilâf mevzuu âmme nizamını ilgilendiren bir kanun tatbikından veya âmme hizmetinin işleyişinden ileri gelmişse durum değişmemektedir. Devlet Şûrası tarafından dâva 3533 sayılı kanun hükümleri dairesinde hakem sıfatiyle halledilecektir (14). Devlet Şûrasının mutalâası kanunun ruhuna yuğundur. Ancak kanun hakemleri sayarken, vekil, Temyiz Âzası, mahalli yüksek dereceli hukuk hâkiminden bahseder. Devlet Şûrası Âzasından bahis yoktur.

Vakıflar meselesinde ihtilâf vardır. Mazbut vakıflarda vakıflar idaresi ile resmi devlet daireleri arasındaki ihtilâflar mecburi tahkime tâbi olup mülhak vakıflar bunun dışında kalmaktadır (15). Çünkü bunların mütevellileri olup henüz vakıfla alâkası kesilmemiş hususi hukuk hükümleriyle idare olunmaktadır. Buna rağmen Temyiz Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi ile Beşinci Hukuk Dairesi arasında ihtilâf vardır.

Kastamonuda mülhak Mahmudiye vakfına ait dükkân arsasını yeşil yapmak suretiyle müdâhale eden Belediyenin vâki müdâhalesinin meni dâvasında mahkeme tarafından müdâhalenin men'ine dair verilen karar Birinci Hukuk Dairesinin 4/7/1954 tarih 1990/5933 sayılı kararı ile (dâvacı vakıflar idaresi, dâvalı belediyedir. 3533 sayılı kanun mucibince mahallin en kıdemli hukuk hâkimi tarafından hakem sıfatiyle bu ihtilâfın halli iktiza ederken bu cihet düşünülmeden yazılı şekilde karar verilmesi yolsuz) görülerek bozulmuştur. Tashihi karar yoluna gidilmişsede 1/11/1954 tarih 6994/8043 sayılı kararla (dâvayı açan vakıflar idare-

---

bi ile Iktisadî Devlet Teşekkülü olan (T. C. P. T. T. İşlenmesi) istihlâf etmiş ve 3533. sayılı kanunun 3 ve 4 üncü maddeleri sarahatine göre işbu dâvanın tetkik ve rü'yeti umumî hükümler dairesinde yetgili mahkemeye ait mezkur kanun gereğince hakem sıfatiyle halline imkân kalmamış olduğundan H. U. M. Kanunun 77 nci maddesi gereğince vazife noktasından reddine karar verilmişdir.

(13) Yukarıda (I). Numaralı notta yazılı karar.

(14) Devletin taraf teşkil ettiği âmme münasebetlerinden mütevellit ihtilâflarda hususî hukuk münasebetlerine mütenazır bulunan tahkim yoluna müracaatları caizdir.

A. Şeref Hocaoğlu: Devlet Şurası ve Uyuşmazlık Mahkemeleri kararı Sh: 181

(15) H. H. U. 16/5/1941. tarih 26. sayılı karar.

980

sidir. Mülhak olduğu söylenen vakfa tâyin olunacak mütevelli ile vakıflar idaresi birlikte dâvayı açmıştır. 3533 sayılı kanun tarafların durumuna göre vazife muamelesini tâyin ettiğinden beyanla yerinde görülmeyen tashih talebinin reddine) karar verilmiştir.

Temyiz Mahkemesi Beşinci Hukuk Dairesi ise 6/5/1954 tarih Esas: 8151 Karar: 2807 sayılı kararı ile (Dosya içindeki vesaika nazaran istimlâk edilen gayrimenkul mülhak vakıflardan olup mütevelliliği münhal bulunduğundan yenisinin tâyinine kadar Vakıflar Umum Müdürlüğünce idare edildiği anlaşıldığına ve Vakıflar İdaresi mülhak vakfa izafetle hasım mevkiinde bulunduğu cihetle dâvaya bakmak mahkemeye ait olup tahkime müteallik 3533 sayılı kanunun şümulünden hariç bulunduğu hade hilafına mütalâa beyaniyle dâvanın vazife yönünden reddi yolsuz) görülerek bozulmuştur.

Bu husus mahallî Vakıflar Umum Müdürlüğünce tevhidi içtihat yoluna gidilmesi için Umum Müdürlüğe yazılmışsa da Umum Müdürlük tevhidi içtihat yoluna gitmemiştir.

İstimlâk Kanunlarının tevhidi ile çıkarılan 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 30 uncu maddesinin son fıkrasında tezyidi bedel dâvasının mahallî mahkemelerce bakılacağından 3533 sayılı kanuna istisna teşkil edeceği kabul edilmişdir. (16)

İstimlâk Kanunu 30 uncu maddesi ile âmme hükmü şahısları ile amme müesseselerine ait gayrimenkullerin, kaynak ve irtifak haklarının istimlâkinin mümkün olacağı kabul edilmiş ihtilâf hâlinde Şurayı Devlet dairesinde ihtilâfın halledileceği vazedilmişdir.

(16 V. H. D. — Esas: 5670 — Karar: 4929 10/10/1957

6830 sayılı kanunun 30 uncu maddesinin son fıkrası hükmüne göre tezyidi bedel dâvasının mahallî mahkemelerce bakılacağına nazaran 3533. sayılı kanuna bir istisna teşkil ettiğinden vazifesizlik kararı doğrudur.

V. H. D. — Esas: 3860 — Karar: 4473 26/9/1957

Petrol ofisine ait gayrimenkulün, Kara Yolları U. Md. lüğü tarafından istimlâk edilmiş ise de 6830 sayılı kanunun 30 uncu maddesinin son fıkrasına göre bedele taallûk eden ihtilâfların mahallî mahkemelerce karara bağlanması gerekmiş olması itibariyle hâdise 3533 sayılı kanuna bir istisna teşkil etmiş ve 6380 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi üzerine bu kanunda yazılı hükümler dairesinde mahkemece tetkikat icrası gerekir.

2 — El konulmakla intifadan menedilmiş olması itibariyle tâlep vechiyle faiz hükmedilmesi gerekir.

981

Bedele müteâllik ihtilâflar mahallî mahkemelerce hal edilecektir.

14 üncü maddede bedel ile maddî hatalara karşı gayrimenkulün bulunduğu mahal asliye hukuk mahkemesinde dâva açılabileceği esası konmuştur. Kanun vazı dâvanın esası alacağa taallûk etmekle bebaber bunu istimlâk edilen gayrimenkulün ayni ile alâkalı görmekle selâhiyetli mahkemeyi de göstermiştir. Bu arada vazifeli mahkemeyi de işaret etmiştir. Kaldırılan kanunlarda 3553 sayılı kanun kaldırılmamışdır. (Bu kanuna muhalif hükümler mülgadır) diye bir hüküm de kabul etmemişdir. Bu duruma göre Temyiz Mahkemesi hakem yolu ile bakılamıyacağı neticesine nasıl varmıştır anlayamadık.

Hâkim M. Fahri Akalın : İstimlâk Kanunu adlı kitabında : Esas maksatta ihtilâf çıkarsa Şurayı Devletçe ve hakem sıfatiyle, bedel hakkında ihtilâfların da Umumî Mahkemelerce halledilmesi esası kabul edildiğini bildirmiştir. Gerçi fikirde istenilen vuzuh yoksa da bizce şahsen istimlâke müteallik âmme hükmî sahısları ve müesseseleri arasındaki ihtilâfların da hakem yolu ile halli lâzımdır.(17)

Yukarıda arz edilen hususlarla mevzuumuzdan ayrılmış gibi görülmekde ise de : Mülhak vakıflara mütaallik ihtilâflar hakemle mi halledilecektir? sorusunu cevaplandırıyoruz. Ancak verilen misal istimlâk işlerinden olup bunun en son aldığı içtihat durumunu kayıt edip müphem kalmamasına çalışdık. Buna rağmen şuna inanıyoruz ki meselenin tevhidi ictihat yolu ile halli lâzımdır.

Mecburi tahkime tâbi olan taraflardan birinin yanında hususi bir şahıs dâvaya katıldığı takdirde hususi şahsın hakkının teminat altına alınması ve kendisine temyiz yoluna gidebilmesi bakımından mecburi tahkime tâbi tutulmayarak (18) umumi hükümler dairesinde dâvanın halli lâzımdır. Çünkü tahkim yolu ile verilen kararlar aleyhine temyiz yoluna gidilmiyerek ancak itiraz edilir. İtiraz, hükmü veren hakeme yapılacağından kâfi bir teminat değildir. Dâvacı ve dâvalının karardan emin olması için dâva dosyasının kararı veren hakimden başka yetgili bir merci tarafından tetkiki yerinde olur.

---

(17) M. Fahri Akalın : Edirne Sulh Hâkimi (İzahlı ve İctihatlı İstimlâk Kanunu. Sh : 98

(18) T. D. Esas: 891 — Karar: 620 — 4-2-1952

Dâvacı hazine ile dâvalılardan Devlet Deniz Yolları İdaresi genel büdceye tâbi resmî teşekküllerden madut bulunmasına, iki resmî teşekkül arasında zuhur edecek ihtilâfların tetkik ve halli 3533 sayılı kanun hükümleri dairesinde tahkim sistemine tâbî olmasına, dâvalılar arasına üçüncü bir şahsın mevcudiyeti hâlinde bu kanunun sahasında kalmaz.

Bu hallerde dâvaların tefriki de mümkündür. Şöfor veya Kaptanın yaptıkları haksız fiilleri neticesi Devlet dairelerinin mesuliyeti yoluna gidilirken dâvaların tefriki ile neticelendirilmesi Temyiz Mahkemesi tarafıdan kabul edilmiştir (19). Bu karar istikrar bulmuş bir karar olmayıp sonra çıkarılan bir kararda bu fikir kabul edilmemişdir. (20)

Bu iki karar tarihi itibariyle 1952 senesindeki karardan eskidir. Bu na rağmen ahiren çıkan Temyiz Mahkemesi üçüncü Hukuk Dairesinin 6/1/1956 tarih 135/109 sayılı kararında: (Millî Müdâfaa Vekâletine ait kamyonun Eshat Umum Müdürlüğüne ait elektrik direğine çarparak hasara sebebiyet vermesi dolayısiyle M. M. Vekâleti ve Şöfor aleyhine açılan tazminat dâvasında dâvacı idare ile dâvalılardan hazine arasındaki ihtilâfın 3533 sayılı tahkim kanununun 4 üncü maddesi uyarınca hakem tarafından halli gerekli olduğu gözönünde tutularak dâvalı hazine aleyhindeki dâvanın tefriki ile bu babdaki vazifesizlik reddi gerekli iken kabul ile tazmina karar verilemsi yolsuz) görülerek kararı bozmuşdur. (21). Bu yola gidildiği takdirde dâvalar bir birinin neticesini bekleyerek neticenin alınması uzayacaktır. Hâkim vicdan huzuru bakımından temyiz yolunun bulunmasını taraflar kadar arzu etmektedir.

Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi de bu fikirdedir (22). Yukarıda Temyiz Mahkemesi Ticaret Dördüncü ve Üçüncü Hukuk Daireleri kararları arasında birlik yoktur. Meselenin tevhidi içtihat yoluyla halli zamanı gelmişdir.

---

(19) Devlet Deniz Yollarına ait vasıtanın Millî Savunma Bakanlığına ait vasıtaya çarparak hasara sebebiyet vermesi dolayısiyle kaptan ve Devlet Deniz Yolları aleyhine açılan dâva tefrik edilmiş ve Temyiz Ticaret Dairesinin 27/10/1950. tarih 5097/4940 sayılı kararı ile verilen hüküm tasdik edilmiştir.
Tatbikatta Yargıtay Kararları Dergisi : Sh. 730

(20) T. D. Esas: 2547 — Karar: 1728 24/3/1951
Dâvacı ile Dâvalılardan D. Deniz Yolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü arasındaki dâvanın 3533 sayılı kanun gereğince kanunu hakem huzurunda bakılması icap etmekte olup dâvada hakiki bir şahsın da müddeaaleyh olarak gösterilmiş bulunması hakemin salâhiyetini bertaraf eden sebep teşkil etmez.
Dr. M. Sami Okay: Deniz ticaretine ait Temyiz Mahkemesi kararları Sh: 163

(21) Son icthatlar Sa: 3213 —3214

(22) IV. H. D. 19/12/1940 tarihli bir kararında: Tekel İdaresi ile D. Deniz Yolları ve Mersin Liman şirketi arasındaki dâvanın rü'yetine mahkeme salâhiyetli bulunmadığı mütalâası ile hakeme tevdiî kararını bozmuşdur.

Umumî mülhak ve hususi büdcelerle idare olunan Devlet daireleri ile belediyelerle, sermayesinin tamamı Devlet veya belediye veya hususî idarelere ait daire ve müesseseler arasında gayrimenkul mallar dolayısiyle hasıl olan ihtilâflar ve men'i müdahale dâvaları mecburî tahkim usulü ile hakem sıfatiyle halledilir. (23)

Buna rağmen Hukuk Heyeti Umumiyesi belediye ile Vakıflar İdaresi arasındaki masarıfı muhakemeye ait ihtilâfın umumi hükümlere göre halli lâzım geldiğini göstermişdir.(24)

Tescil talepleri Medeni Kanunun 639 uncu maddesinin son tadil edilen şekline göre tescili istenen yerin bulunduğu yere göre hasım olarak gösterilen âmme hükmü şahısların tescil edilen yerde bir nizada bulunmadıkları takdirde Temyiz Mahkemesi vazifeli dairesinin ictihadına göre umumi hükümler dairesinde dâvaya bakmak lâzımdır. Nizayı halletmek hakeme ait olup tescil kararı ve emri veremez. Tescil talebi hâlinde dâvanın reddi lâzımdır. Mahkemeye dâva açıldığı takdirde, niza hakemde kesin olarak hal edilinceye kadar dâva neticelendirilmez beklenir. (25)

Tescil dâvalarında harç, umumî hükümlerde olduğu gibi alınır.

İtiraz vukuunda verilecek kararlardan harç alınacağına göre bir hüküm bulunmadığından bu kararlardan harç alınmaması lâzımdır.

IV — NETİCE

Yukarıda 3533 sayılı kanun tatbikata göre izah edilmişdir. Az tatbik edilen ve o nisbette hatalı tatbik edilen bir kanundur. Bu günkü iktisadî hayat şekli, Devlet işletmeciliği ve ferdi faaliyet ile Devlet faaliyetinin bir birine girift hali karşısında bu kanunun kaldırılması Devlet daire ve müesseselerinin de vatandaşlar gibi aynı muhakeme sistemine tâbi olması yerinde olur. Tatbikatta hakem umumi hükümler dairesinde ihtilâfı tetkik etmekde kanuna göre hüküm tesis etmededir. Vaki anlaşma şekli çok vakit kabul edilmemektedir.

---

(23) Dr. Salih Türkmen ve arkadaşları: Gayrimenkul hukuku C/I Sh: 25

(24) H. H. U. — Esas: 4/273 — Karar: 268 19/12/1956

Belediye ile Vakıflar İdaresi arasında vekâlet ücretinden doğan ihtilâflar 3533 sayılı kanununa göre tahkim yoliyle değil umumî hükümlere göre mahkemelerde halledilir.

(25) VII. H. D. — Esas: 1953/7046 — Karar: 4318 14/6/1954

Dâva mevzuu gayrimenkulün belediye ile hazine arasındaki nizanın 3533 sayılı kanun gereğince hallinden sonra umumî hükümler dairesinde tescili talebedilebilir.

Dâvanın görev noktasından reddi lâzımdır.

İNGİLİZ CEZA HUKUKUNDA ŞAHISLARA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

Yazan :
H. A. Palmer
Barrister — at — Law,
Asistant Master of the
Supreme Court, Londra

İngilizceden çeviren :
Selâhattin Atalay
C. Müddeiumumi Muavini
Kırklareli

I — Adam öldürme :

1 — Zaruret sebebiyle adam öldürme,
2 — Mazerete binaen adam öldürme,
3 — Taammüden adam öldürme,
4 — Taammütsüz adam öldürme.

II — Çocuk düşürme,
III — Çocuk nesebini gizleme,
VI — Cinsi münasebet suçları :

1 — Cebren ırza geçme,
2 — Küçüklerle cinsî münasebet,
3 — Aklen mâlül olan şahıslarla cinsî münasebet,
4 — Gayri tâbiî cinsî münasebet,
5 — Nikâh düşmiyen akraba ile cinsî münasebet.

V — Kadın ve kız ve çocuk kaçırma ve alıkoyma,
VI — Müessir fiil,
VII — Çıraklar, hizmetçiler, küçükler ile akıl hastaları ve aklen zayıf olan kimselere karşı fena muamele ve kusur.
VIII — Haksız yere hürriyeti tehdit.

I — Adam öldürme (Homicide)

Adam öldürme fiili, bir ağır cürüm (felony) teşkil eder. Böyle bir fiil önceden düşünülerek (with malice aforetnught) işlenmişse taammüden adam öldürme (Murder) hali vardır, ve faili hamile bir kadın olmadıkça ve on sekiz yaşından küçük bulunmadıkça ölüm cezasiyle cezalandırılır. Eğer bu fiil önceden düşünmeden (without malice aforetnought) işlenmişse taammüdsüz icra olunan adam öldürme (manslaughter) hali

mevcut olur ve faili onyedi yaşından aşağı olmadıkça müebbet hapis ve para cezasiyle cezalandırılır.

Örf ve âdet hukukuna (Common Law) göre adam öldürmek suçu dört sınıfa ayrılır :

1 — Zaruret sebebiyle adam öldürme (Justifiable Homicide),
2 — Mazerete binaen adam öldürme (Excusable Homicide),
3 — Taammüden adam öldürme (Murder),
4 — Taammüdsüz adam öldürme (Manslaughter),

Nazarî olarak zaruret sebebiyle adam öldürme suçu ile mazerete binaen adam öldürme suçu arasında mevcut fark , birincisinde adam öldürmek fiilinin zarurete (Necessity) binaen yapılmış olmasıdır. Mazerete binaen adam öldürmek fiili ise talihsizlik eseri olarak (Per infortunium) ölüme sebep olmak hali ile nefsi müdafaa (Se Defendenda) halinde mevzubahis olur.

1 — Zaruret sebebiyle adam öldürme :

Aşağıdaki hallerde zaruret sebebiyle adam öldürme fiili var sayılır.

A — Vazifeli bir şahıs tarafından, salâhiyetli bir mahkemenin kanunî bir hükmünün icrası suretiyle öldürülmüşse.

Fakat bu şartlardan birinin mevcut olmaması halinde taammüden adam öldürmek suçu meydana gelir. Meselâ, hüküm gayri kanunî ise, kanunî formaliteye uyulmadan infaz edilmişse, yahut vazifeli olmıyan bir memur tarafından hüküm icra edilmişse fiil, katil suçunu teşkil eder.

B — Başka şekilde önlenmesi mümkün olmadığı ahvalde isyanı bastırmak gayesiyle öldürülmüşse.

C — Bir adalet memurunun yahut adlî bir makam emrinde çalışan hususî bir şahsın hiyanet suçu (treason) veya ağır cürüm (Felony)den maznun bir kimseyi tevkifi esnasında yahut böyle bir maznunun kaçmasını önlerken, maznunun herhangi bir cebir ve şiddet kullanmaması halinde dahi maksadı teminin icap ettirdiği ahvalde öldürülmüşse.

Bu şartların olmaması halinde taammütsüz ve hatta taammüden adam öldürme hali mevcut olur. Meselâ, sadece hafif cürüm (Misdemeanour) ile maznun olan ve mukavemet etmiyen bir şahsî tevkif esnasında öldürmek böyle bir fiil teşkil eder.

Ç — Bir adalet memuru, yahut kanunen bir adalet memurunun emrinde çalışan hususî bir şahıs, vazifesini kanun çerçevesi dahilinde ifa ederken mukavemete mâruz kalır, yahut dövülürse, mukavemeti bertaraf etmek yahut müessir fiili durdurmanın icap ettirdiği ahvalde öldürülmüşse.

386

D — Ölümü intaç edebilecek veya hayatını ciddî surette tehlikeye sokabilecek bir fiile veyahut zorla ırza geçmek veya yol kesmek gibi zorla ika edilen ağır cürümlere karşı kendisini veya başkasını müdafaa gayesiyle zarurete binaen öldürülmüşse.

R. V. Rouse dâvasında, maznun boğazını kesmek suretiyle annesini öldürmek üzere bulunan babasını tabanca ile vurup öldürmüştür. Mahkeme, maznunun bu fiilini, annesini kurtarmak için zarurete (necessity) binaen ika edilmiş saymıştır.

2 — Mazerete binaen adam öldürme :

Aşağıdaki hallerde adam öldürme mazerete binaen işlenmiş sayılır :

A — Ani bir kavgada meşru müdafaa olarak öldürülmüşse.

Böyle bir öldürme fiilinin meşru müdafaa olarak (in self-defence) işlenmiş sayılabilmesi için başka surette mukavemet etmek ve kaçmak imkânının bulunmaması lâzımdır.

B — Talihsilik eseri olarak (Per infortunium) öldürülmüşse.

Ölümün talihsizlik eseri olarak meydana gelmiş sayılabilmesi için maznuna isnadı kabil bir kusur bulunmamak şartiyle ölümün kaza (misadventure) yahut umulmıyan hal (accident) neticesi meydana gelmiş olması lâzımdır. Meselâ, boks maçında olduğu gibi kanuna uygun bir oyunda yine kanuna uygun bir fiil neticesi ölüm meydana gelmişse talihsizlik eseri ölüm vuku bulmuş sayılır. Keza hâdisede ihmal bulunmamak şartiyle kanuna uygun olarak yapılan bir ameliyat neticesinde ölüm vuku bulmuşsa yine talihsizlik eseri bir adam öldürme var demektir.

3 — Taammüden adam öldürme (murder) :

Adam öldürmek fiili önceden düşünülerek (with malice aforethought) ika edilmişse fiil, taammüden adam öldürmek suçunu teşkil eder. Böylece bir fiil üç şekilde meydana gelebilir :

A — Fiil, gayri kanunî olarak ve soğukkanlılıkla düşünülerek adam öldürmek kastiyle (Unlawful and unprovoked intent to cause death) ölen şahsa veya üçüncü bir şahsa karşı ika edilmişse, taammüden adam öldürmek fiili meydana gelmiş olur.

Böyle bir kastın mevcudiyetinin zımnen veya sarahaten isbatı lâzımdır. Bir fiili işliyen kimse, bu fiilin tabiî neticelerini meydana getirmeyi kast etmiş farzolunur. Bu sebeple istiyerek bir fiili ika eden şahsın bu fiilinin neticesi ölüm vuku bulmuşsa, öldürmek kastının mevcut olduğu farz olunur, fakat ölen şahsı öldürmek kastının isbatına lüzum

yoktur, sadece öldürmek kastının isbatı lâzımdır. Meselâ A isimli şahıs B i tabanca ile vurup öldürmek istiyor, fakat hata neticesi C i öldürüyor. Bu ahvalde A önceden düşünerek C i öldürmekten suçlu olur.

B — Fiil, zorla ağır cürüm işlemek kastiyle (intent to commit a felony involving violence) ika edilmiş ve bunun neticesi ölüm vuku bulmuşsa, taammüden adam öldürmek suçu ika edilmiş sayılır.

Zorla ağır cürüm irtikâbı neticesi ölüm vuku bulursa, fiil taammüden adam öldürmek suçunu teşkil eder. Fiilin taammüden adam öldürmek sayılabilmesi için ağır cürmün tamamlanmış olması şart değildir. R. V. Stone dâvasında, maznun zorla ırza geçmeğe teşebbüs etmiş, fakat fiilini ikmal edemeden kız ölmüştür. Mahkeme zorla ırza geçmek fiili tamamlanmamış olduğu halde fiilin taammüden adam öldürmek suçu teşkil ettiğine karar vermiştir.

Director of public prosecution V. Beard dâvasında, maznun kızın zorla ırzına geçmiş ve bu fiili ika ederken de bağırmamasını temin etmek için ağzını eliyle kapamış ve kız nefes alamamak neticesi ölmüştür. Lordlar Kamarası (The House of Lords) maznunu, zorla ika ettiği ağır cürüm (a felony involving violence) neticesi ölüme sebep olduğundan bahisle taammüden adam öldürmekten suçlu sayılmıştır.

C — Vazifesini icra eden bir adalet memuruna mukavemet maksadiyle (intent to oppose an officer of justice in the execution of his duty) ika edilenin fiil neticesi ölüm vuku bulursa taammüden adam öldürme var sayılır.

Bir sahıs, bir adalet memurunu, yahut böyle bir memura yardımcı olan bir sahsî, yahut adalet memuru gibi hareket etmeğe selâhiyetli bir kimseyi öldürürse ffiilinin taammüden adam öldürmek sayılabilmesi için üç şartın bulunması lâzımdır :

a) Ölen şahsın selâhiyetinin kanuniliği,

b) İcra etmiş olduğu fiilin kanuniliği,

c) Suçlunun, ölen şahsın salâhiyet sahibi olduğunu bilmesi.

Bu şartlardan birinin olmaması halinde maznunun fiili taammüden adam öldürmek suçunu teşkil etmez. Meselâ, memur emirde zikredilen şahıstan başka bir şahsa karşı emri infaza kalkışmış ve bunun neticesi o şahıs tarafından öldürülmüşse, yahut maznun memurun sıfatını bilmeden fiili irtikâp etmiş ve bunun neticesi memur ölmüşse, bu fiiller taammüden adam öldürmek suçunu meydana getirmez, bu hallerde taammütsüz adam öldürmek suçu ika edilmiş olur.

Fiil, memur ile mücadele esnasında kazaen vuku bulmuşsa taammüden adam öldürmek sayılmaz. Öldürmek fiili, tevkifi önlemek yahut firarı temin etmek, veyahut haczedilmiş malları zorla almak gibi bir kaste müsteniden işlenirse taammüden adam öldürme suçu olur.

4 — Taammüdsüz adam öldürme (manslaughter) :

Taammütsüz adam öldürmek suçu, taammüden icra edilmiyen bütün adam öldürmek fiilleridir. Bu suç üç sınıfa ayrılabilir :

A — İka edilen gayri kanunî fiil neticesi ölüm vuku bulmuş ve fakat bu fiil öldürmek kastiyle yapılmamışsa fiil, taammütsüz adam öldürmek suçunu teşkil eder.

Meselâ, bir öğretmen uslandırmak gayesiyle talebesini fazlaca döğmüş ve bunun neticesi talebe ölmüşse bu fiil taammütsüz adam öldürme suçunu teşkil eder.

Bir anne, çocuğunu ıslah gayesiyle bir demir parçasiyle döverken diğer bir çocuğa vurup öldürmüştür. Islah gayesiyle çocuk döğmek gayri kanuni olduğundan anne böyle bir gaye ile kendi çocuğunu döverken başka bir çocuğa vurmuş ve bunun neticesi ölüm vuku bulmuş olduğuna göre bu fiil taammütsüz adam öldürmektir.

B — Cezai bir kusur (criminal negligence) neticesi ölüm vuku bulursa, suç taammütsüz adam öldürmektir.

Basit bir dikkat eksikliği (simple lack of care), fiilin taammütsüz adam öldürme sayılması için kâfi değildir. Böyle bir dikkat eksikliği hukukî mesuliyet için kâfi olabilir, fakat fiilin taammütsüz adam öldürme sayılması için kusurun yüksek derecede (High degree of negligence) olması lâzımdır.

Meselâ, hususi bir bilgi ve dikkat istiyen doktorluk gibi bir meslekle meşgul olan kimse, mesleğini icra neticesi birisinin ölümüne sebep olursa bu ölümün fazla bilgisizlikten yahut dikkat noksanlığından (gross lack of skill or lack of care) meydana gelmesi halinde fiili taammütsüz adam öldürmek olur.

Diğer misal : A ismindeki bir şahıs, içinden bir çok patikalar geçen bir umumî otlağa otlatmak üzere atını salıveriyor ve atının burada çok huysuzluk yaptığını da biliyor. Bu at bu patikalardan birinde bir çocuğu tepip öldürüyor. Bu hadisede A, taammütsüz adam öldürmekten suçlu addedilebilir.

C — Fiil, tahrik (provacation) neticesi işlenmişse taammütsüz adam öldürme suçu ika edilmiş olur.

Yapılan tahrikin normal bir insanın soğuk kanlılığını kaybettirmeğe kâfi derecede olması lâzımdır, fiil de hemen tahrikten sonra işlenmelidir. Tahrikten sonra soğuk kanlılığı tekrar elde etmek için kâfi bir müddet geçmiş ve fiil ondan sonra ika edilmişse suç taammüden adam öldürmek olur. Kâfi müddetin geçip geçmediğini tâyin hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Tahrik bir müessir fiil veya keyfi bir tevkif neticesi olabileceği gibi başkaca bir fiil ikaı suretiyle de olabilir. Meselâ, koca zina fiilini işlemekte oaln karısını veya suç ortağını hadiseyi görür görmez öldürürse fiili taammütsüz adam öldürmek olur.

II — Çocuk düşürme (Child Destruction)

Canlı olarak doğabilecek durumda olan bir çocuğun hayatını izale için kasti olarak ika edilen fiil ile ölüme sebep olunursa, fiil çocuk düşürme suçunu teşkil eder. Ağır cürüm olan bu fiilin cezası müebbet hapistir. Fakat sırf annenin hayatını kurtarmak gayesiyle ika edilen fiil çocuk düşürme suçunu teşkil etmez. Sırf annenin hayatını kurtarmak gayesiyle (the purpose only of preserving the life of modher) tâbiri sadece anneyi ölümden kurtarmayı ifade etmez, aynı zamanda onu akli veya bedeni bir harabiyetten kurtarmayı da içine alır.

III — Çocuk nesebini gizleme (Concealment of birth)

Bir şahıs doğumundan evvel veya doğum esnasında veya doğumdan sonra ölen bir çocuğu, her hangi bir sebeple gizlerse fiili hafif cürüm (misdemeanour) teşkil eder.

Bir kadını, doğurduğu çocuğun doğumunu gizlemekten mahkûm edebilmek için kaideten çocuğun cesedinin bulunması ve bu cesedin o kadının çocuğuna ait olduğunun anlaşılması lâzımdır.

IV — Cinsi münasebet suçları (Sexual offence)

1 — Cebren ırza geçme (Rape) :

Cebren ırza geçme, rızası olmadan bir kadınla gayri kanunî cinsî münasebette bulunmak suçudur. Bu suç ya cebir ve şiddet kullanmak suretiyle veya korkutarak veyahut hile yaparak işlenir, bâzan da kadın uyumakta iken veya şuuru olmadığı bir zamanda ika edilir, veyahut fiilin mahiyetini anlamıyacak derecede ahmak bir kadına (imbecile) karşı işlenir; yahut fiilin mahiyetini anlamıyacak derecede küçük olan çocuğa karşı ika olunur.

Diğer gayri kanunî cinsî münasebetlerde olduğu gibi cebren ırza geçmede de yalnız duhûlün isbatı lâzımdır, inzal şart değildir. Az miktar-

390

da vuku bulan duhûl de fiilin zorla ırza geçme sayılmasını temin eder. Duhûl isbat edilemezse maznun zorla ırza geçmeğe teşebbüsten mahkûm edilebilir.

Cebren ırza geçmeğe teşebbüs halinde mahkeme yedi sene hapis cezası vermeğe selâhiyetlidir. Cebren ırza geçmek suçu ise müebbet hapis cezasını müstelzimdir.

2 — Küçüklerle cinsî münasebet :

Onüç yaşından aşağı yaşta bulunan bir kızla gayri kanunî olarak cinsî münasebette bulunmak ağır cürüm (felony) teşkil eder ve müebbet hapsi müstelzimdir. Böyle bir fiile teşebbüs hafif cürüm (misdemeanour) sayılır; cezası iki sene hapistir. Kızın muvafakatının bulunması neticeyi değiştirmez.

Onüç ile onaltı yaş arasında bulunan bir kızla gayri kanunî olarak cinsî münasebette bulunmak veya bulunmağa teşebbüs etmek hafif cürümdür.

Yirmi bir yaşından küçük bulunan bir kız veya kadını gayri kanunî cinsî münasebette bulunmak üzere başkasına temin etmek veya temine teşebbüs etmek de hafif cürümdür.

3 — Aklen malûl olan şahıslarla cinsî münasebet :

Ahmak veya aklen zayıfolan bir kadınla (A female idiot or imbecile) gayri kanunî olarak cinsî münasebette bulunmak veya bulunmağa teşebbüs etmek hafif cürümdür. Ancak maznunun cezalandırılabilmesi için fiili ika ettiği esnada kadının ahmak veya aklen zayıf olduğunu bilmesi lâzımdır.

1927 tarihli (Mental Deficiency Act) isimli kanunun birinci maddesine göre ahmak şahıslar (idiots) umumî tehlikelere karşı kendilerini koruyamıyacak derecede aklen malûl olan kimselerdir. Aklen zayıf olan şahıslar (imbeciles) ise ahmak olmamakla beraber kendilerini veya kendi işlerini idareye gayri ehil olanlardır.

Her hangi bir akıl hastalığına ait müessese (institution for lunatics) idarecisi, bu müessesede tedavi edilen bir kadınla cinsî münasebette bulunur veya bulunmağa teşebbüs ederse hafif cürüm işlemiş olur. Rızanın bulunması neticeyi değiştirmez.

4 — Gayri tabii cinsî münasebet:

1861 tarihli (the Offences against the Person Act) isimli kanunun 61. maddesine göre gayri tabii cinsî münasebet, ister bir insanla, ister bir

hayvanla (wtih mankind or wtih an animal) olsun bir ağır cürüm (felony) dir. Mağdurun rızasının bulunması suçu ortadan kaldırmaz, her iki taraf rıza ile bu fiili ika etmişlerse müsavi surette suçlu olurlar; fakat taraflardan biri ondört yaşından küçükse yalnız öbür taraf suçlu olur. Mezkûr kanunun 62 nci maddesine göre böyle bir fiile teşebbüs hafif cürüm (misdemeanour) dür.

5 — Nikâh düşmiyen akraba ile cinsî münasebet (incest):

1908 tarihli (the Punisnment of Incest Act) isimli kanunun madde 1 e göre torunu ile kıziyle yahut kız kardeşi ile veyahut annesiyle bilerek cinsî münasebette bulunan erkek, hafif cürüm ika etmiş olur, cezası yedi sene hapistir. Fakat cinsî münasebette bulunduğu kız veya kadının yaşı onüçten aşağı ise fiili müebbet hapis cezasını müstelzimdir.

Böyle bir suçu işlemeğe teşebbüs keza hafif cürümdür. Cezası iki sene hapistir. 1908 tarihli (the Punishment of incest Act) isimli kanunun ikinci maddesi.

Cinsî münasebetin kız veya kadının rızasiyle olması erkeğin suçluluğuna tesir etmez, ancak bu halde kız veya kadın suç ortağı olabilir.

Yirmi bir yaşından aşağı yaşta olan bir kız veya kadınla cinsî münabette bulunmaktan mahkûmiyet halinde, mahkeme suçlunun o kız veya kadın üzerindeki bütün haklarından mahrumiyetine karar verebilir. Bu halde kız veya kadına rüşte vasıl oluncaya kadar kendisine ve işlerine bakmak üzere vasi tâyin olununr.

Onaltı yaşında veya bu yaştan yukarı yaşta bir kız veya kadın, büyük babası, babası, erkek kardeşi, yahut oğlu ile bilerek cinsî münasebette bulunmağa rıza gösterirse hafif cürüm ika etmiş olur, cezası yedi sene hapistir. 1908 tarihli (the Punishment of Incest Act) isimli kanunun ikinci maddesi.

V — Kadın ve kız ve çocuk kaçırma ve alıkoyma (Abduction and detention of women, girls, and children) :

1861 tarihli (the offences against the Person Act) isimli kanunun 53 üncü maddesine göre, evlenmek veya cinsi münasebette bulunmak kastiyle 21 yaşından küçük olan bir kadını baba veya annesinin veyahut kendisine bakmakla mükellef olan bir başka şahsın rızası hilâfına kaçırmak veya alıkoymak ağır cürüm (Felony) dir. Aynı kanunun 54 üncü maddesine göre de yaşı ne olursa olsun evlenmek veya cinsi münasebette bulunmak kastiyle bir kadını zorla kaçırmak veya alıkoymak da bir ağır cürüm teşkil eder.

392

Bir kadın veya kızı, kendi arzusuna muhalif olarak muayyen veya gayri muayyen erkeklerle cinsî münasebette bulunmasını temin kastiyle veya bir umumhanede bulundurmak gayesiyle bir bina içinde alıkoymak hafif hapis cürüm suçunu teşkil eder.

14 yaşından aşağı yaşta olan bir çocuğu zor veya hile ile baba veya anası veya vasisini veya kanunen kendisine bakmakla vazifeli bir şahsı onun mülkünden mahrum etmek gayesiyle veya onun herhangi bir şeyini çalmak kastiyle kaçırmak veya alıkoymak bir ağır cürümdür. (1861 tarihli the Offences against the Person Act isimli kanunun 56. maddesi).

VI — Müessir fiil

Örf ve âdet hukukunda (Common Law) müessir fiil (Battery) fiilen gayri kanuni zor (force) tatbikidir. Tecavüz (assault) ise bir başka şahsa karşı gayri kanuni zor tatbikı için yapılan bir teşebbüs (attempt) veya bir tehdit (threat) dir. Her müessir fiil bir tecavüz fiilini içine alır. Meselâ, A ismindeki şahıs, B ismindeki şahsa taş atıyor, taşı B ye isabet ettiremiyor, bu bir tecavüz (assault) suçudur. Taşı isabet ettirdiği takdirde suçu müessir fiil olur. Diğer misâl: A ismindeki şahıs döğmek kastiyle ve tehdidamiz bir tavırla B nin üzerine yürüyor, fakat B nin yanına gelmeden önce bir başka şahıs tarafından tutulup durduruluyor. Mahkeme, A durdurulmamış olsaydı B nin yanına galmiş olacağından bahisle A nın fiilini bir tecavüz (assault) saymıştır.. (Stephens V. Myers, 4. C. and P. 349).

Fakat sırf tehdit (threat) tecavüz suçunu teşkil etmez. Tehdidamiz sözlerin tecavüz suçunu teşkil edebilmesi bu sözlerin hareketle beraber olmasına ve bir engel zuhur etmemiş olsaydı hareketin tamamlanmasının kabil bulunmasına bağlıdır.

Yazılı hukuka (Statute Law) göre gayri kanuni olarak kasten yaralamak (Wounding) hafif cürümdür. (1861 tarihli Offences against the Person Act isimli kanun, madde 20).

Gayri kanuni olarak ve istiyerek tüfekle yaralamak ise bir ağır cürüm teşkil eder. (1861 tarihli the Offences Against the Person Act isimli kanun, madde 28).

VII — Çıraklar, hizmetçiler, küçükler ile akıl hastaları ve aklen zayıf olan kimselere karşı fena muamele ve kusur.

Bir çırak veya hizmetçinin (apprentice or servant) zaruri gıda maddelerini, giyeceğini ve meskenini temin ve tedarik etmekle kanunen vazi-

feli olan iş veren veya aile, mektep vs. reisi gibi bir şahıs, istiyerek ve kanuna aykırı olarak bunları temin ve tedarik etmez veya bunları temin ve tedarikte ihmal gösterir, yahut bunların temin ve tedarikine mâni olur ve bunun neticesi çırak veya hizmetçinin hayatı tehlikeye mâruz kalır veya sıhhati daimi olarak bozulursa fiili hafif cürüm teşkil eder. cezası beş sene hapistir. (1861 tarihli the Offences the Person Act isimli kanun, madde 26).

Bir kimse gayri kanunî olarak iki yaşından küçük bir çocuğu terk eder ve bunun neticesi bu çocuğun hayatı tehlikeye konmuş olur veya sıhhati daimi olarak bozulursa fiili hafif cürüm teşkil eder, cezası üç sene hapistir. (1861 tarihli the offences against the person Act isimli kanun, madde 27.)

1933 Tarihli (the Children and Young person Act) isimli kanunla, daha önceki bir çok kanunlarla kabul edilmiş olan çocuklar ve gençlerin himayesi hususundaki tetbirle daha genişletilmiş ve daha şümullü hale getirilmiştir. Bu kanunun 107 nci maddesinde çocuk «child» tâbirinin 14 yaşından aşağı kimseleri, genç şahıs (young person) tâbirinin 14 yaşına girmiş şahıslar ile 17 yaşını bitirmemiş şahısları ifade ettiği belirtilmiştir. Bu kanunun birinci maddesine göre kanunen bir çocuğu veya genç şahsı bakmak ve nezareti altında bulundurmakla mükellef olan bir şahıs, ona fena muamelede bulunur, ona karşı vazifesini ifade ihmal gösterir veya onu terk eder ve bunun neticesi hayatı tehlikeye girer veya sıhhati bozulursa bir hafif cürüm işlemiş olur.

Bir akıl hastaları tedâvi müessesesinde istihdam edilen bir şahıs veya başkaca mesûl bir kimse tarafından bir akıl hastasının (a lunatic) fena tedâvi edilmesi hafif cürüm suçunu teşkil eder. (1890 tarihli the Lunacy Act isimli kanun, madde 322)

Aklen zayıf olan şahıslara ait bir tedâvi müessesesinde istihdam edilen bir şahıs veya başkaca mesul bir kimse tarafından aklen zayıf olan bir şahsın (a mental defective) fena tedavi edilmesi (ill — treatment) veyahut bu hususta kasten ihmal gösterilmesi (wilful neglect) bir hafif cürümdür. (1913 tarihli the Mental Deficicy Act isimli kanun, madde 55 ve 60)

VIII — Haksız yere hürriyeti tahdit:

Haksız yere hürriyeti tahdit etmek fiili (false imprisonment) bir örf ve âdet hukuku hafif cürmüdür. (A common law misdeameanour). Böyle bir fiil aynı zamanda hukuk dâvasına mevzu da olabilir.

gal

Her hapis (every confinement), bir hürriyeti tahdittiir. Şahsın umumî bir cezaevine veya hususî bir binaya kapatılması neticeyi değiştirmez.

Hürriyeti tahdit fiili, bizzat maznun tarafından yapılabileceği gibi onun emriyle de yapılabilir. Meselâ, bir polis memurunun A. tarafından verilen emir üzerine B'i tevkif etmesi halinde A tarafından yapılmış bir hürriyeti tahdit suçu meydana gelmiş olur. Fakat A, polis memuruna sadece hâdiseyi anlatmış ve polis memuru kendi isteğiyle harekete geçmiş ve B'i tevkif etmişse A tarafından ika edilmiş bir hürriyeti tahdit suçu olamaz.

Örf ve âdet hukukuna göre herhangi bir şahıs, gözü önünde ika edilen bir ağır cürüm (a felony) üzerine faili yakalamakla mükelleftir; bir ağır cürmü işlemek üzere olan bir şahsı da her hangi bir şahıs yakalayabilir.

Keza örf ve âdet hukukuna göre, bir polis memuru (constable) ağır cürüm işlediğini gösterir kâfi deliller üzerine bir şahsı yakalayabilir.

Yazılı hukuka göre de tevkif müzekkeresi olmadan maznunları yakalamanın mümkün olduğu haller vardır. Bunların en mühimleri şunlardır.

I — 1861 tarihli Malicious Damage Act isimli kanuna göre suç sayılan fiili işlerken görülen bir şahsı herhangi bir emniyet memuru, mal sahibi yahut onun hizmetçisi yakalayabilir.

2 — 1828 tarihli Night Poaching Act isimli kanuna göre suç sayılan fiili işliyen kimse, arazi sahibi veya hizmetçisi tarafından yakalanabilir.

3 — 1861 ve 1916 yarihli Largeny Act isimli kanunlar ile 1936 tarihli Coinage Offences Act, 1824 tarihli Vagrancy Act isimli kanunlara göre suç sayılan bir fiili işlerken görülen bir şahsı, her hangi bir şahıs yakalayabilir.

4 — 1851 tarihli (Prevention of Offences Act) isimli kanunun 11 inci maddesine göre geceleyin itham usulüne tâbi bir suç (An indictable offence) işlerken görülen bir şahsı her hangi bir kimse yakalayabilir.

Bu suretle yakalanan şahısların polis karakoluna götürülerek işlediği suç hakkında evrak tanzim edilmesi ve mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içinde seri muhakeme usulüne göre çalışan bir mahkeme huzuruna (before a court of summary jurisdiction) çıkarılması lâzımdır.

Hülâsa, gerek örf ve âdet hukukunun ve gerekse yazılı hukukun müsaade ettiği haller haricinde bir kimse diğer bir şahsın hürriyetini tahdit ederse, haksız yere hürriyeti tahdit etmek suçunu ika etmiş olur, bu fiil bir hafif cürüm (misdemeanour) teşkil eder.

ŞİRKETLER HUKUKU REFORMUNUN ZORLUKLARI

Yazan :
Clive Schmitthoff, LL. D.

İngilizceden çeviren :
Av. Erdoğan Göğer

Buğünkü şirketler hukuku reformunun önünde duran vazife üç cephelidir: Şirketlerin kuruluş teşkilâtında modern hayatın icabettirdiği değişiklikleri yapmak, ufak sermayedarlar için hisse sahipliğini imkân dahilinde emniyetli kılmak, ve tarihî çetrefilliklerden arî basit bir şirketler hukuku yaratmak.

Bu üçünün arasından birincinin tâli bir karakter arzettiğini peşinen kestirmek güç olmamakla beraber ehemmiyeti de asla küçümsenmemelidir. Burada komitenin tetkiki için ortaya çıkan meseleler köhnemiş Ultra Vires teorisinin (1) ilgası, limited şirketlere muafiyet tanıyan mevzuatın basitleştirilmesi, nominal kıymeti haiz olmayan hisse senetleri ihdası ve hisse temliki usulünün cezri modernleştirilmesini de ihtiva etmektedir.

Bu vazifenin üçüncü cephesi Şirketler Kanununun (Companies Act) muhtelif hükümlerinin birbirleri muvacehesindeki durumlarının teferruatlı tetkikini muciptir. Jenkins Commitee (2) vazifesinin bu cephesinin hazırladığı lâyihanın haricinde bulunduğunu kabul etmesi hali teessüfe şâyan bir durum yaratacaktır. Zira şirketler kanununun tatbikatcıları kanunun lüzumundan fazla teknik olduğunu ve genel kuruluşuna halel vermeden hissedilir derecede basitleştirilebileceği kanaatındadırlar. Şirketler mevzuatının teknik mahiyet arzetmesi sadece cemiyetimizin kompleks ekonomik kuruluşunun bir neticesi olmayıp, geniş ölçüde mütemadi şirketler hukuku reformlarının kalıp halinde yerleşmiş olmasına rağmen yeni şirketler hukuku kodifikasyanunun asla yapılmamış olması hakikatine bağlıdır. Birbirini takip eden reformlar eskimiş hükümleri ilga ve yeni fikirlere eski mevzuatı koordine etme gayretini göster-

---

(1) Salâhiyet tecavüzünü ifade eden bu teori şirketler hukukunda şirket idare organlarının kanun veya statüyle tesbit edilen salâhiyetlerini tecavüzü halinde tatbik edilir. Bk. Schlink, Ultra-Vires-Lehre im englischen Privatrecht, (Beitracge des İnstituts für auslaendisches Privatrecht, Heft 10) 1935. (çevirenin notu)

(2) Ingiliz ticaret hukuku reformunu başarmakla görevli komisyon. (çevirenin notu)

meden, eski sisteme yeni hükümler eklemişlerdi. Neticede şirketler hukuku başka bir yerde tasvir ettiğim gibi tarihî yadigârlar deposu haline gelmiştir. İstenen şey basittir, tatbikı mâkul kolaylıkta ve modern anlayışlı sistematik bir şirketler kanunu yapılmasıdır. İktisadî bir kıymeti olmayan mer'i bütün hükümler ile ticaret hukukunun genel kavramıyla bağdaşamayıp bürokrasi ruhunu doğuran şirket idaresindeki lüzumsuz şekilcilik ilga edilmelidir. Tetkik edilmesi icap eden hususlar arasında 3/4 ekseriyetle alınması lâzım gelen umumî heyet kararları. ticaret ruhsatnamesi, kanuni umumî heyet toplantıları, kanunen hazırlanması lâzım gelen raporlar ve şirket ihtiyatlarından doğan mesuliyetlere ilâveten müteaddit idare meclisi azalığına mâni idare meclisi azaları sicilinin azaların vazife gördükleri muhtelif şirketlerin idare merkezlerinin bulunduğu mahalde tutulması yerine şirketler sicil memurluğu dairesinde merkezleştirilmesi de mevcuttur.

Bununla beraber, vazifenin belirtilen cephelerinden ikincisi yani yatırım yapıp azınlıktaki hissedar olan ufak pay sahiplerinin himayesi diğer hususlardan çok daha fazla ehemmiyet arzeder. Jenkins Committee'nin hakiki problemi işte budur. Âmme vicdanının komitenin başarısı veya başarısızlığı hakkındaki hükmü küçük yatırım yapanlara elverişli ve tesirli kanunî himayeyi tertip etmekteki maharetine göre tâyin edilecektir. Komite bununla çok muğlak, yeni bir sosyal mesleyi tetkik etmekte olduğundan vazifesi fevkalâde güçtür. Ufak yatırım sahiplerinin korunmasındaki âmmenin endişesiyle bu meselenin görüşülmesindeki müstaceliyeti Mr. Percy Browne' un lâyihası aksettirmiştir. Lâyiha halktan para talep eden şirketlerin limitet şirketlerin muafiyet statüsünde istifadesi imkânsız kılınarak, etraflı bilgi vermelerini talep etmektedir. Lâyiha ekseriyeti toplayamamış olmasına rağmen taraftarları bir moral zaferi kazanmışlardı. Hükümet lâyihanın şirketler hukukundaki mevcut boşluğu meydana çıkardığını kabul etmiş ve şirketler genel reformunda mevcut mahzurları giderici bir kanunu gelecek toplantı devresinden önce hazırlamağa söz vermiştir. Bu makalede ufak yatırım sahiplerinin korunmasiyle ilgili halkın dileklerinden doğan bazı meseleleri tetkik etmek gaye edinilmiştir.

Ufak sermayedar Mevcut mudur?

Ufak yatırım yapanların sadece maliyeci müelliflerin hayalinde mevcut olduğunu ve hukukî yeğeni olan «reasonable man» (kâmil insan) kadar muhayyel bulunduğunu iddia etmek artık imkânsızdır. (Acton

society Trust) un «Wider Shareholding» (3) başlıklı ufak yatırımlara dair olan tetkik yayını ufak yatırım yapanların yalnız mevcut olmakla kalmayıp memlekette gittikçe büyüyen ekonomik ve siyasî bir kuvvet olduklarını her türlü şüpheden uzak olarak göstermiştir.

Acton Society Turust'un araştırma gurubu borsa acenteleri ve «Unit Trust»(4) lerin müşterilerinden 13,200 kişiye cevaplandırılmak üzere sualleri muhtevi kâğıtlar göndermiş ve bunlardan yüzde 20, 9 ankete cevap vermişlerdir. Bu yüksek cevap yüzdesi Büyük Britanyanın ufak yatırım sahasındaki ilk ilmî araştımasına açıkça temsilî bir mahiyet vermiştir.

Acton Society Trust'un raporu ufak yatırım sahibini

a) Bugüne kadar 1000 £ veya daha az meblâğa baliğ olan yatırım yapmış veya;

b) 1000 den fazla yatırım yapmış, ancak

i) azamî haftalık kazancı 50 £ olan, ve

ii) Hediye, miras veyahut spor ikramiyeleri gibi arizî bir yoldan hisse elde etmiş veya satın almış olmayan şahıs diye tarif etmektedir.

Ankate cevap veren yüzde 20,9'un 1600 kişisi, yani umumî yekûnun yüzde 12,1'i, yukarıdaki tarife uygun ufak yatırım sahipleri olarak tespit edilmişlerdir.

Araştırmanın neticesi hayret vericidir. Meslek guruplarına göre hazırlanan bir tabloda ufak yatırım yapanların ekseriyetle aşağıdaki guruplardan olduğunu göstermiştir :

B grubu : muhasebeciler, dâva vekilleri, Başöğretmenler, Banka müdürleri, hastabakıcılar, çiftçiler (250 acres arazisi olan %19)

C grubu : ilâç sinaî kimyagerleri, muhasebe müdürleri, hesap uzmanları, öğretmenler, terzi makastarları (%30)

---

(3) The Acton Society Trust, 1959 Kasımında neşredilmiştir. Bk. (1960) J. B. L. 83

(4) Makalede çeşitli vesilelerle karşılaşılacak olan «Unit Trust» İngiliz ve Amerikan şirketler hukukunda bilhassa ufak sermayedarlar için yatırım müessesesidir. Bu Trust'ün idaresini tanzim eden şirket ilân edilmiş bir listede yazılı menkul kıymetleri ekseriyetle 10 veya 21 yıl gibi uzun bir müddet elinde bulundurmak üzere satın alır ve bu menkul kıymetler cüzdanı ise UNIT olarak isimlendirilir. Bu Unit ufak yatırım sahiplerine satılmak üzere sub-unit'lere bölünür, bunları temsilen sub - unit certificate denilen ve değeri cüzdandaki bütün senetlerin piyasa fiyatına nispetle tespit edilen senetler tanzim edilir. (çevirenin notu)

D gurubu : maliyet hesabı yapanlar, sigorta prodüktürleri, teknik ressamlar, ebeler, telefon müfettişleri (%27 = %76)

Bu rakkamlarda mevcut kayda değer hattâ cerrahlar, idare meclisi âzaları, avukatlar ve Üniversite Profesörlerinden teşekkül eden A gurubunun ufak yatırım sahipleri yekûnunun ancak %2 sini teşkil ettiğidir. Bunun sebebi şüphesiz, araştırmanın gayesi bakımından ufak yatırım sahipleri tarifinin tahdididir. Şayet bu geniş tutulmuş olsaydı, yukarıdaki tarifin içine isabet edecek A gurubu yüzdesi daha yüksek olurdu.

Diğer kayda değer husus, bütün ufak yatırım yapanların yüzde 55 inden fazlası, menkul kıymetlere yatırım yapmağa karar verdikten sonra hiç kimsenin mütalâasını almamış olup ancak kendi tetkikleri ve gazete haberlerine dayanarak vardıkları hükme istinaden hareket etmeyi tercih etmiş olmalarıdır. Acton Society'nin bu müşahadesi üzerine birçok günlük gazeteler sütunlarını arttırmışlardır. Gündelik gazetelerin gelecek yıllarda halkın eğitimine daha fazla hizmet edeceklerini öngörmek zor değildir.

Acton Society'nin raporu menkul kıymetler borsasındaki ufak yatırım sahiplerinin eşkâlini şöyle çizmektedir:

«Tetkikimizdeki ufak yatırım yapan tip kadından ziyade erkeği andırır. O muhtemelen orta tabakanın alt kısımlarından veya belki çalışan sınıfın yüksek kısmına mensup olup ağlebi ihtimal okulu on altı yaşında terketmiştir. Evli olup bir çocuk sahibi olabileceği gibi, muhtemelen yakın tarihte de serbest hayatta çalışabilecektir. Herkesinki gibi onun da maaşı harbi takip eden senelerde iyi artmıştır. Erkeklerin haftalık kazançları millî ortalaması olan 13 £ ile mukayese edilirse onun şimdiki haftalık genel gelir ortalaması 17 £ civarındarır.

«O ilk yatırımını yapmadan önce bankada muhakkak hesap açtırmış ve posta çek servisi ile millî ve hususî tasarruf bankalarına para yatırdığı gibi muhtemelen hayat sigortası da yaptırmıştır. Yatırım yapmadan önce ev sahibi olmuş olabilir, fakat ilk yatırımdan on sene sonra bir eve sahip olacağına muhakkak inanır ..... Arkadaşlarıyla bu mevzuu münakaşa etmişse de, ilk yaptığı yatırım için akıl danışmış olması muhtemel değildir. Yatırım yapmağa değeceği fikri muhtemelen gazetelerin mali sütunları da dahil olmak üzere yaptığı muhtelif etütler neticesinde aklına gelmiştir.

Harpten sonraki ilk yatırımı 75 £ olmuştur. O zamandanberi bu yatırımına ilâveler yapmış ve şimdiki yatırım yekûnu 1000 £ kadardır. Gelecek yıl 100 £ kadar bir yatırım yapmağı tasarlamakta ve onu takip edecek yılda da ayni miktar yatırım yapabileceğini ümidetmektedir.»

Büyük Britanyada dar gelirli halkın borsada kote edilmiş menkul kıymetlere yatırım yapmasının tessesüs etmiş bir tasarruf vasıtası olduğunu Acton Society' nin raporu açıkça göstermektedir. Bu tasarruf usulü dar gelirli halkın birikmiş parasını çekebilmek için millî ve hususî tasarruf bankaları, yapı tasarruf şirketleri, posta çek servisi veya emniyet sandığı gibi daha eski tasarruf usulleriyle rekabet halindedir. Ufak yatırım sahiplerinin endüstriye iştirak metodları ya hisseye doğrudan doğruya sahiplik veya yatırım şirketleri yahut Unit Trust'ler yolu ile vâsıtalı sahiplik olarak görülmektedir.

Ufak hisse sahipliğinin sosyal zorlukları

Bugün, ufak sermayedarların artması ekonomimizin arzulanan istikbali olduğu ve bunun her yönden faydalı bulunduğu genel olarak kabul edilmiştir. (5) Bu cereyanın sosyal zorlukları bu mecmuanın 1959 Ocak nüshasında «A Nation of Shareholders» başlıklı yazıyla şöyle belirtilmiştir :

«Milletin kendi ana endüstri teşebbüslerinde hisse sahipliği yoluyla söz sahibi olması fikrinin yarattığı sosyal tesirlerin faydaları gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Ekseri endüstri kollarında hususî sermayedarların hisse senetleri sahipliği suretiyle yapılan doğrudan doğruya millileştirme şahsiyetsiz devlet mülkiyeti yoluyla yapılan millîleştirmeye tercih edilmelidir. Zira bu usul sinai terakki ve ekonomik nizamımızın gelişmesi için ana şart olan hususî teşebbüsün işleri idare mantalitesine tesir etmez.»

Büyük çaptaki hususî teşebbüslerin sosyalistlerin millîleştirme taleplerine sosyal mükellefiyet prensibini kabul edip geliştirerek vermiş oldukları tesirli cevap gibi, ufak yatırımlar vasıtasiyle halkın endüstriye iştiraki anlayışına dayanan mevcut gelişmede, sosyalistlerin müşterek mülkiyet doğmasının da ayni şekilde geride bırakıldığını göstermektedir.

Bir gelişmenin henüz başında olduğumuz tesbit edilmiş olmalıdır. (Share-Owning Democracy) pay sahipliği demokrasisi Amerika Birleşik Devletlerinde İngilteredekinden çok daha fazla gelişmiştir. Amerikada 1956 nın başından beri hisse senedi sahipleri sayısı iki misline yaklaşmıştır. Menkul kıymet satıcılarından hisse senetlerinin borsa dışı iktisabı veya müstahdemlere daha büyük temettü sağlayan kombinezonlar teessüs etmiştir. Borsa acenteleri muamelelerini serbestçe ilân etmekte ve menkul kıymet borsası ufak sermayedarlar için aylık yatırım plânları tekemmül ettirmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan Amerikan şirketler hukuku-

(5) (1959) The Journal of Business Law 1.

400

nun alenilik şartları ve borsa ecentelerinin kontrolü İngilteredekinden daha serttir. Mr. Manuel (6) Cohen'in bu mecmuadaki «Investors' Protection in the United States» başlıklı makalesinde belirttiği gibi (American Securities and Exchange Comission) (7) halkın yatırımları üzerinde tesirli bir kontrol icra etmektedir.

Amerikadaki ekonomik kuvvetlerin aynısı Büyük Britanyada da faalliyette bulunduğuna göre bu sonuncu memlekette mevcut ufak yatırım cereyanı devam edecektir. Bununla beraber bu gelişmenin Birleşik Devletlerdekinden farklı ve ıslah edilmiş bir şekilde tecelli etmesi muhtemeldir. Gelecek beş yıl içerisinde Büyük Britanya halkının memleket endüstrisine millî iştirakının çabuk gelişmesine şahit olacağız ve bu devrenin sonunda ise onlar Amerikalıların bugün oldukları kadar yatırım yapma meraklısı olacaklardır.

Ufak Hisse Sahibi Olmanın Tehlikeleri

Bu gelişmenin faydalı olduğu kadar ehemmiyetli tehlike tohumlarını da bünyesinde taşıdığı aşıkârdır. Ufak sermayedar iki tehlikeye mâruzdur : Yatırımda yanılmanın ticarî tehlikesi ve sermayedar veya azınlık hisse sahibi olarak kifayetsiz himayenin kanunî tehlikesi. Birinci tehlikeye dair misâl, atom hisse senetlerinde değer düşüklüğünün bir hayal olduğunu sermayedar kabul etmelidir. Tasarrufların yatırım yerini seçim imkânının genişliği sermayedarı korkuttuğu hallerde, sermayedar çeşitli sahalara yatırımlarla ticarî tehlikeyi yayarak azaltan yatırım şirketleri hisse senetleri veya (unit trust) senetleri gibi menkul kıymetler satın alarak ufak tasarruflarını koruyabilir. Kanunun sermayedarı önceden tahmin edilemeyen ticarî tehlikeye karşı himaye etmesi imkânsız — ve arzu edilmez — olacaktır.

Azınlık hisse senetleri sahiplerinin hileli veya aldatıcı hareketlere veyahut tazyike karşı himayesi hususunda durum herhalde öncekinden tamamen farklıdır. Esas itibariyle idarecilerin meslekî seviyeleri neticesi olan şirket idarelerinin iş ahlâkı bugünkü kadar yüksek dahi kalsa, daima umumî seviyeye uymayan istisnalar mevcut olacaktır. Şirketler hukuku mevzuatında sermayenin himayesini hedef tutan âmir hükümler dürüst kurucu ve idarecilere karşı olmayıp böyle istisnalara muhatap olmalıdır. Burada hemen (South Sea Bubble) veya 1920 (Wall Street) çöküntüle-

(6) (1960) The Journal of Business Law 105, 246

(7) Bu komisyonun kuruluş tarihçesi ile bunu zaruri kılan sebepler ve komisyonun menkul kıymetleri murakabe usulü hakkında, Bk. M. Edward Dimock and G. Ogden Dimock, American Government in Action, New - York, 1949, S. 128, 727 ve devamı. (çevirenin notu)

rinin fevkalâde şartları akla gelmemeli. Zira diğer normal zamanlarda da bir çok ufak sermayedarı kayba uğratan bir seri malî çöküntüler, her nekadar bütün ufak yatırım sahiplerine nisbetle ufak bir yüzdeye tesir ediyorsa da, neticeleri tâmir edilemiyecek derecede nisbetsiz itimatsızlıkla bütün sistemin işlemesinde âmmenin itimadını sarsacaktır. Bu sebepten (Jenkins Committee) ufak sermayedarların kanunî himayesi meselesini geniş muhayyele ve uzağı tahmin ile tetkik etmelidir.

Ufak sermayedarların (Unit Trust) veya yatırım şirketleri yoluyla yaptıkları vasıtalı iştirâk kanun boşluklarına karşı himaye teşkil etmez. Bu aksine olarak politik tehlikenin bir başka ve çok ehemmiyetli unsurunu bünyesinde taşımaktadır. Yatırımda mutavassıta başvurma mâkuldur, ancak hisse senetleri bir kaç mutavassıt veya sadece borsa muameleleri için tevkil edilenlerin elinde temerküz ederse ufak sermayedarların endüstriye iştirakı vasıtalı olmakta ve bu değişiklik vuku bunduktan sonra ufak sermayedarlığın hürmete şayan sosyal unsuru yani sermayedarın şirketin mülkiyetine duyduğu alâka kaybolmaktadır. Mr Patrick Fleming (8) müstahdemlerin hisse senedi sahipliğinin sınai plânlaşmadaki gayesini izah ederken, ufak sermayedarların «Britanya sanayiinde vâsıtasız, gerçek, şahsi, bağımsız ve mülkiyet bağını da muhtevi bir kuvvet» iktisab etmeleri lâzım geldiğini ifade eden görüşüyle hemfikirim. Netice olarak, vasıtalı veya vasıtasız yatırım imkânı çeşitleri ufak sermayedarın serbest seçimine sunulmalıdır.

(Acton Society) nin raporu sermayedar ve azınlık hisse senedi sahibi olanları kanun şayet kâfi derecede korumazsa ufak hisse senedi sahiplerinin mâruz kalacakları tehlikeyi tamamen müdriktir. Raporda belirtildiği üzere :

«Hisse seneti sahibi olmayı tamamen basitleştiren ve hisse sahiplerinin marjinal artmasından ziyade kesif artışını hedef tutan ..... bir politik hareket, Amerika'da (Wall Street çöküntüsü gibi) her hangi bir felâketin tekerrür etmemesini temin etmek üzere kabul edilmiş olan himayeyi kabul ve eğer mümkünse ıslah etmelidir.»

Ufak Sermayedarların Kanunî Himayesi

Ufak sermayedar kanunun himayesini iki ehliyet sahibi yani sermayedar ve azınlık hisse senedi sahibi olarak talep etmektedir. Birinci halde o parasının hileli veya aldatıcı talebine, sonuncu halde ise saygısız şirket idareleri ve ekseriyetin hilelerine karşı himayesini ister.

Bu makalenin hudutları içinde azınlık hisse senedi sahibi olan ufak

(8) 27 Ocak 1959 tarihli Financial Times'e muhatap mektup.

sermayedarların tam himayesi için talep edilen tedbirlerin teferruatını tartışmak imkânsızdır. Ancak şuna işaret edilebilir ki, mer'i kanunun 210 uncu maddesinde mevcut - hakka tecavüzün alternatif refi olarak bilinen - hakka tecavüzün refi hükmünün bugün halen müessir olduğunu Lordlar Kamarasının Scottish Cooperative Wholesale Society v. Meyer (9) dâvasındaki kararı göstermişitir. Bununla beraber bu maddeden ancak muayyen şartlar tahtında istifade edilebilir. Bu şartlar Lordlar Kamarasının liberal tefsiri altında dahi yersiz tahditleri muhtevidir. Ele alınmış bulunan şirketler hukuku reformu bu tahditleri gevşetmeli ve hakka tecavüzün refini umumi hüküm halinde genişleterek baskıyı, adaletsiz muameleyi, şirketin işleri ilgili hatalı tutumu veya normal olarak hissedarların bekledikleri bütün bilgiyi verme ihmalini ispat eden her hisse sahibinin şahsına tatbik etmek imkânını mahkemeye bahşetmelidir. Şayet bu hallerden biri ispat edilir ve yargıç da bu yolda verilecek kararın adalet ve hakkaniyete uygun olduğu kanaatine varırsa, mahkemenin bu iddiaları kabul için kanunen tanınan genel bir salâhiyeti olmalıdır. Böyle hakka tecavüzü men eden bir genel prensip pratik olarak bugün şirketi kontrolünde bulunduran ekseriyetin azınlığa karşı hilesini isbat eden azınlık hisse senedi sahiplerine çok mahdut hallerde mahkemece tanınan hakkın yerine geçecek ve buna ilâveten Pavlides v. Jansen (10) dâvasında olduğu gibi mevcut kanunla isbat edilen iddianın tam hileye girmediğinden isafına imkân olmayan hallerde de tatbik edilebilecektir.

Jenkins Comittee' nin bu münasebetle dikkatini yönelteceği mevzular idare meclisi âzalarının genel vazifeleri ve idarenin hissedarlar, müstahdemler, müstehlikler, genel olarak şirketin toplumla münasebetleri olacaktır. Yeni kanun düşünüldüğü gibi idare meclisi âzalarına bu sıfatla şirketin işlerini yürütürlerken şirketin mevcut menfaatlarının rehber olması ve şirketin uzun ve kısa vâdeli politikası ile atisinin hesaba katılması lâzım geldiğini âmir bulunmalıdır. Bu mevzuda şirketin menfaatleri mefhumu evvelâ hissedarların ve alacaklıların menfaati mânasına gelmelidir. Ancak bu meyanda şirket teşebbüsünün daimî varlığı ve gelişmesi içinde müstahdemlerin menfaatlerinin de tetkiki lâzımdır. Şirketin millî ekonominin çerçevesi dahilindeki durumu nazara alınarak şirketin mal ve hizmetlerinden istifade eden halkın sıkıntı çekmemesi veya haksız zarara uğramamasını sağlayıcak tedbirler alınmalıdır.

Mevcut şirketler hukuku reformu ilâve olarak şirket idare organları seçimi usulünde tezahür eden sarih suiistimallere karşı hissedarları ko-

(9) (1959) A. C. 324
(10) (1956) Ch. 565

403

ruyacak tedbirleri almalı ve Lord Chandos'un meşhur beyanatında (11) tasrih ettiği idarenin hissedarlarla istişare prensibine kanuni ifadesi verilmelidir. Rey kakkı olmayan hisse senetleri meselesi de ağlebi ihtimal gözden geçirilecektir, fakat Committee bu meselenin umumî kanunla tanziminin uygun olmıyacağı kanaatine varırsa, bu netice hayret verici olmıyacaktır.

Ticaret Bakanlığında bir Yatırım ve Menkul Kıymetler Şubesi ihdası

Ufak yatırım sahiplerinin paralarını hileli ve aldatıcı taleplere karşı korumak için alınmak istenen tedbirler sert olmalı ve gelecek beş yıl içinde beklenen gelişme gözönünde tutularak bu gelişmeyi tanzim edici mutasavver hükümler konmalıdır. Mr. Percy Browne' un sunduğu hususi lâyiha kanunun birçok bariz boşluklarından bâzılarını açıklamış bulunmaktadır. Bunlar sadece problemin hudutlarında bulunanlar olup kanunun boşlukları bunlardan ibaret değildir. Prevention of Fraud (Investments) Act, 1958, tamamen gözden geçirilerek hükümleri menkul kıymet satıcılarının kontrolünü ve her cins yatırım ile tasarrufa talip olmayı tanzim edecek modern ve basit yatırım mevzuatı haline getirilmelidir. Ancak emniyet sandıkları veya posta çek servisleri, inşaat şirketlerine yatırım gibi diğer kanunlarla tanzim edilmiş yatırım ve tasarruflar bunun haricinde tutulmalıdır.

Bu mevzuatın üzerine inşa edilmesi lâzım gelen temel prensip her cins yatırım mevzuunda fevkalâde hüsnüniyet (goot faith) olmalıdır. Halkı yatırım yapmağa dâvet eden veya halktan para kabul eden herkes teklif edilen yatırımla ilgili bütün fiilî hakikatleri halka tam sarahatle bildirmek suretiyle bu prensibi gözönüne almak mecburiyetinde bulunmalıdır. Böyle yeni bir kanun namuslu menkul kıymet satıcısını ne zarara ve nede haksız bir yük altına sokacaktır. Fakat tasarruf ve yatırım meselesinde Uberrima Fides(12) prensibinden ayrılmış olanlar ister hilekârca hareket etmiş olsun veya isterse hakikatte hilekârca hareket etmiş olmayıp yanlış hesap denilen hatayı yapmış olsun, en şiddetli muameleye mâruz kalacaklardır.

Menkul kıymetlere yatırım yapma bakımından, menkul kıymetler borsasında kote edilmiş bâzı şirketlerin istihsal kuvvetleri, sermaye kaynakları ve idari teamülleri neticesi borsaya kote edilmiş diğer şirketlere nisbetle daha emniyetli kategoriye dahil olduklarını inkâr etmek haki-

(11) Bk. (1959) J. B. L. 116
(12) Son derece karşılıklı güven presibi (çevirenin notu)

katlere uymaz. Bu sebepten White Paper'ın Trustee'lerin(13) yatırım yetkilerine dair olan ve menkul kıymetler borsasında kote edilmiş olupda 1.000.000 £ ödenmiş sermayeli şirket'lerin «Yüksek Sınıf Şirket» sayılması ve Trustee'lerin yatırım yetkilerinin kanunen bu şirketlerin hisse senetlerine tahsis olunması prensibi bu mecmuada reddedilmiştir (14). Zira haklarını devredenlerin (settlors) böyle bir yatırım yetkisini Trustee'lere veya Variation of Trusts Act 1958'e göre vazife ve salâhiyetlerini kullanan mahkemeye vermeği uygun bulmaları hali ayrı bir durum yaratır. Fakat menkul kıymetler borsasına kote edilmiş hisse senetlerinin hepsi Trust yatırımlarına açık bulundurulmalıdır, yoksa White Paper'ın teklif ettiği gibi en hafif şartlar dahi ileri giden bir müdahale olur. Şirketler hukuku hükümleri hudutlarını ve menkul kıymetler borsası taleplerini aşan hususlar olan şirket işlerinin alenîliği ve şirket ticaretinin gidişinin açıklanması şartlarını yerine getiren şirketlerin hisse senetlerine Ticaret Bakanlığı tarafından Trustee yatırımlarına açık menkul kıymetler statüsü bahşedilmelidir. Bu hükümleri yerine getirmenin mükâfatı bu şirketlerin hisse senetleri veya tahvillerinin Trustee yatırımlarına açık bulundurulan menkul kıymetlerden olarak tanınmasına Ticaret Bakanlığının icbar edilebilmesi olmalıdır.

Kote edilmiş bütün menkul senetlerin arasında Trustee yatırmaları için kabul edilmiş bu senetler listesinin getireceği ayırım imkânı ufak yatırım sahipleri için paha biçilmez değerde olacaktır. Sermayedar haklı olarak Trustee yatırım listesini (Trustee list) kanunî - fakat şüphesiz ticari olmayan - emin yatırım rehberi olarak kabul edecektir. Listede bulunan şirketlerin aleniyet ve sevki idarenin en yüksek standardına uygun olmayı kabul ettiklerini ve Ticaret Bakanlığının daimi kontrolü altında ve aleniyetin tabii bir neticesi olarak malî basının daimi tetkikina tâbi bulunduklarını sermayedar bilecektir.

Yeni yatırım mevzuatının idaresi Ticaret Bakanlığının «Investments and Securities Division» (yatırımlar ve menkul kıymetler şubesi) ismi altındaki yeni bir şubesine tevdi edilmelidir. Bu şube her tip yatırımla meşgul olmalıdır. Ticaret Bakanlığı bugün halen Prevention of Fraud (Investments) Act, 1958'in 17 nci maddesine göre Unit Trust salâhiyetinin tanınması ve House Purchase and Housing Act, 1959 un 1 inci maddesine göre inşaat şirketlerinin müsaadeleri ve mevzuatla ilgili vesaikin ihracı muamelesini yapmaktadır. Ticaret Bakanlığının bu mevzulardaki

(13) Bk, Hirş, Ticaret Hukuku Dersleri, 1946 İstanbul. S. 400 (çevirenin notu)

(14) (1960) J. B. L. 2

faalliyeti çok faydalı olmakla beraber pek fazla göze çarpmamaktadır. Yeni Şirketler Kanunu Ticaret Bakanlığının bu yetkilerine ilâveten, Trustee Act 1925 e dayanarak Bakanlığa Trustee yatırımlarında kullanılacak hisse senetleri ve tahvilleri tâyin etme yetkisini de vermelidir. Bundan başka teklif edilen taksitle satış mevzuatı kabul edilirse taksitle satışı finanse şirketlerindeki halkın mevduatının kontrolü yetkisi de muhtemelen bu şubeye ait olacaktır. Ticaret Bakanlığı ancak bundan sonra halktan para talep veya kabul edenlerin fevkalâde hüsnüniyet prensibine harfiyen riayeti icabettiren yatırımlarla ilgili muhtelif kanunların hükümlerine göre istenen tâyin ve tesbitleri yapabilecek durumdadır. Ticaret Bakanlığının yeni şubesine, şüphesiz yatırım vasıtalarına müdahale etmek veya bunlardan menfaattar bulunmak yetkisi verilmemiş olacaktır. Böyle bir müdahale hali temel kavram olan serbest teşebbüs fikrine tamamen aykırı olacaktır.

Hisse senedi ve diğer kote edilmiş menkul kıymetlerle ilgili olan yeni yatırım mevzuatının idaresini menkul kıymet borsasının ellerine bırakmak akıllıca bir hareket olmıyacaktır. Her nekadar menkul kıymetler borsarının tutumu, rey yetkisi olmıyan hisse senetleri ve şirket organlarının seçimi hallerinde olduğu gibi, fırsat düştükce ümit kırıcı olmuşsa da, esas itibariyle menkul kıymetler borsası âmmenin menfaatını gözönünde tutmuş ve çok tesirli kontrol usulü tertip ederek hisse senetlerinin kote edilmesi için sermayedarların himayesini sağlayan birçok tedbirlerde ısrar etmiştir. Yatırım yapan halkın menkul kıymetler borsasına büyük şükran borcu olduğunda şüphe yoktur. Bununla beraber ufak sermayedarın atideki himayesi âmme menfaatini ilgilendiren bir meseledir. Bu mesele kendileri vazife ve menfaat ihtilâfının içinde bulunabilecek bir hususi teşebbüsün üyelerinin ellerine bırakılmamalıdır. Yeni yatırım mevzuatının tanzimi ve atideki gelişmesi, menkul kıymetlerle ilgili hususlarda borsa ile sıkı işbirliği yapacak olan bir devlet dairesinin ellerine tevdi edilmelidir.

Ticaret Bakanlığına bağlı bir yatırım ve menkul kıymetler şubesi tesis etmek ihtiyacı ufak tasarruf sahiplerine hisse senetleri iktisap ederek Büyük Britanya endüstrisine yatırım yapmak cesaretinin verilmiş olmasının neticesidir. Yeni şube ufak sermayedarın ve genel olarak yatırım yapan halkın koruyucusu haline gelmelidir. Bu himaye temin edildikten sonra, bir yeni refah devri olacağını ümit ettiğimiz istikbale doğru korkusuzca ilerlemeğe hazır olacağız.

406

İÇTİHATLAR

I — YARGITAY İÇTİHAT BİRLEŞTİRME KARARLARI

İNTİFA HAKKI — ŞUYUUN İZALESİ

ÖZÜ : Bir kısım hisseleri intifa hakkı ile takyitli bir gayrimenkulün şuyuunun giderilmesine karar verilmesi halinde, satışın intifa hakkı ile yükümlü olarak yapılması gerektiğine dair.

(MK. 717, 720, 721, 722 — HUMK. 571 — İİK. 125)

(Y. Içtihat Birleştirme K.)

Hukuk Umumî Heyetinin 17/7/1952 tarih ve 5/84 — 18/64 sayılı ve 5 inci Hukuk dairesinin 28/9/1950 tarih ve 3749/3040 sayılı kararları ile 6 ncı Hukuk dairesinin 29/6/1956 tarih ve 5327/4477 sayılı kararı arasında içtihat aykırılığı bulunduğu ileri sürülerek bunun giderilmesi ilgililer tarafından istenildiği gibi aynı mevzu ile alâkalı olarak 6 ncı Hukuk Dairesi Reisliğinin 5/1/1960 tarih ve 1 sayılı yazısı ile de dairenin müstekar içtihadından dönmek istediği bildirilerek, Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 1221 sayılı kanunun muaddel 8 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendi uyarınca; içtihadı birleştirme yoluna başvurulduğundan mesele Büyük Heyette müzakere edilecek aşağıdaki neticeye varılmıştır.

Aralarında içtihat aykırılığı olduğu ileri sürülen kararlardan Hukuk Umumî Heyeti ile 5 inci Hukuk Dairesinin kararlarında bir kısım hisseleri Medenî Kanunun miras hukuku ile ilgili hükümleri uyarınca intifa hakkı ile takyidli bir gayrimenkulün şuyuunun giderilmesi maksadiyle satılmasına karar verilmesi halinde satışın gayrimenkul intifa hakkı ile yükümlü olarak yapılması gerektiği mütalâa edildiği halde 6 ncı Hukuk dairesinin kararında gayrimenkulün üzerinde intifa hakkı yokmuş gibi satılması ve intifa hakkının satış bedelinden bu hak ile takyitli hisseye isabet edecek satış bedeli üzerine intikali lâzım geldiği kabul edildiği gibi mezkûr dairenin mümasil hâdiselerde ittihaz ettiği bütün kararlarda da aynı görüş benimsenmiş bulunmaktadır. Şu hale göre bu mevzuda Hukuk Umumî Heyeti ve 5 inci Hukuk Dairesinin görüşleri ile 6 ncı Hukukun görüşü arasında açık bir mübayenet mevcut bulunmaktadır.

Medenî Kanunun 717 nci maddesine göre intifa hakkı, hilâfına sarahat bulunmadıkça, sahibine taallûk ettiği şeyden tamamiyle istifade etmek hakkını bahşeder.

İntifa hakkının hangi hallerde zevâl bulacağı Medenî Kanunun 720 ve 721 inci maddelerinde, hangi hallerde bedele inkılâbedeceği de aynı kanunun 722 nci maddesinde açıkça gösterilmiş bulunmaktadır. Ne bu hakkın sona ermesi, ne de bedele intikali sebepleri arasında gayrimenkulün şuyuunun giderilmesi maksadiyle satılması hali yer almış değildir.

Diğer taraftan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 571 inci maddesine göre şuyularının giderilmesine karar verilen menkul ve gayrimenkul malların İcra ve İflâs Kanunu hükümleri dairesinde satılması gerekmektedir.

İcra ve İflâs Kanununun 125 inci maddesinde de gayrimenkulün üzerindeki irtifak hakları, gayrimenkul mükellefiyetleri, ipotekler, ipotekli borç senetleri, irat senetleriyle birlikte, yâni bu haklarla takyitli olarak satılacağı yazılır.

Medenî Kanun ile Usul ve İcra ve İflâs Kanunları hükümleri hep birlikte mütalâa edildiği ve intifa hakkının da irtifak hakkının bir nev'i olduğu gözönünde tutulduğu takdirde, esas kaide olarak, mahkemece satılması suretiyle şuyuunun giderilmesine karar verilen bir gayrimenkulün intifa hakkı ile yükümlü olarak satılmasının kanunlara daha uygun olduğunun kabulü iktiza eder. Bu hal şekli intifa hakkının mahiyetine ve kabulü ile güdülen gayeye de uygun olur. Ancak intifa hakkı sahibi muvafakat ettiği takdirdedir ki gayrimenkul intifa hakkı ile takyitli olmaksızın satılabilir ve intifa hakkı da satış bedelinden takyitli hisseye isabet eden para üzerine geçer. Bunun aksinin kabulü intifa hakkı sahibini Medenî Kanunun kendisine tanıdığı bir haktan, yani hakkının taallûk ettiği gayrimenkulden istifade hakkından mahrum etmek demek olur ki, bunun da tervici doğru olamaz.

Netice: Bir kısım hisseleri intifa hakkı ile takyitli bir gayrimenkulün şuyûunun giderilmesine karar verilmesi halinde satışın intifâ hakkı yokmuş gibi yapılmasına ve intifa hakkının satış bedelinden takyitli hisseye isabet edecek bedel üzerine intikaline karar verilmesinin caiz olmadığına, satışın Usul ve İcra ve İflâs Kanunları uyarınca intifa hakkı ile yükümlü olarak yapılması gerektiğine 14/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. İçtihat Birleştirme K. 14/3/1960 gün E. l, K. 3)

408

SULH TEŞEBBÜSÜ

OZÜ : Sulh teşebbüsünün akametine dair sulh hâkimi kararının boşanma dâvasının ikâmesinden evvel ihtihsâli lâzım geleceğine dair.

(HUMK. 494)

(Y. İçtihat Birleştirme K.)

Boşanma dâvasının ikâmesinden sonra istihsâl ve ibraz edilen sulh teşebbüsünün akim kaldığına mütedair sulh hâkimi kararı üzerine dâvaya devam olunup olunmıyacağı hususunda Temyiz Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesinin 9/2/1951 tarih ve 357/1068, 3/1/1958 tarih ve 6805/74 ve Hukuk Umumî Hey'etinin 9/4/1952 tarih ve 2/59-48 sayılı kararlarını hâvi ilâmları arasında ictihad ihtilâfının mevcutiyetinden bahisle aradaki tezat ve mübayenetin giderilmesi istenmiştir.

Bügün toplanan Tevhidi İçtihat Büyük Heyetince; ilâmlar arasında ihtilâf bulunduğu kararlaştırıldıktan sonra işin esasının müzakeresine geçildi:

Heyetten bâzıları : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 494. maddesindeki sarahat dairesinde boşanma dâvası açılmadan evvel hasmı Sulh Hâkimi huzurunda dâvet ettirilmesinin kâfi ve lâzım olduğunu bu husustaki Sulh Hâkimliği kararının dâva açıldıktan sonra verilmiş olmasının dâvanın devamına mâni teşkil etmiyeceğini mütalâaten beyan etmişlerse de; mezkûr maddede zikredilen dâvetten maksadın boşanma dâvası açılmadan önce Sulh Hâkimi tarafından karı kocayı aralarında ihtilâfı mucip olan mesele hakkında şifahen isticvab ederek onları sulh etmeğe çalışmak ve bu suretle boşanma dâvası gibi aile için ağır bir vaziyet meydana gelmeden evvel imkânın müsaadesi nisbetinde boşanmayı önlemek olduğu aşikâr bulunduğundan mezkûr 494. madde hükmünce boşanma dâvası açmak isteyen tarafın hasmını sulh hâkimi huzuruna dâvet ettirip bu dâvetin faydalı olmadığına veya akim kaldığına dair hâkimlik kararı dâvadan evvel istihsâl edilmiş olmadıkça boşanma dâvasının mesmû olamıyacağına 21/3/1960 tarihinde üçte ikiyi geçen ekseriyetle karar verildi.

(Y. İçtihat Birleştirme K. 21/3/1960 gün E. 12, K. 5)

İÇTİHAT BİRLEŞTİRME KARARININ TASHİH VE TAVZIHİ

OZÜ : 9699 sayılı Resmî Gazete ile münteşir 5/6/1957 tarihli ve 12/21 sayılı Tevhidi İçtihat Kararının tashih ve tavzihine dâir.

(Y. İçtihat Birleştirme K.)

5/6/1957 tarih ve 12/21 sayılı Tevhidi İçtihat Kararının gerekçesiyle hüküm fıkrası arasında mübayeten mevcut olduğundan bahisle bu

mübayenetin tavzih yoliyle izalesi İzmir Hazine vekili Emel Ünen tarafından talebedilmesi üzerine Temyiz Mahkemesi Birinci Reislik makamınca iş Tefhidi İçtihat Büyük Heyetine tevdi edilmiş olduğundan tavzihi istenen içtihadı birleştirme kararı incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Kararın mucip sebepleri arasında kendi kusuru ile okuldan ihracedilen veya muhik bir sebep olmaksızın okulu terkeyleyen öğrencilerle tâhsillerini ikmâl ettikten sonra kendi kusurları yüzünden hizmetden ihracolunan veya haklı sebep mevcut olmaksızın hizmeti terkedenlerin durumları münâkaşa edilmiş ve böyle bu dört hâlden her biri ayrı ayrı birer temerrüt hâli olarak nazara alınmıştır. Kararın hüküm fıkrasında da mucip sebebe uygun olarak bu hâllerden her hangi birinin tahakkuku faize mebdei olarak kabul edilmiş ve bu maksatla hüküm fıkrasında: (Mükellefiyetin ihlâl kılındığı veya öğrencinin okul ve hizmetten ilişiğinin kesildiği) ibaresi kullanılmak suretiyle bu dört hâlden her biri ayrı ayrı faiz mebde'leri olarak kabul edilmiştir. Şöyleki; (Mükellefiyeti ihlâl kılındığı) tâbiriyle (kendi kusuru ile hizmetten ihraç veya haklı sebep olmaksızın hizmeti terk) hâlleri kasdedilmiş olduğu gibi (Öğrencinin Okul veya hizmetten ilişiğin kesildiği) tâbiriyle de diğer iki hal açıkca ifade olunmuştur. Ancak tavzihi istenen kararda:(Mükellefiyetin ihlâl kılındığı veya öğrencinin okul ve hizmetten ilişiğinin kesildiği) cümlesi içinde bulunan (veya) kelimesinin bir daktilo hatası olarak (yâni) şeklinde yazılmış olduğu anlaşılmış ve bu yanlışlık kararda bir vuzuhsuzluk ve mübhemiyet âmili olmuştur. Bu sebeple tavzihi istenen 5/6/1957 tarih 12/21 sayılı Içtihadı Birleştirme Kararının hüküm fıkrası kısmındaki (Mükellefiyetin ihlâl kılındığı yâni öğrencinin okul ve hizmetten ilişiğinin kesildiği) ibaresi içinde bulunan (yâni) kelimesinin (veya) olarak tashihine ve böylece kararın tavzihine 21/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. İçtihat Birleştirme K. 21/3/1960 gün E. 19, K. 6)

BOZMA KARARINA UYMA — İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KARARININ TESİRİ

OZU: Sonradan çıkan İçtihadı Birleştirme Kararının, bozmaya uyulmakla meydana gelen usule ait müktesep hak esasının istisnası olarak, henüz mahkemede veya Yargıtayda bulunan bütün işlere tatbikının gerekli olduğuna dair.

(HUMK 494 — 1221 SK 8)
(Y. İçtihat Birleştirme K.)

416

Hukuk Umumî Heyetinin 13/5/1959 günlü E. 4/24 — K. 31 sayılı ilâmında mahkemenin uymuş olduğu bozma kararında gösterilen fiilî ve hukukî esaslar uyarınca hüküm vermekle mükellef olduğu, Mahkemenin Temyizin bozma kararına uymasiyle taraflardan birisi lehine usule ait bir müktesap hak meydana geldiği ve sonradan çıkan bir içtihadı birleştirme kararına dayanarak daha önce uyduğu bozma kararında benimsenmiş bulunan esaslardan başka bir esasa göre karar vermiyeceği ve ictihadı birleştirme ile kabul edilen ve bozma gereğine aykırı olan esasları tatbik etmekle mahkemenin usulî müktesep hakkı çiğnenmiş olacağı kabul edilmiş bulunduğu hâlde aynı heyette diğer bir dâvada sonradan çıkan Içtihadı Birleştirme Kararının mahkemece bozma kararına uyulmakla taraflardan birisi için meydana gelen usulî müktesap hakka rağmen tatbik edilmesi gerekeceği yollu bir ekseriyet meydana geldiğinin Birinci Reisliğin yazısı ile bildirilmesi üzerine İçtihadı Birleştirme Büyük Heyetince Hukuk Umumî Heyetinin karariyle sonradan meydana gelen ekseriyetin görüşü arasında birbirini tutmazlık bulunduğuna karar verildikten sonra mesele incelendi, gereği konuşuldu:

I — Bir Mahkemenin Temyiz dâiresince verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukukî esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılmaz ve bozma sebebidir; meğerki bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usûl kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mâhiyet arzetmesin mahkemenin bozma kararına uymasiyle meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur. Ve buna usulî müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Usûl kanunumuzda bu şekildeki usûle ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de temyizin bozma kararının hakka ve usûle uygun karar vermesini sağlamaktan ibaret olan gâyesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadiyle kabul edilmiş olması yanında hukukî istikrar gâyesine dâhi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usûle ait müktesep hak müessesesi Usul Kanununun dayandığı ana esaslardandır ve âmme intizamiyle de ilgilidir.

Gerçekten, Mahkemenin doğru bularak uyduğu veyahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dâva, usûl ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usûl ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması mânasına gelir ki böyle bir netice

411

asla kabul edilemez. Bundan başka, mahkemenin bozma kararına uygun karar vermesine rağmen Temyiz Dairesinin ilk bozmasiyle benimsenmiş olan kanuna veya usûle ait hükümlere aykırı şekilde ikinci bir bozma kararı vermesi, usûl hükümleriyle hedef tutulan istikrarı zedeler ve hattâ kararlara karşı umumî güveni dâhi sarsar.

Esasen, hukukun kaynağı, sadece kanun olmayıp, mahkeme ictihatları dâhi hukukun kaynaklarından oldukları cihetle sözkonusu usuli müktesap hak için kanunda açık hüküm bulunmaması. onun kabul edilmemesini gerektirmez.

4/2/1959 günlü ve E. 13, K. 5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtildiği üzere gerek Temyiz Mahkemesini, gerekse diğer mahkemeleri bağlıyan usulî muktesap hak esasının müstesnası olarak mahkemenin vazifesizliğine karar verilebileceği, adı geçen kararda kabul edilmiştir. O hâlde, usûle ait müktesap hak esası, bir çok hukuk kaideleri gibi istisnaları bulunan kaidelerdendir.

II — Temyiz Teşkilât Kanununun 6082 sayılı kanunla değiştirilmiş 8. maddesinin 5. fıkrasında (İctihatların birleştirilmesi suretiyle verilen kararlar, emsâli hâdiselerde mahkemeleri bağlar) denilmektedir. Mahkemelerin elinde bulunan bütün işlere ve bu arada bozma kararına uyulduktan sonra karara bağlanıp aleyhine karar verilmiş olanın temyiz etmesi sebebiyle Temyiz Mahkemesinde bulunan işlere ve yine bozma kararına uyulduktan sonra mahkemelerce incelenmekte olan işlere yeni çıkan Içtihadı Birleştirme Kararının tatbikı, bu maddenin her hangi bir istisna kabul etmeyen lâfzına uygun düşecektir. Bundan başka, Içtihadı Birleştirme Kararı, daire kararlarından daha doğru bir içtihada varmak için verilmiş bir karar olduğu cihetle onun mümkün olan her dâvaya tatbikı, usûl kaideleriyle güdülen hakka varma gâyesine dâhi uygun olur. Nihayet, ictihadı birleştirme karariyle kabul edilen afakî esasları tatbik ederek istikrarı sağlama prensibinin sayısı belli hâdiselerde fedâ edilmesinde de bir yolsuzluk düşünülemez. Ve bu şekilde bir tatbikat, adâlete güveni sarsmak şöyle dursun bilâkis bu güveni küvvetlendirir. Demek kı sözkonusu kanun hükmünün mümkün olan her hâdiseye tatbikı ile müktesap hek esasının ictihadı birleştirme kararı karşısında gözönünde tututulmaması, o maddenin hem mutlak olan lâfzına, hem de ruhuna uygun bulunacaktır.

Şu ciheti açıklayalım ki, usulî müktesap hakka aykırı ictihadı birleştirme kararı çıkınca, Temyiz Daireleri içtihadı birleştirmeye aykırı ve fakat usulî müktesap hakka uygun olan kararları bozacaklar; bozma kararı üzerine dâvayı incelemekte olan mahkemeleri dahi İçtihadı Birleştir-

412

me kararını kesin olarak öğrenince bozma kararıyle gösterilen yolu bırakarak içtihadı birleştirme kararı gereğince inceleme yapmağa başlayacak ve o karar gereğince hüküm verecektir.

III — Usûle ait müktesep hakkın diğer bir şekli de bâzı konuların Temyiz dâiresinin bozma kararının şümulü dışında kalarak kesinleşmesi ile meydana gelen şeklidir. Her ne kadar bu cihet, ictihadı birleştirmenin dışında kalmakta ise de bu şimdiki kararda ileri sürülen gerektirici sebepler karşısında, bu ictihadı birleştirme ile kabul edilen hukukî esasın bu şekil müktesap hakların varlığı hâlinde de, tatbikı ileri sürülebilecektir.

NETİCE: Sonradan çıkan ictihadı birleştirme kararının, Temyiz Mahkemesinin bozma kararına uyulmakla meydana gelen usûle ait müktesap hak esasının istisnası olarak, henüz mahkemede veya Temyiz Mahkemesinde bulunan bütün işlere tatbikının gerekli olduğuna 9/5/1960 günlü birinci toplantıda üçte ikiyi aşan ekseriyetle karar verildi.

(Y. İçtihat Birleştirme K. 9/5/1960 gün E. 21 K. 9)

BOŞANMA — BÜYÜK ANA VE BÜYÜK BABANIN TORUNLARI İLE ŞAHSİ MÜNÂSEBET TEMİNİ

OZU : Büyük ana ve büyük babanın torunları ile, velisinin arzusu hilâfına ve veliyi hasım göstermek suretiyle, şahsî münasebet teminini tâlep ve dâvaya hakları bulunduğuna dair.

(MK. 148/3, 262, 272)

(İçtihat Birleştirme H. G.)

Büyük ana ve büyük babanın torunları ile velinin arzusu hilâfına ve veliyi hasım göstermek suretiyle, şahsî münâsebet teminini tâlep ve dâvaya hakları bulunup bulunmadığı hususunda Yüksek Temyiz Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesinin 11/12/1947 tarih ve 6501/6134 sayılı ilâmında belirtilen içtihat hilâfına aynı dairede yeni bir içtihat ve kanaat izhar olunduğu daire riyasetinden yazılan 10/3/1959 tarihli tezkerede belirtilmiş keyfiyetin Tevhidi İctihat Heyetince müzakeresi istenmiş evrak Birinci Riyasetçe Heyetimize hâvale edilmiş olmakla, Temyiz Hukuk Kısmı Tevhidi Içtihat Umumî Heyetinde müzakere olundu: Neticede;

Yüksek Temyiz Ikinci Hukuk Dairesinin 11/12/1947 tarihli ilâmı büyük ana ve büyük baba tarafından torunlarının velisi aleyhine açılmış bir dâvaya taallûk etmektedir. Bu dâvada dâvacılar; dâvalı kadın ile kendi oğullarının boşanmış olduklarını, müşterek çocuklarına ait ve-

1946

413

lâyet hakkının dâvalı kadına bırakıldığını, kendi oğullarının ahiren vefat ettiğini bildirmişler, dâvalının velâyeti altında bulunan torunları ile kendileri aralarındaki şahsi münasebetin kanunî bir hak ve insanî bir borç bulunduğunu ileri sürmüşler ve hâdisenin iktiza ettirdiği kararın alınmasını istemişlerdir. Asliye mahkemesince işbu talep kabul edilmiş dâvacılarla torunları arasındaki şahsî münasebetin karar yerinde gösterildiği şekilde tesisi cihetine gidilmiştir. İşbu karar dâvalının temyizi üzerine Temyiz İkinci Hukuk Dairesince (Dâvacıların çocuklarının çocuğunu görmek istemeleri vaz geçilmesi mümkün olmıyan kan münasebeti icabından olup kanunda buna muhalif bir hüküm bulunmadığı cihetle bu hususta hâkimin takdir hakkı derkâr bulunduğu) mucip sebebiyle bu noktaya mâtuf temyiz itirazı reddedilmiş ve hüküm yalnız (Dâvacıların münasip zamanlarda anasının yanına gelip küçüğü görmeleri ve ananın buna muhalefet etmemesi suretinde karar verilmesi) lüzumundan bahis ile bozulmuştur. İşbu ilâmda büyük ana ve büyük babaların torunları ile şahsî münasebetleri hakkında iktiza eden tedbirlerin alınmasını talep ve dâva etmeğe hakları bulunduğu esas itibariyle kabul olunmuştur.

Daire Riyasetinin bahsi geçen tezkeresinde: Çocuğun anne ve babasından alınmamasının esas kaide olduğu, bunun istisnasının kanunun tâyin ettiği hallere münhasır bulunduğu, bu kaidenin Medenî Kanunun 262. maddesinde (Çocuk küçük iken ana ve babasının velâyeti altındadır. Kanunî sebep olmadıkça anne ve babadan alınamaz) denilmek suretiyle ifade olunduğu, tâdat olunan istisnalar meyanında kanunda büyük baba ve büyük annelere torunlariyle şahsî münasebet tesis ettirmek için ayrıca bir hüküm kabul edilmediği, bunun vazıı kanunun tesadüfen tanzimini ihmâl ettiği bir hal olmadığı, aile ferdleri arasında çıkacak ihtilâflara çocuğun mevzu ittihaz edilmesini önlemek ve bir çocuğun dört kişinin torunu olabileceği de nazara alınarak asıl anne ve babasiyle büyük anne ve babaları arasında çocuğun istikrarsız bir vaziyetde dolaşmasına mâni olmak maksadiyle şahsî münasebet tesis ettirmek hakkının büyük baba ve annelere kanunen tanınmadığı, şahsî münasebet tesis ettirmek hakkının münhasıran anne ve babaya Kanunu Medenînin 148/3 mucebince kabul olunduğu, bunun haricinde diğer aile ferdlerine böyle bir salâhiyetin kanunen kasden bahşedilmediği, büyük anne ve babaların şahsî münasebet tesisini bir hak olarak talep edemiyecekleri, ançak Kanunu Medenînin 272. maddesi gereğince, kanunun bahşettiği salâhiyete müsteniden, hâkimin büyük anne ve babasını görmesini çocuğun nef'ine olarak takdir ederek buna karar verirse bir tedbir olarak büyük anne ve babasının torunlariyle münasebet tesis edebilecekleri, İsviçre Federal

Mahkemesinin müstekar içtihadının da bu merkezde bulunduğu ve bu sebeple mümasil bir dâva dolayısiyle dairece büyük anne veya büyük babaların hasbel kanun torunlariyle şahsî münasebet tesis ettirmeğe hakları bulunmadığı yolunda kanaat izhar olunduğu bildirilmiştir.

Büyük anneler ve büyük babalarla torunları arasındaki şahsî alâkanın bunların torunları üzerindeki velâyet salâhiyeti gibi hukukî bir münasebetten neşet etmediği muhakkaktır. Kanunu Medenî bu babda müsbet veya menfi bir hüküm sevketmemiştir. O yolda şahsî münasebetin tanzimi ane ve babanın velâyet hakkına taarruz teşkil veya velâyet hakkının ana ve babadan alınması mânasını tazammun etmediği gibi çocuğun asıl anne ve babasiyle büyük anne ve büyük babaları arasında istikrarsız bir vaziyette dolaşmasını mucip olmıyacak şekilde tedbir ittihazı da mümkün bulunmaktadır. Aile ferdleri arasında çıkan ihtilâflar çocuğun menfaatlarını ihlâl ettiği ve çocuk sebebiyle aile arasında huzursuzluk husule geldiği takdirde hâkimin müdahalesi ile huzursuzluğu beıtaraf etmek çocuğun büyük ana ve büyük babalarla münasebetini tanzim eylemek lâzımdır. Bu hal çocuğun aile içindeki durumuna istikrar verecektir.

Filhakika yekdiğerine karşı, diğer şartların tahakkuku halinde, nafaka alacaklısı ve borçlusu durumunu ihraz edecek ve ilerde aralarında muris ve mirasçılık münasebeti teessüs etmesi muhtemel olan büyük anne ve büyük babalarla torunlar arasındaki şahsî münasebetlerin, velâyet hakkını haiz olan ana veya baba tarafından haklı bir sebep olmaksızın kat'i şekilde kesilmesi halinde aile içinde huzursuzluk tevellüd edeceği gibi bu hal çocuğun muntazır maddî menfaatlarını ihlâl edebilecek neticeler doğuracaktır. Büyük baba ve büyük analariyle şahsî münasebetleri kesilen ve onlara karşı sevgi hisleri körleştirilen torunların mânevî ve ahlâkî melekeleri matlup şekilde inkişaf edemiyecektir.

Velâyet hakkını haiz ana ve baba çocuğun müstakbel maddî menfaatlarını gözönünde tutarak büyük baba veya büyük ana ile, örf ve teamülün icabı nisbetinde, şahsî münasebeti devam ettirmek mecburiyetindedirler. Bu hal çocuğun mânevi ve ahlâki inkişafı bakımından da zarurîdir. Ana veya baba bu yoldaki vazifelerini ihmâl ettikleri takdirde Kanunu Medenînin 272. maddesi uyarınca hâkim şahsî münasebetin idamesi için muktazi tedbirleri alacaktır. O yolda şahsî münasebetin idamesi ana veya baba için bir vazife olduğuna nazaran işbu vazifenin ademi ifası halinde hâkimin müdahalesini talebetmek büyük ana ve büyük baba lehine bir hak olarak kabul edilmek lâzımdır. Diğer tarafdan haklı bir sebep olmaksızın çocuğun büyük anne ve büyük babalarla şahsî münasebetini kesmek velâyet salâhiyetinin suiistimâlini teşkil eder. Bunu ka-

415

nun himaye edemez. Ancak; büyük baba veya büyük ananın şahsî durumları bakımından torunlariyle şahsî münasebetin devamı torunlar için zararlı olacağı veya onların maddî ve mânevî menfaatlarını ihlâl edeceği isbat alunursa münasebet tesisi talebi reddedilir.

Bu sebeplere binaen: Büyük ana ve büyük babanın torunları ile, velinin arzusu hilâfına ve veliyi hasım göstermek suretiyle, şahsî münasebet teminini talep ve dâvaya hakları bulunduğuna, Temyiz İkinci Hukuk Dairesinin 11/12/1947 tarihli ilâmında belirtilen içtihadın isabetli olduğuna 18//11/1959 tarihinde üçte ikiyi geçen ekseriyetle karar verildi. di.

(Y. İçtihat Birleştirme H. G. 18/11/1959 gün E: 12 — K: 29)

II — YARGITAY HUKUK KARARLARI

RÜCÛ TAZMİNATI - MAHALLÎ ÂDET VE TEAMÜLLER

ÖZÜ : Kanunun rücû tazminatının sarahaten kabul ve şart edilmesi lüzumuna mütedair hükmüne aykırı mahallî âdet ve teamüllerin kıymeti olmayacağı aşikârdır.

(BK 156)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalının evini yazlık olarak 4 Nisanda 4000 liraya kiralayıp 500 lira da kaparo verdiği halde dâvalı sonradan mezkûr evi başkasına kiralamış ve 500 lirasını iade etmemiş olduğundan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Dinlenen şahitlerin beyanlarına göre dâvacının Nisan 1959 tarihinde dâvalının evini 4000 liraya yazlık olarak kiraladığı ve 500 lira kaparo verdiği ve Haziran başlangıcına kadar gelmediği ve başka bir ev tuttuğu ve dâvalının da bu sebeple mevsimin geçmiş olması dolayisiyle evi 1000 lira aşağı bir fiyatla 3000 liraya başkasına kiraya vermek mecburiyetinde kaldığı ve akdi dâvacının bozduğu ve bu itibarla zamanı rücu mahiyetinde olduğu anlaşıldığından dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı vekili avukat Hüseyin Gürel.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: Borçlar Kanununun 156 ncı maddesi uyarınca pey akçası yani kaparo verilmesinde asıl olan, akdin vukuuna delil olmasıdır. Taraflar bunun rücu tazminatı olduğunu açıkça şart etmedikçe akdin feshi halinde alınan pey akçası veya kaparonun iadesi icap eder. Akdin bozulmasından zarara uğradığını iddia eden taraf bu hususu ayrıca dâva ederek tazminat talebinde bulunabilir. Dâvalı verilen 500 lira kaparonun rücu tazminatı olduğunu ve böylece şart edildiğini ileri sürmemiştir. Her ne kadar dinlenen ve ihtisas derecesi anlaşılamayan bilirkişi kaparonun kısmen rücu tazminatı ol-

duğunu belirtecek istikamette beyanda bulunmuş ise de, kanunun rücu tazminatının sarahaten kabul ve şart edilmesi lüzumuna mütedair hükmüne aykırı mahallî âdet ve teamüllerin kıymeti olamıyacağı aşikârdır. Bu vaziyette bu paranın pey akçası olup akdin vukuuna delil olduğunu kabul etmek lâzımgelir. Akdin bozulduğu anlaşıldığına göre pey akçasını ödeyen dâvacının bunu istirdada hakkı vardır. Bu cihet gözönünde tutulmadan yazılı şekilde dâvanın reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve şimdilik diğer cihetlerin tetkikine mahal olmadığına ve aşağıda yazılı 1025 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 14/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 14/1/1960 gün 93/216)

DÂVADA SULH — AVUKATLIK ÜCRETİ

ÖZÜ : Sulhan neticelenen dâvalarda, taraflar avukatlık ücretini tediye hususunda müteselsil borçlu sayılırlar. Sulhan neticelenen dâvada vâki feragatın, vekilin müvekkilinden talep etmeye hakkı olduğu ücrete şümulü yoktur.

(HUMK 91 vm, 423 — 3499 SK 133)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalı Mustafayı Banka tarafından Mustafa Özaltın aleyhine açılan dâvada vekil olarak temsil ve dâvayı takip etmekte iken mezkûr dâvanın delillerinin tetkikı sırasında dâvacı ve dâvalı aralarında sulh olarak sulh veçhile ihtilâf halledilmiş olmasına göre tarafların müvekkiline karşı vekâlet ücreti mevzuunda müteselsil surette mesul tutulmaları gerektiğinden 1000 lira vekâlet ücretinin dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tarafların iddia ve müdafaasına, celp ve tetkik edilen dosya münderecatına göre dâvacının ücret talebine hakkı olduğu bir an için düşünülse bile bunu da kendi müvekkilinden istemesi hüsnüniyet kaidelerine daha uygun olacağından hüsnüniyetten âri ve kanunî hakkından feragatle mahkeme tâyininde zühûl edilerek yersiz açılan işbu dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı vekili avukat Cemil Baykan:

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Dâvacı, dâvalı banka ile

müvekkili Mustafa Özaltın arasındaki bir dâvanın sulhan neticelendiği ve müvekkilinin kendisine ödemeğe mecbur olduğu avukatlık ücretinden o dâvada taraflardan bulunan dâvalı bankanın da mes'ul olması lâzımgediğini beyanla asgarî tarifenin dörtte üçü nisbetinde 1000 lira vekâlet ücretinin tahsilini istemiştir. Usulün 15 inci maddesi hükmü iki tarafın yekdiğerinden talep ettiği vekâlet ücreti dâvalarına münhasırdır. Vekilin müvekkilden talep eylediği vekâlet ücretine ait dâvalar ayni kanunun 424 üncü maddesi uyarınca umumî hükümlere tâbi olduğundan dâvanın rü'yeti mahkemenin vazifesi cümlesindedir. Diğer taraftan Avukatlık Kanununun 133 üncü maddesi gereğince sulhan neticelenen işlerde taraflar avukatlık ücretlerini tediye hususunda müteselsil borçlu sayılacaklarından dâvacının müvekkilinden alacağı olan vekâlet ücretini hasmı olan dâvalı tarafından talebe hakkı mevcuttur. Kezalik bir dâva zımnında kazaî merciler tarafından tâyin ve takdir edilecek vekâlet ücreti vekile değil, taraflara aittir. Bu itibarla sulhan neticelenen dâvada vâki feragatin dâvacının müvekkilinden talep etmeğe hakkı olduğu ücrete şümulü olmamak icap eder. Bu cihetler gözönünde tutularak dâvaya usulen bakılması ve sonucu dairesinde bir karar verilmesi muktazi iken yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle yazılı şekilde dâvanın reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1170 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 18/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 18/1/1960 gün 357/286)

ASKERÎ MANEVRA SIRASINDA İKA EDİLEN ZARAR — İDARÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : Askerî manevra ve talim sırasında atılan merminin dâvacının kısrağını öldürmesi sebebiyle açılan dâva, idarî kazanın vazifesine dahildir.

(BK 41 vm, 55— 3546 SK 23)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Millî Müdafaa Vekâletine bağlı 978 inci Uçaksavar Topçu Taburuna ait erler tarafından yapılan manevra ve atış talimi sırasında gerekli tetbir alınmamasından dolayı kendisine ait bir baş kısrağına mermi isabet ederek ölümüne sebebiyet verilmiş olduğundan kısrak bedeli 800 liranın tahsili istemine dairdir.

KARAR : Dâvalı vekili vazifesizlik itirazında bulunmuşsa da dâvalı vekilinin bu müdafaa ve iddiası 6/5/1958 günlü celsede hâdise haksız

49

fiilden neş'et ettiğine göre dâvaya bakmak idarî kazanın vazifesi cümlesinden olmayıp mahkemeye ait bulunduğundan bahsile red edilmiş, toplanan delillere, dosya münderecatına ve şehadete nazaran iddia sübut bulmuş olduğundan bilirkişi beyanî veçhile 500 lira at bedelinin dâvalı Millî Müdafaa Vekâletinden alınarak dâvacıya verilmesine ve dâvacının fazla isteğinin reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Hazine vekili avukat Yüksel Arabacıoğlu.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: Dâvacı askerî manevra ve talim sırasında atılan merminin gerekli tetbirlerin alınmamasından ötürü kısrağını öldürdüğünü beyanla muktazi tazminatın dâvalı Millî Müdafaa Vekâletinden tahsilini istemiştir. Bu itibarla dâva, bir âmme hizmetinin ifası sırasında yapılan idarî bir fiilden dolayı hizmet kusuru isnadiyle idare aleyhine açılmış tam kaza dâvasından ibaret olup bu gibi dâvaların rüyeti Devlet Şûrası Kanununun 23 üncü maddesi uyarınca Adalet Mahkemesinin vazifesinden hariç ve idarî kazanın vazifesine dahil bulunduğundan bu cihet gözönünde tutularak vazifesizlik kararı verilmesi gerekli iken bundan zuhûl edilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve şimdilik diğer cihetlerin tetkikine mahal olmadığına ve aşağıda yazılı 800 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 19/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 19/1/1960 gün ve 367/309

MANEVÎ TAZMİNAT

ÖZÜ : Mânevî zararın resen hâkimlikçe takdiri gerekli olup, bilir kişiye takdir ettirilmesi caiz değildir.

(BK 47 — MK 4)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalı, sahibi bulunduğu buzdolabını bir sene garantili tamir etmek için kendisinden 620 lira almış ise de dolabı lâyıkı veçhiyle tamir etmeyip çalışmadığından 620 lira ile 100 lira maddî ve 150 lira mânevî tazminat ve 12,5 lira pretesto ve 79,5 lira tesbiti delâil masrafı ki cem'an 962 liranın dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tesbit dosyasiyle mübrez ihtarname ve fatura münderecatına ve şehadete göre dâva sübuta erdiğinden bilirkişi raporu ile tes-

420

bit edilen 550 lira tamir masrafı ve bilirkişi takdiri veçhile 100 lira manevî tazminat ve 25 lira nakliye masrafı ile 68 lira 52 kuruş tesbit masrafı ki cem'an 743 lira 52 kuruşun dâvalıdan tahsiline ve ispat edilemiyen fazla talebin reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Kemâl Duru.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Temyiz olunan hükmün dayandığı gerekçelere ve muhakeme safhalarına ve her ne kadar dâvalının verdiği faturada yapılan tâmirin bir sene garantili olduğu ve bozulursa tamiri kendisine ait olacağını belirtmiş ise de ilk tamirden sonra dolabın tekrar bir kaç defa tamire ihtiyaç gösterdiği ve mütaâddit ihtarlara rağmen dâvalının bu tamiri yapmadığı anlaşılmasına ve Borçlar Kanununun 95 inci maddesi uyarınca haksız fiillerden mütevellit mesuliyete mütaallik hükümlerin kıyasen akde muhalif hareketlere de tatbiki gerekmesine ve hâdisede aynı kanunun 49 nucu maddesinde belirtilen unsurların mevcut olduğu yani hem kusurun ve hem zararın ağır bulunduğu tebeyyün eylemesine ve mânevî zararın resen Hâkimlikçe takdiri gerekli olup bilirkişiye takdir ettirilmesi caiz değilse de, hükmedilen miktarın normal ve mutedil görülmesine binaen yerinde olmayan bozma dileğinin reddiyle sonucu itibariyle usul ve kanuna uygun olan hükmün (tasdikına) ve aşağıda yazılı 2309 kuruş harç ve damga pulunun temyiz edenden alınmasına 22/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 22/1/1960 gün 387/490)

FAZLA KİRA ALMAK — HAKSIZ FİİL

ÖZÜ : Kanunî kira bedelinden fazla para almak bir haksız fiil teşkil ettiğinden, fazla kira verilmesine mâtuf rızanın bir hükmü olamaz ve taraflar arasındaki münasebet, haksız iktisap hükümlerine girmez.

(6570 SK 16 — MK 23 — BK 41 vm)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalıdan kiraladığı kahvehanenin 1/12/1957 tarihinden 30/4/1959 tarihine kadar ondokuz aylık kira bedelini 200 liradan ödemiş ise de, daha evvel dâvalı ile yaptıkları mütaaddit mukavelelerle buranın aylık kirası 150 lira olduğundan bu itibarla dâvalıya mukavele harici ödediği 950 liranın istirdaden tahsili istemine dairdir.

421

KARAR : Dâvacı mecurun aylık kirasının 150 lira olduğunu bildiği ve tahliye bakımından gerek Borçlar Kanunu ve gerekse 6570 sayılı kanunun himayesinde bulunduğu halde kendi ihtiyariyle 200 lira tediye ettiği anlaşılmış ve hata mevcut olmaksızın bilerek kendi ihtiyariyle verdiği parayı dâvacının kanunen istirdada hakkı bulunmamış olduğundan dâvanın bu sebepten reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı Dursun Çulku.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: 6570 sayılı kanunun 16 ncı maddesine göre kanunî kira bedelinden fazla para almak hapis ve para cezasını müstelzim bir suçtur. Hâdisenin suça taallûku hasebiyle fazla kira verilmesine mâtuf rızanın bir hükmü olamaz. Böylece dâvanın hukukî sebebi haksız iktisap olmayıp, haksız fiil olduğundan taraflar arasındaki münasebeti Borçlar Kanununun haksız iktisap hükümlerine dâhil 62 nci maddesi değil, haksız fiile mütaallik 41 inci ve mütaakıp maddelerinin tanzim etmesi icap eder. Başka bir ifade ile dâvalı dâvacıdan kanunî kira miktarından fazla kira almak suretiyle bir haksız fiil işlemiş olup bu suretle dâvacıya ika ettiği zararı tazmin etmesi gerektir. Binaenaleyh dâvanın usulen fü'yeti ve sonucu dairesinde bir karar verilmesi lâzımgelirken bu cihetten zuhûl edilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden hükmün bu esbepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1175 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 25/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 25/1/1960 gün 517/448)

VEKİLİN HAKSIZ OLARAK AZLİ — ZAMANAŞIMI

ÖZÜ : Müvekkili tarafından haksız olarak azledilen avukatın açacağı ücreti vekâlet dâvası on senelik zamanaşımına tâbi olup, zamanaşımının mebdei azil tarihidir.

(3499 SK 131, 132 — BK 125)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalının karısı Dilber aleyhine açtığı boşanma dâvasını Asliye Hukuk Mahkemesinde bilvekâle takip etmekte iken hiç kanunî sebep olmaksızın kendisini vekâletten azletmiş olduğundan ecrimisil olarak 150 liranın dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere, azilnamenin dâvacıya tebliği tarihi ile dâva tarihi arasında geçen müddete göre beş senelik zamanaşımı tahakkuk etmekle bu yönden dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı vekili Avukat Mahmut Tevfik Birsel.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Taraflar arsında yazılı mukavele bulunmadığından dâvacının Avukatlık Kanununun 131 inci maddesi uyarınca tarifede yazılı asgari ücreti talep etmeğe hakkı vardır. Ayni kanunun 132 inci maddesi gereğince haksız olarak azli halinde avukat ücretin tamamına müstehak olur. Bu itibarla zamanaşımının mebdei azil tarihi olmak icap eder.Borçlar Kanununun 126 ncı maddesinin üçüncü bendi, Türk Ticaret Kanununun mer'iyet ve tatbik şekli hakkındaki 6763 sayılı kanunun 41 inci maddesinin ikinci bendinin B. fıkrası ile tâdil edilmiş ve avukatların ve vekillerin ücretleri bu fıkranın şümulü haricinde bırakılmıştır. Bu vaziyette taraflar arasında akdî bir münasebet mevcut olduğundan dâvanın Borçlar Kanununun 125 inci maddesinde belirtilen 10 senelik zamanaşımına tâbi olması gerektir. Bu cihetler gözönünde tutularak zamanaşımı definin reddi ve dâvaya usulen bakılması muktazi iken bundan zühûl ile dâvanın beş senelik zamanaşımına tâbi olduğundan bahsiyle yazılı şekilde reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1170 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacak taraftan alınmasına 25/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 25/1/1960 gün 573/482)

USULÜNE UYGUN OLMAYAN İANE CEM'İ

ÖZÜ : Cem'i İanat Nizamnamesinde gösterilen şekil ve şartlara aykırı olarak toplanan para ve malların müsadere olunacağına veya bir hayır cihetine tahsis edileceğine dair hüküm mevcut olmadığı gibi, ni zamnameye aykırı şekilde iane cem'inde, vâki hibelerin umumî hükümler gereğince bâtıl addedilmesi de caiz değildir .

(Cem'i İanat Nizamnamesi — BK 234 vm)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : 1959 yılı Kurban Bayramında kurban kesen bazı vatandaşların Halk Partisine yaptıkları bağış cümlesinden olarak Birği na-

423

hiyesinde toplanan deriler Nahiye Müdürü ile Jandarma Karakol Kumandanı ve Demokrat Parti Başkanı ve Hava Kurumu Âzaları gelerek Hava Kurumuna verileceğinden bahsiyle bekçilerin elinden zorla alınarak Kuruma verilmiş olduğundan derilerin bedeli olan 456 lira 25 kuruşun tahsili istemine dairdir.

Karar: Teamüle göre kurban derileri bir teberrü mahiyetinde olarak umumun menfaatına hâdim kurum ve müesseselere verilmekte olup dâvacı Halk Partisi ise siyasi bir parti bulunduğundan ve bundan başka cem'i ianat nizamnamesine göre iane toplamak şekli resmi müsaadeye tâbi olup dâvacı partinin böyle bir izin istemeksizin talepte bulunması da caiz görülmediğinden dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden: Dâvacı vekili avukat Mustafa Uyar.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: İanenin hukukî mahiyeti hibeden ibarettir. Ancak ianede vâki hibelerin umumî bir mahiyet arzetmesi ve âmmeyi alâkalandırması ve suiistimale müsait bir tarzda ceryan eylemesi itibariyle iane cem'i bu baptaki nizamname ile ruhsata ve bir takım şart ve kayıtlara bağlanmıştır. Mezkûr nizamnamede bu şekil ve şartlara riayet edilmemesi halinde ilgililerin tecziye edileceği tasrih edilmekle iktifa edilmiş olup toplanan para ve malların müsadere olunacağına veya bir hayır cihetine tahsis edileceğine mütedair bir hüküm sevkolunmamıştır. Kaldıki cem'i ianat nizamnamesi zabıta hükümlerini ihtiva eylediğinden sözü geçen nizamnameye aykırı şekilde iane cem'inde vâki hibelerin umumî hükümler gereğince de batıl addedilmesi caiz değildir. Bu cihetler gözönünde tutularak dâvanın kabulü ve muktazi kararın ittihazı lâzım gelirken yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle yazılı şekilde reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1050 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 29/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 29/1/1960 gün 498/594)

TAPUSUZ GAYRIMENKULE ZİLYEDLİK — MEN'İ MÜDAHALE VE ECRİMİSİL TALEBİ

ÖZÜ: Tapuda kayıtlı olmayan gayrımenkulün zilyetliğini iktisap etmemiş olan dâvacının filhal ecrimisil talebine hakkı yoktur.

(MK 41, 895, 896)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Safiye Sayardan satın aldıkları iki parça tarlanın ceman 24 dönümlük kısmına dâvalı tecavüz ederek ekip biçmek suretiyle fuzûlen işgal etmiş olduğundan 240 lira ecrimisilin dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, iddia ve müdafaaya yerinde yapılan keşif ve bilirkişi beyanlarına ve şahâdete göre sabit olan 240 lira ecrimisilin dâvalıdan tahsiline karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvalı Mustafa vekili avukat İsmet Çırpan.

KARAR

Temyiz iseminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Dâva konusu gayrimenkulün tapuda kayıtlı olmadığı ve zilyedliğinin de henüz dâvacılara devredilmediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla zilyedliği iktisap etmemiş olan dâvacıların filhal ecrimisil talebine hakları yoktur. Kezalik fer'i zilyed olan müstecirin mecuru işgal eden üçüncü şahsın müdahalesinin men'i ve ondan gerekli ecrimislin tahsilini isteyebilmesi için yine mecurun müstecire teslim edilmiş olması gereklidir. Aksi takdirde husumet mucirine teveccüh eyler. Yani mucirinden mecurun teslim edilmesini istemesi lâzımgelir. Bu cihetler ve dâvacıların her iki yönden dâva hakları bulunmadığı gözönünde tutularak dâvanın reddi muktazi iken yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle yazılı şekilde tahsile karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (Bozulmasına) ve aşağıda yazılı 960 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 8/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 8/2/1960 gün 919/793)

İZİNLİ MEMURUN ALDIĞI TAHSİSAT

OZU : 6211 sayılı kanunda, izinli olanların bu kanundan istifade edemiyeceğine dair bir hüküm mevcut değildir.

(6211 SK)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : 4 üncü Yurt İçi Bölge Kumandanlığı Ordu Donatım Şubesinde vazifeli olan dâvalı 10/6/1958 tarihinde istifa ederek 26/6/1958 ta-

rihinde Hava Yollarında işe başlamış olduğundan peşin aldığı haziran aylığı maaşından 5 günlük fazla mehuzu olan 87 lira 10 kuruş ve peşin verilen tayın bedelinden 5 günlük 18 lira 35 kuruş ve ödenen tahsisat miktarı 463 lira 80 kuruş ki ceman 569 lira 25 kuruşun faiziyle birlikte dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, iddia ve müdafaaya mübrez vesikalar münderecatına ve toplanan diğer delillere göre dâva sabit olduğundan ceman 569 lira 25 kuruşun dâva tarihinden itibaren % 5 faiziyle birlikte dâvalıdan tahsiline karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvalı Seyfi Erkmen.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Dâvalının 10/6/1958 tarihinde istifa dilekçesini verdiği ve 24/6/1958 tarihinde senelik mezuniyetine mahsuben kendisine 15 gün izin verildiği ve 23/6/1958 tarihinde istifasının kabulüne karar verilmişse de, keyfiyetin kendisine 8/7/1958 tarihinde tebliğ olunduğu ve izinli olduğu sırada 26/6/1958 tarihinde verilen ikramiyeyi aldığı ve ayni gün Ankaraya gelip Türk Hava Yollarında işe başladığı anlaşılmaktadır. Bu vaziyette dâvalının eli işten çektirilmiş veya açıkta bulunmuş olmayıp izinli olduğu ve 6211 sayılı kanunda izinli olanlar bu kanundan istifade edemiyeceği hakkında bir hükmün mevcut bulunmadığı gibi tahsisatların 1108 sayılı Maaş Kanununa dahi tâbi olmadığı gözönünde tutularak 463 lira 80 kuruşa taallûk eden dâvanın reddi iktiza ederken bu cihetten zuhûl ile yerinde olmayan sebep ve düşüncelere müsteniden sözü geçen 463 lira 80 kuruşun da tahsiline karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten (Bozulmasına) ve aşağıda yazılı 730 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 8/2/1960 tarihinde itifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 8/2/1960 gün 943/806)

MAHDUT ZAMAN İÇİN KEFALET — KİRA AKDİ

OZU : Dâvalıların kefaleti, kira mukavelesi müddetine münhasır olduğundan, kira akdinin kanun hükümlerine nazaran yenilenmesi, kefaletin de kefilin ayrıca bir rıza beyanı olmadıkça yenilenmesini icap ettirmez.

(BK 248. vm, 493)
(Y. 3. H. D.)

426

DÂVA : Gayrimenkulünde aylığı 150 liradan kiracı iken hükmen tahliye ettirilen Mehmet Yılmaz da birikmiş dokuz aylık kira bedelinden alacağı olan 1350 liradan 600 lirası ödenerek bakiye 750 lirası verilmemiş olduğundan bu miktar alacağının Mehmet Yılmaz'ın kefilleri bulunan dâvalılardan maa faiz tahsili istemine dairdir.

KARAR : Dâvalılar, dâvacının müsteciri bulunan Mehmet Yılmaz'ın kefili bulundukları, ancak evvelce 8 inci Sulh Hukuk Mahkemesince kiraların tahsiline hüküm verilip ödendiğini bildirmişlerse de celp ve tetkik olunan 8 inci Sulh Hukuk ve icra dosyaları münderecatına göre bu defileri yerinde bulunmamış ve hükme bağlanan kiralar bu dâvada mahsup edilen kiralar olup bakiye 750 liranın taallûk eylediği aylar için bir hüküm mevcut bulunmadığı anlaşılmış olmakla sübuta eren dâva veçhiyle 750 lirnın dâva tarihinden itibaren %5 faiziyle birlikte dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden dâvalılar Fidan Öncü ve Ömer Gök.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü. Dâvalıların kefaleti borçlar kanunun 493 üncü maddesi uyarınca mahdut bir kefalettir. Çünkü 10/4/1957 tarihinden 10/4/1958 tarihine kadar olan bir senelik mukavele müddetine münhasırdır. Akdin kira kanunu hükümlerine nazaran yenilenmiş olması kefaletin de kefilin ayrıca bir rıza beyanı olmadıkça yenilenmesini icap ettirmez. Dâva edilen aylıklardan ancak Şubat, Mart, Nisan, 1958 aylıkları kefalet süresine dahil olup dâvalıların yalınız bu üç aylık kiradan sorumlu olmaları gerekir. Fakat yine sözü geçen maddede belirtildiği veçhile kefalet süresinin hitamını tâkip eden bir ay zarfında alacaklı icraya veya mahkemeye müracaatla hakkını tâkip etmezse yahut takibatına uzun müddetle fasıla verirse kefil kefaletten beri olur. Bu cihetler ve gerek kefaletin mahdut olması keyfiyetinin ve gerekse müddetin hitamında bir ay içinde takibata girişilmiş olması lüzumunun re'sen nazara alınacak hususlardan olduğu ve olayda bu müddetin muhafaza edilmediği gözönünde tutularak dâvanın tamamen reddi gerekli iken bundan zühûl ile yazılı şekilde tahsile karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (Bozulmasına) ve şimdilik diğer cihetlerin tetkikine mahal olmadığına ve aşağıda yazılı 550 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 22/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 22/2/1960 gün 1323/1104)

BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ

ÖZÜ: Borçlar Kanununun 101 ve 106 ncı maddelerinin âmir hühümlerini yerine getirmeyen dâvacının, akdi feshederek mebîi istirdada hakkı yoktur.

(BK 101 vm)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : iki sene evvel dâvalı ile yaptıkları anlaşmaya göre kendisi ölünceye kadar harmanlarını savurarak temizlemek şartiyle 180 lira bedelle harman makinesini dâvalıya satarak teslim ettiği halde dâvalı makine bedelini vermediği gibi akdî vecibelerini de yerine getirmediğinden makinenin aynen ve iki sene harmanlarını savurmamasından dolayı 100 lira tazminatın dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, iddia ve müdafaaya, dinlenen şahitlerin şehadetine, toplanan delillerle dâvalının ikrarına nazaran dâvalı dâvacıdan satın aldığı harman makinesinin bedeli olan 180 lirayı vermediği gibi akdî vecibelerini de yerine getirmediği anlaşıldığından dâvalı yedinde bulunan dâva konusu harman makinesi ile iki senelik tazminat bedeli 100 liranın dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvalı Muharrem Bulut.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyada ki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: Borçlar Kanununun 101 inci Maddesi uyarınca muaccel bir Borcun borçlusu alacaklının ihtariyle mütemerrit olur. Aynı kanunun 106 ncı maddesine göre karşılıklı taahütleri hâvi olan bir akitde iki taraftan biri mütemerrit olduğu takdirde diğeri borcun ifa edilmesi için münasip bir mehil tâyin edebilir veya münasip bir mehilin tâyinini hâkimden isteyebilir. Tâyin edilen bu mehil zarfında borç ifa edilmezse alacaklı akdin icrasından ve gecikme yüzünden zarar ziyan talebinden vaz geçtiğini derhal beyan ederek borcun ifa edilmemesinden mütevellit zarar ziyanı talep veya akdi feshedebilir. Hâdisede dâvacının kanunun bu âmir hükümlerine riayet etmediği ve Borçlar Kanununun 211 inci maddesinde yazılı hususî halin de mevcut bulunmadığı anlaşıldığından dâvacının akdi feshederek mebîi istirdada hakkı yoktur. Dâvacı ancak satış bedelinin tediyesini ve kendisinin harmanını savurmağı da taahhüt etmiş olan dâvalının bunu yapmaması yüzünden sarfına mecbur olduğu miktarın tahsilini isteyebilir. Bu cihetlerden zühûl edilerek yazılı şekilde karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımlardan yerinde olduğundan

hükmün bu sebeplerden (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1100 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 22/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 22/2/1960 gün 395/1130)

USULSÜZ TEVDİ — ZAMANAŞIMI

OZU : Usulsüz Tevdi hakkında karz hükümleri tatbik edileceğinden, dâva tevdiden itibaren on senelik zamanaşımına tâbidir.

(BK 472, 306 vm, 125)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : 10 sene evvel emanet suretiyle verip teslim ettiği 4 adet reşat altını ile 2 adet 6 mecidiyelik ziynet altınını dâvalı çalındığından bahsiyle vermediğinden bedelleri olan 1000 liranın dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARA : Dâvalı vekili müruruzaman def'inde bulunmasına ve dâva konusu altınların dâvacı tarafından dâvalıya 10 sene evvel emanet suretiyle verildiği dâvacı vekilinin beyan ve kabuliyle anlaşılmasına ve emanet dâvalarında müruruzemanın tevdi tarihinden başlayacağına mebni dâvanın müruruzeman noktasından reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvacı Vekili Avukat Cahit Şahinci.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : tarafların iddia ve müdafaasına ve muhakeme safhalarına ve hâdisede müddetsiz ve usulsüz tevdi bahse konu olup karz hükümlerinin ceryan etmesi gerekmesine ve bu itibarla dâvanın tevdiden itibaren 10 senelik zemanaşımına tâbi bulunmasına binaen yerinde olmayan bozma dileğinin reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün (tasdıkına) ve aşağıda yazılı 675 kuruş harç ve damga pulunun temyiz edenden alınmasına 23/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 23/2/1960 gün 1377/1176)

429

MAHDUT ZAMAN İÇİN KEFALET — SUKUTU HAK MÜDDETİ

OZU : Borçlar Kanununun 493 üncü maddesindeki bir aylık müddet, sukutu hak müddetidir.

(BK 493)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Kaçak Orman emvali naklederken yakalanan Zİya Tunca ait üç tonluk Deniz motörü muhakeme neticesine kadar dâvalının kefaletiyle sahibine teslim edilmiş ve neticede mahkemece motörün müsaderesine karar verilmiş olduğundan rayiç bedeli olan 400 liranın faiz ve icra inkâr tazminatiyle birlikte dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Bozma kararına uyularak yapılan muhakeme sonunda: tavsilâtî hüküm yerinde yazılı olduğu üzere, toplanan delillere göre gerek asıl borçlu, gerek kefili hakkında ceza dâvasının kat'i olarak neticelenmesinden itibaren bir ay içerisinde icraya veye mahkemeye müracaat edilmemiş ve bu itibarla Borçlar Kanununun 493 üncü maddesi gereğince kefil kefaletten beri bulunmuş olmasına ve bu sebeple dâvacı Orman İdaresi kefaletten kurtulmuş olan dâvalı hakkında kefaletinden bahsile her hangi bir talepte bulunamayacağına mebni dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvacı Orman İdare vekili avukat Muharrem Bağdanlı

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: Bozmaya uyularak ittihaz edilen kararın dayandığı gerekçelere ve muhakeme safhalarına ve müteselsil kefil olan dâvalının 31/5/1956 tarihli taahhüdü evvelce vâki kefaletini teyit ve tekrardan ibaret olmasına ve Borçlar kanununun 493 üncü maddesinde belirtilen bir aylık süre içinde icra tâkibi yapılmadığı gibi dâva da açılmadığı anlaşılmasına ve mezkûr müddetin zamananaşımı süresi olmayıp hakkı düşürücü müddet olduğundan zamanaşımını kat'eden sebeplerle kesilmesi bahse konu olamıyacağına binaen yerinde olmayan bozma dileğinin reddiyle usul ve kanuna ve bozma icaplarına uygun olan hükmün (tasdikına)ve aşağıda yazılı 675 kuruş harç ve damga pulunun temyiz edenden alınmasına 29/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 29/2/1960 gün 1494/1319)

450

AVUKATLIK ÜCRETİ

ÖZÜ : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 62 nci maddesi ile 423 üncü maddesinin 6 numaralı bendi muvacehesinde, vekilin müvekkili namına vekâlet ücretini tahsil edip makbuz vermesi kanunî salâhiyeti cümlesindendir.

(HUMK 62, 423)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Müsteciri Dimitri aleyhine açtığı tahliye dâvası reddedilerek 100 lira ücreti vekâlete mahkûm edilmiş olup mezkûr dâvada dâvalıyı temsil eden Avukat Suavi makbuz mukabili bu ücreti kendisinden tahsil eylemiş ise de avukatın ahdükabza salâhiyeti bulunmadığından ve müekkilin yaptığı icra tâkibi neticesinde icraya 164 lira 50 kuruş ödemeye mecbur kaldığından 164 lira 50 kuruşun dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Dâvalı 7/12/959 tarihli celsede ahzü kabza salâhiyeti olmaksızın dâvacıdan 105 lira almış olduğunu beyan ve ikrar etmiş ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 423 ncü maddesi mucibince avukatlık ücreti masarıfı muhakemeden mâdut bulunmuş olmasına ve takdir olunan avukatlık ücretinin vekile değil asile raci olacağı mezkûr kanunun 416 ve 426 nci maddeleri hükümlerinden istihraç edilebileceği ğine mebni sabit olan dâva veçhile dâvalının almış olduğu 105 liranın dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve ziyade iddianın reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı avukat Suavi Raşitoğlu.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 62 nci maddesine göre vekâlet, muhakeme masraflarının tahsili ile bundan dolayı makbuz vermeye mezuniyeti tazammun eder. Aynı kanunun 423 ncü maddesinin 6 numaralı bendine göre vekâlet ücreti muhakeme masraflarındandır. Binaenaleyh bir vekilin müekkili namına vekâlet ücreti tahsil edip makbuz vermesi kanunî salâhiyet cümlesinden olup bu suretle ödemede bulunan hasım taraf borcundan kurtulmuş olur. Dâvacının mahkûm olduğu vekâlet ücretini dâvalıya ödedikten sonra ayrıca dâvalının müekkiline ödememesi gerekirdi. Fakat böyle yapmayarak ona da ödemiş olması kendisini iyi müdafaa edememesinden ileri gelmiştir. Bu itibarla dâvalıya haksız olarak ödediği parayı istirdada hakkı bulunmadığı gözönünde tutularak dâvanın reddine karar verilmesi iktizâ ederken bu cihetten

zuhûl edilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1195 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 7/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 7/3/1960 gün 1741Â1484)

ŞUF'A HAKKINDA HALEFİYETİN NETİCELERİ

ÖZÜ : Şuf'a hakkının kullanılması neticesinde şef'i müşteriye halef olursa da, bu halefiyetin neticeleri şuf'a bedelinin ödenmesi tarihinde meydana gelebilir.

(MK. 659)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Tapulu bir kule ve 4 taşlı değirmenin yarı hissesi 22/11/1957 tarihinde müvekkilleri tarafından satın alındıktan sonra bu değirmenin diğer yarı hissesine sahip bulunan dâvalı Hüseyin Asliye Hukuk Mahkemesine şuf'a dâvası açarak kazanmış ise de yarı hissesine mâlik olduğu halde değirmenin tamamını 23/6/1958 tarihine kadar tasarruf etmek suretiyle 7 ay müddetle müvekkillerinin hakkını tanımamış olduğundan aylık 250 liradan seneliği 3000 lira hasebiyle müvekkilininin hissesine düşen 875 lira ecrimislin dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Dâvacı sözü geçen gayrimenkulün yarı hissesini her ne kadar tapu ile 22/11/1957 tarihinde satın almış ise de dâvalının şuf'a hakkı bulunması dolayisiyle bu mâlikiyeti kanuna aykırı görüldüğünden iptâl edilmiş ve böylece ne hukukan ve ne de fiilen mâlik bulunmadığı gayrimenkulden ecrimisil talep etmesi mevzuata uygun bulunmamış olduğundan işbu dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvacılar vekili avukat Cemal Yağcı.

KARAR

Temyiz isteminin suresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : İnşaaî hak olan şuf'a hakkının kullanılması neticesinde şef'i müşteriye halef olursa da ancak bu halefiyetin neticeleri şuf'a bedelinin ödenmesi tarihinde meydana gelebilir. Müşteri olan dâvacı meşfuu 22/11/1957 tarihinde iktisap etmiş ve şef'i olan dâvalı ise şuf'a bedelini 12/4/1958 tarihinde depo eylemiştir. Bu vaziyette dâvacının iktisap tarihi ile şuf'a bedelinin depo edildiği tarih arasındaki süreye ait ecrimisil talebine hakkı olduğu gözönünde tutula-

rak bu müddete hasran gerekli tetkikatın icrası ve sonucu dairesinde bir karar verilmesi muktazi iken yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle yazılı şekilde dâvanın tamamen reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1175 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 7/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 7/3/1960 gün 1789/1509)

TAPUSUZ GAYRİMENKUL — ZİLYEDLİĞİN DEVRİ

ÖZÜ : Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkullerin zilyetliğinin devri veya devir vaadi muteberdir; gayrimenkulün teslim edilmiş olması bu anlaşmanın muteberiyet şartı değildir.

(MK. 890 vm.)

(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalı, 45 ar miktarınındaki çayır yerini müvekkiline 2000 lira bedel mukabilinde satmış ve noterlikçe tanzim edilen senette rücu halinde tarafların yekdiğerine 2000 lira rücu tazminatı vermesi kabul edilmiş olup dâvalı mezkûr gayrimenkulü Mehmet Arabacı ve Kemâl Sümere devretmiş olduğundan 2000 lira satış bedeliyle 2000 lira tazminat ki cem'an 4000 liranın dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere, tarafların iddia ve müdafaasına ve mübrez noter senedine göre sâbit olan satış bedeli 2000 liranın dâvalıdan tahsil olunarak dâvacıya verilmesine ve cezaî şarta ait kısmın reddine ve 200 lira vekâlet ücretinin taraflardan yarı yarıya tahsiline karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı vekili avukat Naci Karaca ve dâvalı Ali Özeniç.

KARAR

5859 sayılı kanunun 4 üncü maddesi gereğince Reisler Heyeti tarafından ittihaz ve Adliye Vekâletince tasvip edilen 14/1/1960 tarihli kararla verilen salâhiyete binaen bittetkik temyiz talebinin müddeti içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Tarafların iddia ve müdafaasına ve muhakeme safhalarına göre dâvalının yerinde olmayan bozma dileğinin (Reddine) ve dâvacının temyizine gelince : Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkullerin zilliyetliğinin devri veya devir vaadi muteberdir. Gayrimenkulün teslim edilmiş olması bu anlaşmaların muteberiyet şartı değildir. Bu cihetle ve Borçlar Kanununun 161 inci maddesinin son fıkrası hükmü gözönünde

439

tutularak dâvalının ödemeyi taahhüt ettiği cezaî şartın tahsiline karar verilmesi muktezi iken bu yolda muamele yapılmaması yolsuzdur. Bundan başka vekâlet ücretinin mahkümünbihe nazaran tâyin ve takdiri gerektiği teemmül edilmeden dâvacı lehine hüküm altına alınan ikibin lira satış bedeli için takdir edilen 200 lira vekâlet ücretinin dahi diğer muhakeme masrafları gibi taksime tâbi tutulması da isabetsizdir. Yukarıda yazılı sebeplere binaen bozma dileği yerinde olduğundan hükmün bu sebeplerden (Bozulmasına) ve aşağıda yazılı 790 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 7/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 7/3/1960 gün 1412/1525)

MOTORLU VASITA KULLANANLARIN MESULÜYETİ

ÖZÜ : 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 50 nci maddesi hükmü kusursuz mesuliyet esasına istinat etmektedir.

(6085 SK 50)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : İnhisarlar idaresine ait olup şoför müdahil Mehmedin sevk ve idaresinde bulunan kamyon dikkatsizlik ve nizamata riayetsizlik neticesi kendisine çarptırılarak yaralanmasına ve elbiselerinin kullanılmayacak bir hale gelmesine sebebiyet verilmiş olduğundan paltosunun değeri 400 lira ile tedavi ücreti ve kârden mahrum kaldığı günler karşılığı 600 lira ki cem'an 1000 liranın faiziyle birlikte dâvalıdan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, atiye tâlik olunan tedavi masrafı 75 lira hakkında karar ittihazına mahal olmadığına ve mahkemece kusurun tâyini zımnında keşif icrasına karar verildiği halde dâvacı masrafını yatırarak keşif yaptırmamış ve gıyap kararı tebliğine rağmen dâvasını tâkip ederek karar gereğini yerine getirmemiş ve bu suretle dâva sübûta ermemiş olduğundan dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvacı vekili avukat Kemâl Sezen.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : 6085 sayılı Kara Yolları Trarfik Kanununun 50 nci maddesi hükmüne göre motorlu nakil vasıtalarının kullanılmasından doğan zararları bu vasıtaları kullananlar tazmine

mecbur olup bu şahıslar tazmin borcundan kurtulabilmeleri için kendilerine atfı, kabil hiç bir kusur bulunmadığını ispat etmek zorundadırlar. Binaenaleyh hususî bir kanun olan Karayolları Trafik Kanunu, Borçlar Kanununun 41 inci maddesindeki esaslardan ayrılarak zarara uğrayan kimseyi vasıtayı kullanan şahsın kusurunu ispat mükellefiyetinden kurtarmış ve bu konuda kusursuz mesuliyeti kabul ederek kusurlu olmadığını ispat yükünü vasıta şoförüne tahmil etmiştir. Bu itibarla dâvacının mahkemeye gelerek kusurun tesbiti bakımından gerekli olan keşif masraflarını ödemediğinden bahsile dâvanın reddinde isabet yoksa da dâvacı kendisine tebliğ edilen gıyap kararına rağmen mahkemeye gelmemiş ve bu suretle zararının miktarını da ispat etmemiş olmasına binaen yerinde olmayan bozma dileğinin reddiyle neticesi itibariyle usul ve kanuna uygun olan hükmün (Tasdikına) ve aşağıda yazılı 675 kuruş harç ve damga pulunun temyiz edenden alınmasına 8/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 8/3/1960 gün 1865/1540)

TEMYİZ KUDRETİNİ HAİZ OLMAMAK - NOTER HUZURUNDA İKRAR

ÖZÜ : Temyiz kudretini haiz bulunmadığı anlaşılan bayiin, satış bedelini aldığına dair noter huzurunda vâki ikrarı hükümsüzdür.

(MK 7. 15)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalıların müşterek murislerinden noter senediyle 600 lira bedel mukabilinde bir gayrimenkul satın almış olup murisin vefatı üzerine dâvalılar mahkemeye müracaatla murislerinin hukukî ehliyete sahip olmadığını iddia ederek tanzim edilen mezkûr noter senedinin iptaline hüküm almış ve gayrimenkulü tasarruflarına geçirmiş olduklarından bedel olarak verdiği 600 liranın dâvalılardan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, iddia ve müdafaaya, celp ve tetkik olunan senet iptâli dâva dosyası münderecatına ve dâvalı vekilinin beyan ve kabuliyle hâsıl olan netice ve kanaata göre dâva subuta ermiş olduğundan dâvalı vekilin müruruzaman def'inin reddiyle müddeabih 600 liranın dâvalılardan tahsiline karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvalılar vekili avukat Basri Günal.

435

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Temyiz olunan hükmün dayandığı gerekçelere ve muhakeme safhalarına göre diğer temyiz itirazları yerinde değilse de, dâvalıların murisi tarafından verilen ve gayrimenkulünü dâvacıya satıp bedeli olan 600 liraya aldığına mütedair bulunan Noter senedinin bayı' murisin akıl hastalığıdan ve temyiz kudretini haiz olmamasından ötürü iptâl edildiği anlaşılmaktadır. Bu vaziyette muris tarafından sebkeden 600 liranın alındığına dair noter huzurunda vâki ikrarın hükümsüz olduğu aşıkârdır. Bu cihet gözönünde tutularak dâvalılardan talep edilen 600 lira satış bedelinin murisleri tarafından alınıp alınmadığının kendilerinden açıkça sorulması ve inkârları halinde dâvacının bu konudaki yani murislerinin 600 lirayı aldığını bilmediklerine mütaallik yemin hakkının kullandırılması ve sonucu dairesinde bir karar verilmesi muktazi iken bayiin ehliyetsizliğinden dolayı iptâl edilen senetteki hükümsüz ikrarına istinaden yazılı şekilde tahsile karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün bu sebepten (Bozulmasına) ve aşağıda yazılı 700 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 10/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 10/3/1960 gün 1937/1605)

USUL HUKUKU BAKIMINDAN HALEFİYET

ÖZU : **Halefiyet sadece esas hukuku bakımından değil, usul hukuku bakımından da bütün kanunî neticeleri doğurduğundan, işçinin halefi olan İşçi Sigortaları Kurumu ile işveren arasındaki rücu dâvasının da iş mahkemesinde görülmesi icabeder.**

(4772 SK 2, 37 — 5521 SK 1)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : Dâvalılardan Ergun Tunç, Sümerbank Pamuklu Sanayii müessesesi işçilerinden Zeki Ezeroğluna yumruk atmak suretiyle yaralaması sebebiyle kurumca adı geçen sigortalı işçiye 68 lira 70 kuruş iş görmezlik ödeneği verilmiş olduğundan bu paranın dâvalı Ergun Tunç ile onu istihdam diğer dâvalı müesseseden tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, 4772 sayılı kanunun ikinci maddesinde meslek hastalığının hudut ve şümulü tesbit edilmiş olmasına ve bu maddedeki unsurlar, işin mahiyetine göre tekrarlanan bir sebep veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya daimi

436

bir hastalık veya sakatlık halleri olup işle münasebeti olmayan bir şekilde arkadaşı ile kavğa edip sakatlanmanın mezkûr hastalık şumulüne girmeyeceğine mebni dâvanın bu sebepten reddine karar verildiği hakkındadır.

Temyiz eden : Dâvacı İşci Sigortaları vekili avukat Zekiye Falay.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü: Dâvacı İşci Sigortaları Kurumu 4772 sayılı kanunun değişik 37 nci maddesine dayanarak dâvalı iş veren Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesinden ve zarara sebebiyet veren diğer dâvalı işci Ergun Tunçtan tazminat talep etmektedir. Sözü geçen maddeye ilişkin 30/3/1954 tarih ve 11 sayılı içtihadı birleştirme kararı uayrınca dâvacı kurum, işçinin iş verene karşı haiz olduğu tazminat hakkına halef olarak dâva açmaktadır. Halefiyet sadece esas hukuku bakımından değil, Usul hukuku bakımından dahi bütün kanuni neticeleri doğurur. Bu itibarla İş Mahkemesi Kanununun 1 inci maddesi hükmü gereğince işci ile iş veren arasındaki dâva nasıl İş Mahkemesinde görülüyorsa işcinin halefi olan Sigorta kurumu ile işveren arasındaki rücu dâvasının da yine İş Mahkemesinde görülmesi gerekir. Bu cihetler gözönünde tutularak dâvalılardan Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi aleyhindeki dâvanın tefriki ve bu dâvada vazifesizlik kararı verilmesi icap ederken bu cihetten zühûl edilmesi yolsuzdur. Bundan başka 4772 sayılı kanunun 6917 sayılı kanunla muaddel 2 nci maddesinin a bendine ve aynı kanunla muaddel 37 nci maddesinin 2 nci fıkrası hükmüne göre dâvalılardan işci Ergunun sorumlu olduğu teemmül edilerek müddeabihin işbu dâvalıdan tahsiline karar verilmesi iktiza ederken yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle adı geçen dâvalı işci Ergun aleyhindeki dâvanın reddine karar verilmesi de isabetsizdir. Yukarıda yazılı sebeplere binaen bozma dileği yerinde görüldüğünden hükmün bu sebeplerden (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1175 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 19/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 19/3/1960 gün 2158/1846)

KANUNI HADDİN ALTINDA KİRAYA VERME

OZÜ : Mucirin, 6570 sayılı kanunun neşrinden sonra kendi arzusu ile kanunî kira haddinden daha dûn bir kira ile mecuru kiraya vermesi

437

halinde, kanunî kira haddi ile mukavelede yazılı kira miktarı arasındaki farkı mucirden talep etmeye hakkı yoktur.

(6570 SK 1 vm)
(Y. 3. H. D.)

DÂVA : tapulu evinin üstkatı dâvalı Vilâyetçe İktisat ve Ticaret Vekâleti Standardizasyon Müdürlüğü Pamup Eksperliği için Mart 1955 tarihinde aylık 175 lira üzerinden kiralanmış olup 6570 sayılı kanunun malsahibine tanıdığı haklar muvacehesinde bu binanın resmî daire olarak kullanılması halinde aylık kirasının emsâline nazaran 300 lira olacağı Belediye Encümeni kararı ile tesbit edilmiş olduğundan şimdiye kadar tahakkuk eden 300 lira kira farkının dâvalı Vilâyetten talısili istemine dairdir.

KARAR : tafsilâtı ilâmında yazılı olduğu üzere, iddia ve müdafaaya, mübrez vesikalar münderecatına göre sabit olan 300 lira kira farkının dâvalıdan tahsiline karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN :dâvalı Pamuk Eksperliğine izafetle Hazine vekili avukat Yılmaz Kandemir.

KARAR

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü : Dâvacı, dâva konusu mecuru 1/3/1956 tarihinden itibaren her ne kadar ayda 175 lira kira ile dâvalıya kiralamışsa da belediyece sonradan takdir edilen kira 300 lira olduğundan müterakim kira farklarından 300 liranın tahsilini istemiş olmasına ve mukavelenamede hilâfına bir hüküm bulanmadıkça mucirin 6570 sayılı kanunun neşrinden sonra kendi arzusiyle kanunî kira haddinden daha dün bir kira ile mecuru kiraya vermesi halinde kanunî kira haddi ile mukavelede yazılı kira miktarı arasındaki farkı müstecirden talep etmeye hakkı bulunmamasına binaen dâvanın reddi iktiza ederken bu cihetten zühûl edilerek yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle tahsile karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten (bozulmasına) ve aşağıda yazılı 1000 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 22/3/1960 tarihinde itifakla karar verildi.

(Y. 3. H. D. 22/3/1960 gün 2342/1906)

TAPULAMA TESBİTİNE İTİRAZ

ÖZÜ: Hazinenin itirazı muvacehesinde : gayrimenkul 7367 sayılı kanun uyarınca Belediyeye geçmiş olanlar meyanına dâhil olsa dâhi evvelâ bu gayrimenkûlün Hazineye ait olup olmadığının tahkiki icabeder. (5602 ve 7367 SK — MK 639, 917)

(Y. 7. H. D.)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün temyizen tetkiki Maliye Hazinesi tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü:

Dâva konusu gayrimenkul, kadastroca zilyedliğe müsteniden dâvalı adına tesbit edilmiş, mümeyyiz Hazine bu yerin zilyedlikle iktisap edilecek mâhiyette olmadığından bahisle itirazda bulunmuştur. Mahkemece Namrun Belediyesi de dâvacı mevkiine alınmış, Belediye Vekilinin dâvalıya ait zilyedliği kabul etmesi üzerine nizalı parselin Belediye hududu içinde bulunduğundan 7367 sayılı kanun uyarınca, sahipsiz olsa dahi belediyeye geçtiğinden ve belediye vekilinin dâvalıya ait iktisabı kabul eylediğinden hazinenin dâvacılık sıfatı kalmadığından, bilirkişinin şahadetinden bahisle gayrimenkûlün dâvalı adına tescili cihetine gidilmiştir. Bu hüküm Hazine tarafından temyiz olunmuştur. Bir defa Belediye vekilinin kendiliğinden dâvalıya ait hakkı tanımaya selâhiyeti mevcut değildir. Hüküm belediye tarafından temyiz edilmediği için bu cihet nazara alınmasa dâhi bilirkişinin şahadeti mücmeldir. Zilyedliğin ihdas sebebi tarihi, müddeti, cereyan tarzını belirtmemiştir. Hazinenin itirazı muvacehesinde, gayrimenkul 7367 sayılı kanun uyarınca belediyeye geçmiş olanlar meyanına dâhil olsa dahi evvelâ bu gayrimenkulün Hazineye ait olup olmadığının tahkiki icabeder. 7367 Sayılı kanun hükümleri o nevi gayrimenkuller hakkında hazine ile belediye arasında tatbik edilecektir. Bu iş idarî mercileri alâkadar eder. Mahkemenin yapacağı işlem işbu gayrimenkûlün şahıslar tarafından iktisap edilmiş olup olmadığı ve yâni sahipsiz ve Hazineye ait ve onun hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerden bulunup bulunmadığı hususunu tâyinden ibarettir. Bu cihet müteriz Hazine muvacehesinde tahkik edilmek ve delile müsteniden belirtilmek lâzımdır. Hazinenin itirazı üzerine, zilyedliğe müstenit iktisap şartlarının Medenî Kanunun 6333. sayılı kanunla muaddel 639 uncu maddesi uyarınca hazine huzurunda ispatı lüzûmu da gözönünde tutulmalıdır. Kaldı ki, Medenî Kanunun 917 nci maddesi uyarınca Hazine tapu sicillerinin tutulmasından mütevellit zararlardan mesûl bulunmaktadır. Gayrimenkûl Hazineye ait olmasa dâhi tapulamanın yolunda cereyan etmesi ve hakiki hak sahipleri adına sicil kaydı ihdası için hazinenin tapulamaya itiraz hakkı tanınmak lâzımdır.

439

Bu cihetler nazara alınarak ve Hazinenin itiraz sebepleri incelenmek nizalı gayrimenkulün zilyedlikle iktisaba müsait yerlerden olup olmadığı mütehassıs bilirkişi marifetiyle tesbit edilmek, tarafların gösterecekleri şahitler, tapulama bilirkişileri dinlenmek, dâvalıya ait zilyedliğin ihdas sebebi, tarihi, müddeti ve cereyan tarzı tahkik olunmak, sonucu dâiresinde bir karar verilmek gerekirken ilâmda yazılı sebep ve düşüncelerle Hazineye ait itirazın reddi cihetine gidilmesi isabetsiz, Hazinenin temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle hükmün Bozulmasına, 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahâl olmadığına 18/12/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 7. H. D. 18/12/1959 gün E. 1959/15860, K. 1959/13562)

İTİRAZ VE DÂVADAN FERAGAT

ÖZÜ: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 93 üncü maddesi uyarınca, itiraz ve dâvadan feragatın tahriren yapılacağı hakkında.

(HUMK 93)

(Y. 7. H. D.)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün temyizen tetkiki Mâliye Hazinesi tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü:

İtiraz ve dâvadan feragat Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 93 üncü maddesi uyarınca iki taraf hazır ise mahkeme huzurunda şifahen, iki taraf hazır değilse bir süreti diğer tarafa tebliğ edilecek arzuhal ile tahriren yapılır. Şifahi muhakeme usulünde bunun aksine bir hüküm mevcut değildir. İşbu dâvada mümeyyiz dâvacı Hazinenin itiraz ve dâvadan feragatı iki taraf huzurunda şifahen sebketmemiştir. Malmüdürlüğünden gelen ve Mâliye Vekâletinin iş'arını hikâye eden 4/2/1958 tarihli tezkeresinin dosya içine konulması ile iktifa olunmuş, bu tezkere iki taraf huzurunda okunmamış, karşı tarafa tebliğ edilmemiştir. Feragat keyfiyeti usul hükümleri dairesinde tekemmül etmedikçe, feragat eden taraftan geri alınabilir. Nitekim Dâvacı Hazine Vekili feragat keyfiyeti arzuhal ile karşı tarafa bildirilmeden ve iki taraf huzurunda şifahen teyit olunmadan önce Maliye Vekâletinin 6/Kasım/1958 tarihli işarına atfen feragat hakkındaki talimatın iptâl edildiğini bildirmiş 3/2/1959 tarihli arzuhal ile de Hazineye ait itirazın esasına girişilmesini istemiştir. Dâvadan feragat keyfiyetinin usul hükümleri dairesinde karşı tarafa arz edilmeden aynı merci tarafından geri alınmış olması muvacehesinde feragat hükümsüz addedilerek Hazineye ait itirazın esasına giri-

şilmek gerekirken feragattan bahisle reddi cihetine gidilmesi isabetsiz Hazinenin temyiz itirazları yerinde olduğundan kabulile hükmün bozulmasına, 5602 sayılı kanunun 54. maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 21/12//1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 7. H. D. 21/12/1959 gün E. 1959/15659 K. 1959/13710)

TAPULAMA TESBİTİNE İTİRAZ — ZILYEDIN SURİYE TABİİYETİNDE OLMASI

ÖZÜ : Kilis Suriye Tâbiiyeti.

(5602 SK — 442 SK 87)

(Y. 7. H. D.)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün temyizen tetkiki Maliye Hazinesi tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü:

608 Parsel numaralı 20 dönüm 280 metre kâre bağın tapuda ve vergide kayıtlı olmadığı sebebiyle Hazine adına yapılan tapulama tesbitine karşı dâvacı Suriye'nin Yazıbağ köyünde sakin Hannanoğlu Yasin dâva konusu gayrimenkulün murisinden intikal ettiğini, vergide kayıtlı olduğunu iddia ederek itirazda bulunmuştur. Nizalı parsele dâvacı murisinin iktisap zamanaşımı süresince ve mâlik gibi zilyed bulunduğu ve 10704 numaralı vergi kaydının bu parsele taallûk ettiğini bilirkişi tarafından haber verilmişse de vergi kaydının hangi tarihte tesis edildiği araştırılmamış, kayıt örneğinde köyü yazılı olmayıp sadece mevkiî gösterilmiş, bu mevki tapulama tutanağında yazılı mevkie uymadığı halde bu husus bilirkişi tarafından izah edilmemiştir. Vergi kaydının tesis tarihi ile köye ait olduğu daireden sorulmak ve kayıt ile tutanaktaki evsaf arasında mevcudiyeti görülen mübayenet sebepleri hakkında bilirkişilerden mütemmim malûmat alınmak, ondan sonra zilyedlik delilleri tetkik edilmek, dâvacının murisi 30 Sene evvel öldüğüne ve dâvacı Suriye'de ikamet ettiğine göre 30 senedenberi kimin ne sıfatla ve ne suretle zilyed bulunduğu araştırılmak, dâvacının tâbiiyeti tahkik olunmak, Suriye tâbiiyetinde bulunuyorsa mütekabiliyet esasları gözönünde tutularak Suriye'de Türk vatandaşlarına o yolda iktisap hakkı tanınıp tanınmadığı araştırılmak ve keyfiyet Hariciye Vekâletinden sorulmak, Köy Kanunu uyarınca köylerde ecnebilerin gayrimenkul iktisap edemiyecekleri ve bu itibarla dâvacının şahsına ait zilyedliğe itibar olunamıyacağı düşünülmek sonucu dairesinde bir karar verilmek gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, Hazinenin

441

temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle hükmün bozulmasına ve 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 22/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 7. H. D. 22/1/1960 gün E. 1960/566, K. 1960/413)

TAPULAMA TESBİTİNE İTİRAZ — TAPU KAYDI İLE VERGİ KAYDININ MİKTAR İTİBARİYLE FARKLI OLMASI

ÖZU : Tapu ve vergi kaydının gayrimenkule aidiyeti hâlinde, miktar itibariyle fazla olan vergi kaydına itibar edilmesinde isabetsizlik mevcut değildir.

(5602 SK)

(Y. 7. H. D.)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün temyizen tetkiki Mâliye Hazinesi tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü:

175 Parsel numaralı 5 hektar 7000 metre kare gayrimenkulün zilyedliğe harici satışa ve vergi kaydına müsteniden dâvalı adına yapılan tapulama tesbitine karşı mümeyyiz dâvacı Hazine tarafından itiraz edilmiştir. Duruşma sırasında istinat olunan Ocak/1324 tarih 6 numaralı 15 dönümlük tapu kaydı ile 1936 tarihinde tesis edilen 107/78 numaralı 6 hektarlık vergi kaydının nizalı gayrimenkule taallûk ettiği, dâvalı ile bayiinin iktisap zamanaşımı süresince mâlik gibi zilyed bulundukları kayıt örnekleri, keşif uygulama ve bilirkişi mütalâası ve şahadetle tesbit edilmiştir. Bahsi geçen tapu kaydı ile 107/78 numaralı vergi kaydının birer hadleri cebel ve halî olarak gösterilmiştir. Bu hadler gayri sabit ve tevsia müsaittir. Ancak vergi kaydı miktarı 60 dekardır. Şahadetle tesbit ve 10 Senelik vergi kaydiyle teyit olunan zilyedlik muvacehesinde gayrimenkulün zilyedi adına tescili cihetine gidilmesinde isabetsizlik bulunmamaktadır. Hazinenin yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına ve 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahâl olmadığına 22/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 7. H. D. 22/2/1960 gün E. 1960/1150, K. 1960/1523)

442

TAPULAMA TESBİTİNE İTİRAZ — GAYRİMENKUL İKTİSABINDA HUKUKÎ SEBEP VE İLLET

ÖZÜ : Gayrimenkul iktisapları hukukî sebep ve illete bağlı olmak lâzımdır.

(5602 SK — MK 924)
(Y. 7. H. D.)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün temyizen tetkiki dâvacı tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü:

Dâva konusu gayrimenkulün tapuya müsteniden dâvalı Hazine adına yapılan tapulama tesbitine karşı hükmü temyiz eden dâvacı tarafından itiraz edildiğine, gayrimenkulün iktisap ve temliki Hukukî illete ve sebebe müstenit bulunması lâzım geldiğine hukukî sebep ve illetten âri temlikler iptâl olunabileceğine olayda hazine lehine vaki temlikin hukukî sebep ve illetten mahrum bulunduğu ileri sürüldüğüne bu sebebin araştırılması da mahkemenin vazifesi cümlesinden bulunmasına binaen hazine lehine yapılan temlikin kanunî ve hukukî sebepleri araştırılmak ve hasıl olacak sonuç dairesinde bir karar verilmek iktiza ederken yazılı sebep ve düşüncelerle hüküm tesisi yolsuz temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle hükmün bozulmasına ve 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahâl olmadığına 22/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 7. H. D. 22/2/1960 gün E. 1960/1781, K. 1960/1548)

443

III — YARGITAY CEZA KARARLARI

MENŞE ŞAHADETNAMESİ — HAYVAN SATIN ALMAK — ZAMANAŞIMI

ÖZÜ : 5617 sayılı kanuna tevfikan büyük baş hayvanları satış belgesi olmaksızın satın alanlar hakkında T. C. K. nun 526 ncı maddesinde derpiş olunan cezaların iki kat olarak hükmolunacağı yazılı olmasına ve zamanaşımı tahakkukunda da bu miktar nazara alınacağına göre T .C. K. nun 102/5 ve 104 üncü maddelerine tevfikân 3 Senelik zamanaşımına tâbidir.

(TCK 102/5, 104)
(Y. 2. C. D.)

Menşe şahadetnâmesi olmaksızın büyük baş hayvan satın almaktan maznun Fadıl Şendemirkan hakkında yapılan duruşma sonunda: Müruruzamandan dolayı T. C. K. nun 102/6 ve 105 nci maddeleri gereğince âmme dâvasınnın ortadan kaldırılmasına dair İzmir 4 üncü Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 31/3/1958 tarihli kararın temyizen tetkiki müdahiller vekili tarafından müddetinde istidâ ve şartı depo parasiyle ifa edilerek dâva evrakı C. B. M. U. liğinin 20/6/958 tarihli teblinamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü:

5617 sayılı kanunun 11 inci maddesinde büyükbaş hayvanları satış belgesi olmaksızın satın alanlar hakkında 526 ncı maddenin 1 inci fıkrasındaki cezaların iki kat olarak hüküm olunacağı yazılı bulunmasına ve bu suretle 526 ncı maddenin birinci fıkrasındaki müruruzaman hesabına esas teşkil eden hafif hapis cezasının azamî haddi 11 inci maddeye temas eden suçlarda iki katına yükseltilmiş bulunmasına ve müruruzaman tahakkukunda da bu miktar nazarı itibara alınacağına göre fiil 102/5 ve 104 üncü maddelere tevfikan üç senelik müruruzamana tâbi olup suç tarihi itibariyle bu kadar müddetin geçmemiş olduğu nazarı itibara alınmadan düşme kararı verilmesi,

Yolsuz bulunduğundan hükmün tebliğname veçhile (bozulmasına) ve depo paralarının geri verilmesine 14/10/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 2. C. D. 10/10/1958 gün E. 9960, K. 14943)

MÜECCEL CEZA — İNFAZ

ÖZÜ : Müeccel cezanın infazı için, sonradan işlenilen suçun kasdî bir suç olması, muahharen işlenilen suç taksirli suç ise müeccel cezanın çektirilmesine karar verilemiyeceği.

(TCK 95/2)

(Y. 2. C. D.)

Umumun sıhhatı için tehlikeli olan gıda maddelerini sanat ve meslekte tecrübesizlik suretiyle satmaktan maznun Keko Erdoğan hakkında yapılan duruşma sonunda : T. C. K. nunun 399,402 nci maddelerine göre 7 gün müddetle hapsine ve on lira ağır para cezasiyle tecziyesine, müeccel cezasının aynen çektirilmesine, 250 kuruş nısıf harçla 470 kuruş masarifi muhakeminin maznundan tahsiline dair Bingöl S. C. M. den verilen 21/5/1958 tarihli hükmün temyizen tetkiki o yer C. M. U. si tarafından müddetinde istida edilerek dâva evrakı C. Baş M. U. liğinin 22/7/1958 tarihli tebliğnamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü :

95 inci maddenin ikinci fıkrasında yazılı (işlediği diğer cürümden) ibaresindeki (işlemek) kelimesinin delâlet ettiği mâna ve mefhume nazaran kasden, ika edilen suçların maksut ve mültezem bulunduğu anlaşıldığı cihetle muayyen intizar müddeti içinde kasdî bir suç işlediği ve diğer şartlarında tahakkuku takdirinde müeccel cezanın infazı gerekip maznunun muahharen işlediği suçun taksirli suçlardan bulunduğu nazara itibare alınmadan müeccel cezanın çektirilmesine karar verilmesi.

Yolsuz bulunduğundan hükmün tebliğname veçhile (Bozulmasına) 21/10/1958 tarihinde itifakla kara verildi.

(Y. 2. C. D. 21/10/1958 gün E. 11884, K. 15271)

ORMAN KANUNU — HAŞEP TİCARETİ

ÖZÜ : Müstakilen marangozluk Orman Kanununun 108 inci maddesinin ikinci fıkrasının tatbikini icap ettirmez.

(6831 SK 108/2-3)
(Y. 3. C. D.)

Orman Kanununna muhalefetten maznun Dursun Gönül hakkında yapılan duruşma sonunda : Haşep madde ticaretiyle meşgul bulunan maznunun Devlet ormanından yatık ve devrik ağaçlardan Hüseyin Akayın kaçak olarak çıkardığı 46 lira değerindeki emvali kaçak olduğunu bilerek biçki evine kabul ederek biçtiği sabit olduğundan hareketine uyan 6831 sayılı kanunun 108 inci maddesinin 2 inci ve 3 üncü fıkraları gereğince neticeten 6 ay hapis ve 500 lira ağır para cezasiyle mahkûmiyetine yakalanan emvalin müsaderesine ve 3400 kuruş harç alınmasına dair Susurluk Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 4/9/1959 günlü hüküm maznun tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C. B. M. U. liğinin 10/11/1959 günlü tebliğnamesiyle daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü :

Maznun Dursunun fiil ve hareketi getirilen emvali biçmekten ve meyve sandığı yapmaktan ibaret olmasına göre bu halin haşep ticaretiyle iştigali ne suretle tazammun ettiği izah edilmeden yazılı fıkra ile ceza tâyini yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan tasdik isteyen tebliğnamenin reddile hükmün (Bozulmasına) ve depo parasının geri verilmesine ve haksız çıktığı takdirde maznundan 10 lira bozma harcı alınmasına 8/1/1960 tarihinde itifakla karar verildi.

(Y. 3. C. D. 8/1/1960 gün E. 15083, K. 164)

YURT DIŞINDAN GELEN ECNEBİ PARASINI MUHTEVİ ÇEK — TURK PARASINA TAHVİL — MÜDDET MECBURİYETİ

ÖZÜ : Yurt dışından gelen ecnebi parasını ihtiva eden çek muhtevasının bir bankadan Türk parasına tahvil ettirilmesi 14 sayılı kararnamenin 8 inci maddesinin 2 inci fıkrasında gösterilen müddet mecburiyetinin Maliye Bakanlığınca bir karar ve tebligat yapıldıktan sonra tetkik edilebileceği.

(Türk parasının Kıy. Kor. 14 s. karar, 8/2 m.)
(Y. 3. C. D.)

Döviz kaçakçılığından maznun Nohha Küçükçay hakkında yapılan duruşma sonunda : maznunun hariçten namına gelen on dolarlık çeki yetkili bankaya satmadığı iddia edilmekte ise de 14 sayılı kararnamenin

8 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen müddet mecburiyetine dair Maliye Vekâletince bir karar ve tebliğ yayınlanmamış olmasına göre fiilinde suç unsuru bulunmadığından beraetine dair Mersin Asliye ceza mahkemesinden verilen 9/10/1959 günlü hükmün müdahil Hazine vekili tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C. B. M. U. liğinin 26/11/1959 günlü tebliğnamesiyle daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü :

Müdahilin temyiz itirazları dâva evrakı ve duruşma zabıtnamesi münderecatına göre yerinde görülmemiş olduğundan reddile hükmün tebliğname veçhile tasdikine ve depo parasının irat kaydına 22/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. C. D. 22/1/1960 gün E. 17158, K. 1345)

İHTİYAÇ EMVALİ — SATILMASI

ÖZÜ : Köylülere verilen ihtiyaç emvalinin satılması 98 inci maddenin son fıkrasının tatbikini icap ettirmez.

(6831 SK 98)
(Y. 3. C. D.)

6831 sayılı Orman Kanununa muhalefetten maznun Salih İnceoğlu hakkında yapılan duruşma sonunda zati ihtiyaç olarak verilen 3.949 metre küp çam emvalini ihtiyacında kullanmayıp ahara hibe veya sattığının sübûtuna binaen hareketine uyan mezkûr kanunun 98 inci maddesince 7 gün hapis ve 10 lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine ve Belediye rayicinin iki misli olan 1342 lira tazminat ile 134 lira 26 kuruş nisbî vekâlet ücreti ve 100 lira maktu avukatlık ücreti ve 250 kuruş maktu ve 5370 kuruş nisbî harç alınmasına dair Bolu Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 17/10/1959 günlü hüküm maznun tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C. B. M. U. liğinin 15/12/1959 günlü tebliğnamesiyle daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü.

Maznunun esasa ait temyiz itirazları dosya münderecatına göre yerinde değilse de 98 inci maddenin son fıkrası ihtiyaç emvali satın alan ve kabul edenlere ait olduğu gözetilmeden satan aleyhine tazminat hüküm edilmesi yolsuz görüldüğünden tasdik istiyen tebliğnamenin reddile hükmün (Bozulmasına) ve haksız çıktığı takdirde maznundan 10 lira bozma harcı alınmasına 25/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. C. D. 25/2/1960 gün E. 18294, K. 3561)

447

ORMAN — HAYVAN SOKMAK

ÖZÜ : Otlatmak dahi olmasa ormana hayvan sokmak 95 inci maddeye muhalefet olur.

(6831 SK 95)
(Y. 3. C. D.)

Orman Kanununa muhalefetten maznun Ali Özsavran hakkında yapılan duruşma sonunda: Maznunun Çamlıçeşme mevkiinde kain Devlet Koru ormanına kendisine ait 80 kıl keçiyi sokarak otlattığı sabit olduğundan hareketine uyan 6831 sayılı kanunun 95 inci maddesi gereğince ve eylemin mahiyeti şiddet sebebi sayılarak takdiren 15 gün müddetle hafif hapis ve her bir baş kıl keçilerin birer lira hasebiyle 80 lira hafif para cezasiyle mahkûmiyetine ve işbu cezalarının teciline ve 475 kuruş yarım harç ve 391 lira 20 kuruş tazminatın maznundan alınmasına dair Selçuk Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 12/11/959 günlü hüküm maznun ve mahallî C. M. U. si tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinde gönderilen evrak C. B. M. U. liğinin 1/2/960 günlü tebliğnâmesiyle daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü.

Nisbi harç tâyin edilmemesi aleyhe bozma sebebi sayılmamıştır.

Maznunun temyiz itirazları dâva evrakı ve duruşma zabıtnamesi münderecatına göre yerinde olmadığı gibi 19 uncu madde ile müeyyedesini teşkil eden 95 inci madde hayvan sulamak ve otlatmak maksadının bulunmasını şart koşmadığından ormana mutlak surette hayvan sokulmasını menetmiş ve burasının tahdidi yapılmış orman olduğu da zabıt varakası münderecatından anlaşılmış bulunmasına nazaran tebliğnâmedeki mütalâada bir isabet bulunmadığından reddiyle hükmün tasdikine temyiz şarta tâbi olduğundan depo parasının geri verilmesine ve maznundan 2515 kuruş temyiz harcı alınmasına 14/4/960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 3. C. D. 14/4/1960 gün E. 1500, K. 7735)

TAHFİF SEBEBİ — MÜTEFERRİK CEZAYA TEŞMİLİ

ÖZÜ : Hapis cezasından T. C. K. nun 59 uncu maddesi ile indirme yapıldığı takdirde mezkûr maddenin hapis cezasına müteferri para cezasına da tatbikı lâzımdır.

(TCK 466/1, 482/3, 19, 36)
(Y. 4. C. D.)

Mustafa ve Hasan'a kavgada korkutmak maksadı ile silâh çekmek ve Ayşe ile Hasan'a adiyen hakaretten maznun Mehmet Şerif Şener'in ya-

pılan duruşması sonunda; T. C. K. nunun 466/1, 482/3, 59, 36 ncı maddeleri gereğince bir ay yirmi beş gün hapis ve 250 lira ağır para cezalariyle mahkûmiyetine ve emanette bulunan av tüfeğinin müsaderesine ve 275 kuruş yarı harç alınmasına dair Arapkir Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 18/11/1958 tarihli hükmün temyizen tetkikı maznun tarafından müddetinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı C. B. M. U. liğinden; hakaretin karşılıklı olmasına mebni 485 inci maddenin nazara alınmamasının yolsuzluğundan ve başka bir sebepten bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu:

Hükmolunan iki nev'i ceza tutarına göre yarı harcın eksik tâyinindaki isabetsizlik aleyhine temyiz olmadığından bozma sebebi sayılmamıştır.

Hakaretin karşılıklı olarak vukuu kabul edilmekle beraber hâdiseye maznunun asabiyeti vermiş olması hasebiyle 485 inci madde tatbık edilmiyerek 59 uncu madde ile tenzilât yapıldığı karar yerinde tetkik ve münâkaşa edilmiş olmasına göre tebliğnamenin 4 numaralı bendinde yazılı bozma mütalâası vârit değilse de.

59 uncu maddeye tevfikan hapis cezasında yapılan tenzilâtın ağır para cezasına teşmili lüzumundan zühûl edilmesi bozmayı gerektirmiş ve maznunun temyiz itirazları ve tebliğname münderecatı bu itibarla vârit görülmüş olduğundan hükmün bu sebepten dolayı Bozulmasına, depo parasının geri verilmesine, 10 lira bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 23/12/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 4. C. D. 23/12/1959 gün E. 14882, K. 7/5780)

SALÂHİYETSİZ MERCİDEN VERİLEN KARAR — M. UMUMİNİN DÂVA İKAMESİ

ÖZÜ : Salâhiyetsiz merciden verilen karar üzerine hüküm tesisi usule muhalif olduğundan müddeiumuminin bu hususta dâva ikame etmesi lâzımdır.

(TCK 237/2)
(Y. 4. C. D.)

Usulsüz olarak evlenme akdî icra etmekten maznun muhtar Şevki Bayar'ın yapılan duruşması sonunda: T. C. K. nunun 237/2 nci maddesi gereğincebir ay hapsine dair Niksar Asliye C. Hâkimliğinden verilen 3/7/1959 tarihli hükmün temyizen tetkikı maznun tarafından müddetinde

469

istidâ ve şartı ifa edilerek dâva evrakı tasdik isteyen tebliğname ile dâireye gönderilmekle icabı müzakere olundu:

Evlenme talimatnâmesinin 29 uncu maddesine tevfikan C. M. U, liğince re'sen takibat yapılması gerektiğinin ve bu itibarla usulüne uygun şekilde açılmış bir dâva bulunmadığının gözetilmemesi, bozmayı gerektirmiş ve maznunun temyiz itirazları bu itibarla vârit bulunmuş olduğundan tebliğnâmedeki tasdik isteminin reddiyle hükmün bu sebepten dolayı bozulmasına depo parasının iadesine ve on lira bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 29/12/959 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 4. C. D. 29/12/1959 gün E. 9895, K. 15220)

KOCANIN VESAYET ALTINDA BULUNMASI — EV REİSİ — MESKEN MASUNİYETİNİ İHLÂL

OZU : Medenî Kanunun 357 nci maddesine göre koca vesayet altında bulunduğu sırada karı evde aile reisi durumunda olduğundan karının rızasiyle eve girmede mesken masuniyeti ihlâl suçu teşekkül etmez.

(MK 357 — TCK 193/2)
(Y. 4. C. D.)

Zina etmekten maznun Mehmet karısı Teslime Demir ve suç ortağı olup mağdurun geceleyin mesken masuniyetini ihlâlden ayrıca maznun Kemal Demir'in 3005 sayılı kanuna göre yapılan duruşmaları sonunda; feragate mebni maznunlar hakkındaki zina suçuna ait âmme dâvasının düşürülmesine ve Kemalın diğer fiilinden dolayı T. C. Kanununun 193/2 inci maddesi gereğince altı ay hapsine ve tevkifine dair Ulukışla Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 19/10/1959 tarihli hükmün temyizen tetkiki üst Niğde C. M. U. liği ile maznun Kemal tarafından müddetinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu:

1 — Müştekinin Kesin surette bir sene üç ay altı gün hapis cezasına mahkûm olarak cezaevinde bulunduğu anda zina ve mesken masuniyetini ihlâl suçlarının işlenmiş bulunmasına ve müştekinin mahkûmiyeti müddetine ve kanunun medenî hükümlerine göre vesayet altına alınmış olması tabiî olmasına nazaran tek başına müstakil bir evde yaşayan karısının artık aile reisi mevki'inde bulunduğu gözetilmeden ve mesken masuniyetini ihlâl suçu ancak karının rıza ve muvafakatı lahik olmadığı takdirde tekevvün ve teşekkül edebileceği nazara alınmadan yazılı şekilde mahkûmiyet kararı verilmesi,

450

Bozmayı gerektirmiş ve maznun ve üst C. M. U. sinin temyiz itirazları bu itibarla vârit görülmüş olduğundan hükmün bu sebepten dolayı mütalâa veçhile (Bozulmasına), depo parasının geri verilmesine sebebine ve tevkif tarihine göre maznun Kemal sebebi aharla mevkuf veya mahkûm bulunmadığı takdirde tahliyesine ve derhal salıverilmesi için C. Baş. M. U. liğine müzekkere yazılmasına 20/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 4. C. D. 20/1/1960 gün E. 86, K. 423)

ZINA — DÂVA HAKKI — İSTİKBALE MUZAF FERAGAT

OZÜ : Henüz zina suçu vuku bulmadan geleceğe muzaf olarak karşılıklı dâva hakkından feragat edilemez.

(T. C. K. 440 — 444)
(Y. 4. C. D.)

Zinadan maznun Osman karısı Sara Tuzak ve suç ortağı Şevket Gölgenin yapılan duruşmaları sonunda; dâvacı ile maznun Sara arasındaki vâki yazılı muvafakatnameye mebni maznunlar hakkındaki âmme dâvasının T. C. K. nunun 444 üncü maddesi gereğince düşürülmesine dair Karabük Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 17/11/1959 tarihli hükmün temyizen tetkikı üst Zonguldak C. M. U. liği tarafından müddetinde istida edilerek dâva evrakı tasdik estiyen tebliğnâme ile daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu:

I — Ortada henüz bir zina suçu bulunmadan tarafların aralarında yaptıkları bir anlaşma ile istikbale muzaf olarak karşılıklı dâva hakkından feragat edilmesi hukukan bir kıymet ifade etmiyeceği düşünülmeden bu tarzdaki bir âkdin feragat suretinde kabuliyle yazılı şekilde âmme dâvasının düzürülmesine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş ve üst C. M. U. sinin temyiz itirazları bu itibarla vârit görülmüş olduğundan tebliğnamedeki tasdik mütalâasının reddiyle hükmün bu sebepten dolayı bozulmasına 11/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Y. 4. C. D. 11/3/1960 gün E. 623, K. 2837)

451

IV — UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

İSTİHDAM EDENİN MESULİYETİ — ADLÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : Karayolları Umum Müdürlüğü İşçilerinin yol yaparken bıraktıkları asfalt tankerlerinden sızan mazotun dâvacının kuyusunun suyunu bozmasından dolayı istenen tazminata ilişkin uyuşmazlığın Adliye Mahkemesinde görüleceğine dair.

(BK. 41 vm. 55 — 3546 SK 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Zeki Savcı tarafından Karayolları Umum Müdürlüğü aleyhine Gaziantep 2 nci Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun sözcülüğünden talebolunmasına binaen Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvanın rüyetinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütalaâsı dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu, dâvalı Karayolları Umum Müdürlüğünün istihdam eylediği kimselerin kuyusunun civarına koydukları asfalt tankerlerden sızan mazotun; suyu içilmez hale getirmiş bulunduğu gibi vazifeli memurlara bu zararın önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını bildirdiği halde bu isteği yerine getirilmemiş olduğundan bahisle yeni bir kuyu açma masrafının ödettirilmesi talebinden ibarettir.

İstihdam ettiği kimselerin dikkatsizlik ve tedbirsizlikeri yüzünden husule gelen zararın istihdam eden sıfatiyle idareden tazmini yolundaki istek; Borçlar Kanununun haksız fiil hükümlerine istinat ettirilmiş bulunmasına göre; dâvanın görülmesi adliye mahkemesinin vezifesi içinde görüldüğünden Başkanun sözcülüğünün yerinde görülmeyen talebinin reddine 7/5/1960 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 960/6, K. 960/10)

BELEDİYENİN GAYRİMENKULE İSTİMLÂKSIZ EL KOYMASI — ADLİ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : İstimlâksız yola katılan yer parasının ödettirilmesi dâvasının Adliye Mahkemesinde görüleceğine dair.

(6830 SK — 3546 SK 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Abdurrahman Kamar tarafından Ankara Belediyesi aleyhine Ankara 8 inci Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun sözcülüğünden talebolunmasına binaen Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan sonra ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvanın rüyetinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvalı belediyenin istimlâk hükümleri dışında dâvacının gayrımenkunlüne el atmış olmasından doğan tazminat isteğinin hususî hukuka taallûk eylemiş olmasına binaen dâvanın Adliye Mahkemesinde görülmesi gerektir.

Netice : Bu sebeple Başkanun sözcülüğünün vârit görülmeyen isteğinin reddine 7/5/1960 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 1960/10, K. 1960/13)

BELEDİYENİN KİRA AKDİNE MUHALEFETİ — ADLİ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : Belediyeden kiraladığı binanın yıkılmasından dolayı kira sözleşmesinin sonuna kadar mahrum kaldığı kârın tazmini dâvasının Adliye Mahkemesinde görüleceğine dair.

(BK. 249 — 3546 SK 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Fatma Özyürek tarafından Ankara Belediyesi aleyhine Ankara 6 ncı Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi : sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun sözcülüğünden talep olunmasına binaen Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün

453

dâvanın rüyetinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

DÂVA ; Dâvalı belediyece kendisine kiralanmış olan kahve ocağının kira süresi sona ermeden yıktırılmasından doğan kâr mahrumiyetinin ödettirilmesi isteğinden ibarettir.

Dâvacının kira akdi hükümlerinin bozulmuş olduğu yollu iddiası karşısında; Belediyenin mâlik olduğu bu yeri aldığı bir idarî karar sonucunda yıkmış bulunduğu gerçekleşecek olursa; dâvanın idarî kazada görülmek üzere vazife noktasından reddi gerekeceği tâbiidir. Ancak; dâvalı yıkma işinin hukukî dayanağını belirtmemiş ve fiilin idarîliği bakımından bir delil de göstermemiş olması itibariyle mahkemece dâva mahiyetine göre vazife itirazının reddi isabetisiz değildir.

Netice : Bu sebeplerle Başkanun sözcülüğünün vârit görülmeyen isteğinin reddine 7/5/1960 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 1960/11, K. 1960/14)

İMAR KANUNUNA MUHALEFET — İDARÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : Komşusunun kanuna aykırı yapısının yıkılması isteği ile Belediye aleyhine açılan dâvanın idarî kazada görüleceğine dair.

(6875 SK — 3546 SK 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Süreyya Tokay tarafından Ankara Belediyesi ve Hâdi Yener aleyhlerine Ankara 6 ncı Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun sözcülüğünden talep olunmasına binaen uyuşmazlık mahkemesinin 7/5/960 tarihli celsesinde dosyadaki kâgıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvanın rüyetinin idari kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütâlaası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacının Ankara Belediyesi aleyhine açtığı dâvada gözettiği maksat, komşusunun İmar Kanununa aykırı olarak yaptığı ilâvesinin yıkılmasına idareyi zorlayacak bir karar almaktır. Nitekim bu istek; dâva dilekçesinin neticei talep kısmındaki (bu yapının yıktırılmasına karar verilmesi) şeklindeki sözlerden açıkça anlaşılmaktadır. Bu itibarla imar Kanunlarının uygulanmasından dolayı hakkı muhtel olduğu iddiası ile

açılan ve lehine bir idari tasarruf sağlamayı hedef tutan dâvanın belediyeye yöneltilen kısmının idarî kazada görülmesi gerektir.

Netice : Ankara Belediyesi hakkında açılan dâvanın Devlet Şûrasında görülmesini sağlamak üzere Ankara 6 ncı Asliye Hukuk mahkemesince verilmiş olan vazife kararının kaldırılmasına 7/5/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 960/13, K. 960/16)

TELEFON İŞLETMESİNİN ALDIĞI ÜCRETLER — ADLÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : P.T.T İşletmesi tarafından telefon abonelerinden alınan paraların geri verilmesi isteğinin Adliye Mahkemesinde inceleneceğine dair.

(6145 SK 1 11 — 3240 SK 2 — 406 SK 30 — 876 SK 10 — 6762 SK 18)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Selâhattin Zeybekoğlu tarafından P. T. T. Umum Müdürlüğü aleyhine Bursa İkinci Sulh Hukuk Hakimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi sebebiyle vazife konusunun incelenmesi Başkanun sözcülüğünce istenmesi üzerine Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvada idarî kazanın vazifeli bulunduğu yolundaki mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacı telefon abonesinin dâvasının konusu dâvalı Posta, Telgraf, Telefon İşletme Umum Müdürlüğünce her ay santral ve şebeke tesisler — kira parası adiyle alınmakta olan ücretin kanun ve şözleşme hükümlerine aykırı bulunmuş olduğundan dolayı geri verilmesidir.

Dâvalı taraf cevabında; 6145 sayılı P. T. T. Kurtuluş Kanununun 11 inci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince âdi telefon ücret tarifelerinin diğer tarifeler gibi münakalât vekilinin tasvibi ile tekemmül eylediği cihetle bu tarifelerde yapılan değişikliğin dahi idarî bir tasarruf mahiyetinde bulunduğunu, bu tasarruf sebebiyle hakkı halele uğrayan dâvacının ancak Devlet Şûrasına baş vurabileceğini ileri sürerek vazife itirazında bulunmuş ve mahkeme dahi bu itirazı yerinde görmeyerek reddeylemiştir.

Olayda vazife uyuşmazlığının çözülebilmesi için dâvalı P. T. T. Umum Müdürlüğünün hukukî durumu ile abonelerle yaptığı hukukî muamelelerin ve onlardan aldığı paranın mahiyetinin kanun hükümleri karşısında incelenmesi gerektir.

A — 6145 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti P T T İşletmesi Kuruluş Kanununun birinci maddesinde " Ulaştırma Vekâletine bağlı olmak, hükmî şahsiyeti bulunmak ve bu kanunla 3460 sayılı kanuna göre idare ve mürakabe olunmak ve merkezi Ankarada bulunmak üzere (Türkiye Cumhuriyet P. T. T. İşletmesi) unvanlı bir teşekkül kurulmuştur» ve 3460 sayılı kanunun 2 nci maddesinde ise «bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, hükmî şahsiyeti haiz ve bu kanunla kendi hususî kanunları dairesinde malî ve idarî muhtariyete mâlik olmak ve o mes'uliyetleri sermayeleriyle mahdut bulunmak üzere hususî hukuk hükümlerine göre idare olunur» denilmektedir. Bu esaslara göre P. T. T. İşletmesi Hususî Hukuk hükümlerine göre idare olunan ve ancak kendi kurtuluş kanunundaki hususî hükümler uyarınca malî ve idari bakımdan muhtar bir kurumdur. 6145 sayılı kanunun 1 inci maddesinde "bu kanunla, 3460 sayılı kanuna göre ....."denilmiş olması, bu işletmenin hususî hukuk hükümleri dışında idare edileceği mânasına gelmeyip bunun "3460 sayılı kanun hükümlerine uygun olarak kurulmuş ve 6145 sayılı kanunla teşekkülü tamamlanmış bulunan bir müessese" olduğu mânasına gelmektedir. Esasen iktisadî Devlet teşekkülerine ait özel kanunların hepsinde onların 3460 sayılı kanunla kendi özel kanunlarına tâbi oldukları belirtilmiştir. Şu halde, gerek kuruluş kanuniyle ve gerek bu teşekkülün bağlı olduğu 3460 sayılı kanunun açık hükmü ile P T T işletmesi hususî hukuk hükümlerine göre idare olunan bir müessesedir.

B— Diğer taraftan 6145 sayılı kuruluş kanununun bu işletmenin sermaye ve gelir kaynaklarını belirten malî hükümlere ait üçüncü bölümünde bulunan 11 inci maddesinde "P T T ve müesseselerinin yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler, tarifelerle tesbit olunur. İş ve hizmetin özelliği bakımından tarifeye bağlanmayacak hususlarda P T T özel anlaşmalar yapmağa ve ücretler tesbitine yetkilidir. Bu tarifeler ve ücretler genel müdürlükce tesbit ve idare meclisince tasdik olunur. Ancak; muhabere ve müraseleye ait azami ücret tarifeleri ile âdi mektup, âdi telgraf ve âdi telefon cârî ücret tarifeleri Ulaştıma Vekilinin tasvibi ile tekemmül eder,, denilmektedir. Bu maddede hizmetten faydalananlardan, bu faydalanma sebebiyle alınacak paranın bir iş karşılığı olarak ve "ücret,,kelimesiyle anlatılmış bulunması, alınan paralara ait münasebetin dahi bir resim veya vergi mahiyetinde olmayıp hususî hukuk alanı içinde kaldığını göstermektedir. Ancak bu iş parasını tesbit eden tarifenin bir idare makamının tasvibine bırakılma-

sına ilişkin hüküm tarife gereğince alınan paraya âmme hukukuna ait bir alacak vasfını vermeğe kâfi değildir. Zira, bu hüküm işletmenin malî muvazenesini ilgilendiren bir konuyu murakabe altında bulundurmak ve intifa edenlerle işletme arasında çıkabilecek ücret uyuşmazlıklarına meydan vermemek, alınacak karşılıkları genel esaslara bağlamak ve nihayet, işletmenin fertler aleyhine menfaat elde etmesi ihtimalini bertaraf etmek üzere konulmuştur.

4/2/1340 tarihli Telgraf ve Telefon Kanununun 30 ncu maddesinde telefon konuşmalarının kaç dakika sürebileceğini tesbit eden hüküm ile beraber abonelerden alınacak paraları ücret olarak adlandırılan bir takım hükümler konulmuş olması ve 876 sayılı Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanununa da alınacak paralar hakkında ücret denilerek hükümler konulmuş olması hattâ bu kanunun 10 uncu maddesinde «istenilen avans veya yeni abonman ücretini, idarece talep olunan tarihten itibaren bir hafta zarfında tediye etmeyen resmî ve gayrı resmî abonelerin mükâlemeleri kat' ve bir ay sonra da mukavele münfesih addolunarak makine kaldırılır» denilmiş bulunması kanun koyucu tarafından, aboneden alınan paranın ücret ve taraflar arasındaki muamelenin ise akit olarak kabul edildiğini belirtmektedir.

C — 6762 sayılı türk Ticaret kanununun Ticarî işletme Kitabının Tacir başlığını taşıyan birinci faslının iktisadî devlet teşekküllerini dahi hedef tutan ve (hükmî şahıslar) başlıklı olan 18 inci maddesinin birinci fıkrasında (Ticaret şirketleriyle, gayesine varmak için ticarî bir işletme işleten dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince hususî hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek veya ticarî şekilde işletilmek üzere Devlet, belediye gibi âmme hükmî şahısları tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler dahi tacir sayılırlar) hükmü ile bütün İktisadî Devlet Teşekküllerinin ve bu arada P. T. T. İşletmesinin tacir olduğu kabul edilmiş, adı geçen fasıldaki 12 inci maddede ise "aşağıda yazılı veya mahiyetce bunlara benzeyen işlerle uğraşmak üzere kurulan müesseseler; ticarethane sayılır" denildikten sonra maddenin 11 inci bendinde "su,gaz ve elektrik dağıtma; telefon ve radyo ile haberleşme ve yayın" sözleriyle açıkça telefon işletmesinin ticarethane olduğu belirtilmiştir. Bu hukukî esaslar dahi taraflar arasındaki münasebetin bir hususî hukuk münasebeti olduğunu göstermektedir.

D — Bütün bu kanun hükümlerinin birlikte gözönünde tutulması sonunda; İktisadî Devlet Teşekküllerinden biri olan P T T İşletmesinin emeklilik gibi idarî hükümlerle düzenlenmiş bulunan tasarrufları dışında kalan bir hizmet karşılığı ücrete ilişkin olan münasebetlerden doğan uyuşmazlıkların hususî hukuk hükümlerine dayanılarak çözülmesi gerekeceği sonucuna varılmaktadır.

457

E — Tarifenin idarî bir tasarruf olduğu kabul edilse dahi, bu durum taraflar arasındaki akde dayanan uyuşmazlığa idarî bir dâva vasfını vermek için kâfi değildir. Çünkü, dâvacı hiç bir zaman tarifenin iptâli yani herkes için yürürlükten kaldırılması hakkında bir karar verilmesini mahkemeden istemiş değidir. Dâvacının isteği, hukukî mahiyetçe, alınan paranın tarifeye dayansa bile tarife hükmünün kanuna uygun bulunmaması itibariyle bu hükmün kendisi hakkında tatbik edilmemesi ve kanuna ve akde aykırı olarak alınmış bulunan paranın geri alınması isteğidir. Esas Teşkilât Kanununun 54 üncü maddesi gereğince ancak kanun hükümlerine tâbi bulunan mahkemenin, tanzimî mahiyette bir idarî tasarruf olduğu ileri sürülen tarifedeki hükmün sırf gördüğü dâva bakımından mahiyetini incelemek ve hükmün kanuna uygun bulunmadığı neticesine varırsa sırf dâva bakımından tarife hükmü yerine kanun hükmünü uygulamak ve tarife hükmünün kanun hükmüne uygun olması halinde de tarife hükmünü uygulamak kazaî vazifesine dâhil bulunduğu cihetle böyle bir dâvaya bakmak mahkemenin vazifesi dışında sayılamaz. Belli bir fert hakkında Münakalat Vekâletince verilmiş bir idarî kararın mevcut olması halinde bu karar şüphesiz mahkemece incelenemeyecek fakat bu durum dahi dâvanın esas itibariyle vazifeli bulunan mahkemenin vazifesizliğini kabul için kâfi bir hukukî sebep teşkil etmeyecek, nihayet, bir geciktirici mesele (meselei müstehire) söz konusu olabilecektir.

Şu halde; Hususî Hukuk hükümlerine tâbi ticarî bir işletme niteliğinde sayılan ve yaptığı hizmet karşılığında «ücret» adıyla para alan ve yalnız hizmetinden faydalanmış olanları hedef tutarak onlarla münasebetlerini akit yoliyle düzenleyen bir müessesenin yaptığı ücret tarifesinin, yalnız idarî makamca tasvip olunduğu esasına dayanılarak ücret uyuşmazlığının idarî bir dâva olduğu kabul edilemez; bu itibarla Başkanun Sözcülüğünün isteği yerinde değildir ve reddolunmalıdır.

Netice: Başkanun Sözcülüğünün isteğinin reddine 7/5/1960 tarihinde Ekseriyetle karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 960/16, K. 960/17)

TEFVİZ KARARININ İPTALİ — İDARÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ: Temlik muamelesinin yolsuz bozulduğu iddiasiyle açılan tescil dâvasının idarî kazada görüleceğine dair.

(2510 SK. — 3546 SK. 23)
(Uyuşmazlık Mahkemesi)

458

Fatma Karanfiller ve arkadaşları tarafından Maliye Hazinesi aleyhine Mersin Birinci Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilmesi sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun sözcülüğünden talep olunmasına binaen Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvanın rüyetinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacı; 2510 sayılı kanun uyarınca miras bırakanı adına temlik ve tahsis edilmiş olan gayrimenkuller hazinece satışa çıkarıldığından bahsile hazinenin muarazasının önlenmesini ve bu yerlerin kendi adına tescil edilmesine karar verilmesini istemiştir.

Dâvalı da : Dâvacının miras bırakanı adına evvelce yapılan temlik muamelesinin hükümsüzlüğüne karar verilerek keyfiyetin dâvacıya bildirilmiş bulunduğunu açıklamış ve bu muameleye ilişkin yazıyı ibraz eylemiştir. Gerçekten; tefviz kararının hükümsüzlüğüne dair yetkili mercice alınan yeni kararın iptali maksadını güden dâvanın adliye mahkemesinde görülmeyeceği aşikârdır ve temlik muamelesinin hükümsüzlüğüne işaret eden idarî kararın kanuna uygun olup olmadığının incelenmesi de idarî kazaya ait bulunmaktadır.

Netice : Bu sebeplerle Mersin Birinci Asliye Hukuk Mahkemesinin vazife kararının kaldırılmasına 7/5/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün, E. 960/18, K. 960/19)

TANKIN YAPTIĞI HASAR — İDARÎ KAZANIN VAZİFESİ

ÖZÜ : Tankın garnizon değişmesi sırasında yaptığı hasarın tazmini dâvasının idarî kazada görüleceğine dair.

(BK. 41 vm. 55 — 3546 SK. 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi)

Orhan Emren tarafından M. M. Vekâleti aleyhine Bakırköy Asliye Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen vazife itirazının reddedilebilmesi sebebiyle vazife konusunun tetkiki Başkanun söcülüğünden talep olunmasına binaen Uyuşmazlık Mahkemesinin 7/5/1960 tarihli celsesinde dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun ola-

454

rak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun sözcüsünün dâvanın rüyetinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu; yol kenarında park yapmış olan dâvacıya ait vasıtaya çarparak hasar ve zararını mucip olan dâvalı Millî Müdafaa Vekâletine ait tank şoförünün kusuru sebebiyle adı geçen Vekâletten tazminat isteğinden ibarettir. Dâvalı da; Askerî Garnizonun intikali sırasında bu tankın kaza yapmış olduğunu bildirmiştir. Askerî bir birliğin bir yerden diğer bir yere intikali hali tamamen askerî bir hizmetin ifası mahiyetinde bulunduğu aşikârdır. Bununla beraber bu nakil sırasında bir taşıma vasıtası olmaktan ziyade askerî silâh karakteri galip olan tankın talim, manevra veya bir birliğin başka yere intikali gibi vazifeler dışında hareket eylemiş olduğu da düşünülemez. Böyle bir âmme hizmetinin işlemesi sırasında meydana gelen zarara ilişkin dâvanın ise; Askerî idarenin veya eğitim teşkilâtının garnizon değiştirmek emrini vermesi gibi bir tasarrufundan doğmuş ve bu tasarruf ise tamamiyle idarî mahiyette bulunmuş olmasına binaen idarî kazada görülmesi gerektir. Bu itibarla; Bakırköy Asliye Hukuk Mahkemesinin vazife kararının kaldırılmasına 7/5/1960 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

(Uyuşmazlık Mahkemesi 7/5/1960 gün E. 960/22, K. 960/22)

İçtihatlar bölümüne ait kısaltmalar

BK	Borçlar Kanunu
H. G.	Hukuk Genel Kurulu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	İcra ve İflâs Kanunu
MK	Medenî Kanun
SK	Sayılı Kanun
TCK	Türk Ceza Kanunu
vm	ve mütaakıp
Y.	Yargıtay
Y. 2. C. D.	Yargıtay 2. Ceza Dairesi
Y. 3. C. D.	Yargıtay 3. Ceza Dairesi
Y. 3. H. D.	Yargıtay 3. Hukuk Dairesi
Y. 4. C. D.	Yargıtay 4. Ceza Dairesi
Y. 7. H. D.	Yargıtay 7. Hukuk Dairesi

460

V — FEDERAL MAHKEME KARARLARI

BOŞANMA DÂVALARINDA

KESİN HÜKÜM İTİRAZI (1)

Tercüme Eden :
Dr. Baki KURU

İkinci boşanma dâvasında ileri sürülen boşanma talebi. birinci boşanma dâvasında reddedilen boşanma talebi ile ne zaman aynıdır ve ondan ne zaman farklıdır?

A — Taraflar 19 Mayıs 1931 tarihinde evlenmişlerdi. Bu evlenmeden üç erkek çocuk dünyaya gelmiş olup, bunlardan ikisi bugün reşittiıler. Koca, meyvacılık mütehassısı olup, 1936'dan beri üzerinde meyva dikimi tecrübeleri yaptığı bir zirai işletmeye sahiptir.

B — Koca; karısının, her yerde kendisine «iftiralar» da bulunması, sebepsiz kıskanç olması ve çok para harcaması sebebiyle 1955 Ekim'inde, evliliği himaye hâkimliğine müracaat ediyor. Koca, evliliği himaye hâkiminin tavsiyesi üzerine, karısını Dr. F.'ye psişiyatrik bakımdan muayene ettiriyor. 27 Kasım 1955 tarihinde mahkeme başkanına bir rapor vermiş olan bu doktorun gösterdiği lüzuma istinaden, kadın, paronoid şizofreni'den muztarip olması sebebiyle, 1 Temmuz 1956 da cebren Hohenegg Hastahanesine yatırılıyor. Taraflar, bu tarihten itibaren ayrı yaşamaktadırlar. Kadın 1956 Kasımı sonunda Hohenegg Hastahanesinden taburcu edildiği zaman, koca, karısını tekrar yanına almaktan imtina etmiştir. Koca, 9 Ocak 1957 tarihinde, karısı aleyhine, İsv. M. K. nunun 141 ve 142 nci maddelerine (Türk M. K. m. 133 ve 134) istinatla boşanma dâvası açmıştır. Hohenegg Hastahanesi müdürünün 28 Mayıs 1957 tarihli raporunda kadının akıl hastalığı ile malûl olmadığı tesbit edildikten ve Dr. F. de 31 Mayıs 1957 tarihli raporunda bu kanaata iştirak ettikten sonra, koca, sadece şiddetli geçimsizlik hakkındaki boşanma sebebine is-

(1) Isviçre Federal Mahkemesi II. Hukuk Dairesinin 24 Mart 1959 tarihli kararı (Bak: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts aus dem Jahre 1959, Band 85, II. Teil - Zilvilrecht, 2. Heft, sayfa: 57—64).

161

tinat etmiştir. Asliye Mahkemesi, 10 Temmuz 1957 tarihli hüküm ile, kadının talebine uygun olarak, dâvayı reddetmiştir. Koca, 19 Ağustos 1957 tarihinde, istinaf mahkemesinden bu hükmün bozulmasını istemiş ise de, bundan sonra istinaf prosedürünü takip etmemiş ve böylece asliye mahkemesinin boşanma dâvasının reddine mütedair hükmü, 10 Temmuz 1957 de kesinleşmiş bulunmaktadır.

C — Koca, 4 Aralık 1957 de tekrar boşanma dâvası açmıştır. Dâvalı karı, kesin hüküm itirazında bulunmuştur. Asliye mahkemesi; delillerin ikamesinden sonra, 4 Agustos 1958 de, kesin hüküm itirazının yerinde olduğuna ve bu sebeple dâvanın esasına girişilemiyeceğine karar vermiştir. İstinaf mahkemesi, bu kararı 23 Ekim 1958 de tasdik etmiştir.

D — Dâvacı, Federal Mahkeme nezdinde temyiz yoluna müracaat ederek, kesin hüküm itirazının reddedilmesini ve dâvanın, hükme bağlanması için, bidayet mahkemesine iade edilmesini talep etmektedir.

Federal Mahkeme, temyiz'i reddedip, bozulması istenen hükmü tasdik etmiştir.

Mülâhazalar

1 — Dâvacı; bidayet mahkemesinin kesin hüküm itirazını kabul eden kararının bozulmasını, kantonal usul hukukunun bu itiraza cevaz vermediğinden dolayı değil, bilâkis, bidayet mahkemesinin, ikinci dâvada ileri sürülen, boşanma talebinin birinci dâvada ileri sürülen boşanma telebiyle aynı olduğunu haksız olarak kabul etmiş olmasından dolayı istemektedir. Bununla, dâvacı federal hukukun ihlâl edildiğini iddia etmektedir ki, bu gibi kararlar aleyhine Federal Mahkeme nezdinde temyiz yoluna gidilebilir (Bak. BGE 78 II say. 401 v. d. ve oradaki atıflar; 80 I say. 261; 81 II say. 146-147 83 II say. 267).

2 — Birinci ve ikinci dâvalardaki boşanma taleplerinin aynı olup olmadığının tesbitinde, her iki dâvada, dâvanın haklı gösterilmesi için hangi vakıaların ileri sürülmüş olduğuna bakmak lâzımdır. Dâvacının hangi kanun hükümlerine istinat ettiği hususu, bu meselenin hükme bağlanması için haizi ehmemiyet değildir. Aynı şekilde, dâvacı tarafından ileri sürülen vakıaların birinci dâvada ne nisbette ispat edilmiş telâkki edildiklerinin de, burada bir ehemmiyeti yoktur. Dâvacının iddiaları; birinci dâvada ileri sürülen ve fakat o zaman mahkemece ispat edilmemiş telâkki edilen vakıaların tekrar ileri sürülmesine ve bunun için yeni ispat vasıtaları gösterilmesine veya birinci dâvada ileri sürülen delillerin yeniden takdir edilmesinin istenmesine inhisar ediyor, veya dâvacı sadece birinci dâvada ispat edilmiş telâkki edilen vakıaların o zaman huku-

462

ken doğru olarak hükme bağlanmadıklarını iddia etmekte ise, bütün bu hallerde, ikinci dâvada ileri sürülen boşanma talebi, birinci dâvadaki hükümle reddedilen boşanma talebinin aynı kalmakta devam ediyor demektir. (Bak. BGE 78 II say. 404-405).

Buna mukabil, ikinci dâvada, dâvanın haklı gösterilmesi için, birinci dâvada ileriye sürülmemiş olan mühim vakıalar ileri sürülmekte ise, o zaman ikinci dâvanın mevzuu olan boşanma talebi birinci dâvanınki ile aynı değildir. Eğer yeni ileri sürülen vakıalar, yalnızca veya evvelce ileri sürülmüş olan vakıalarla birlikte, boşanma talebini haklı göstermeğe muktedir iseler, o zaman bu yeni ileri sürülen vakıalar mühimdirler. (Bak. BGE 78 II say. 403).

Biraz evvel zikredilen kararda belirtildiği üzere, bu vakıalar, hem birinci dâvanın bitmesinden sonra husule gelen, hem de daha evvel mevcut olup bilinen ve fakat birinci dâvada her hangi bir sebeple (Meselâ, hasım tarafın himayesi maksadiyle) ileri sürülmemiş olan vakıalar olabilir (Aynı kanaatta: Bürkli, Rechtskraftprobleme in Eheprozessen, 1952 s. 37; ve Bühler, Zeitschrift für Schweizerisches Recht 1955 s. 430 a. v. d. başkaca atıflarla birlikte). Leuch, evvelki dâva sırasında hâkime arzedilmemiş olan vakıaların nazarı itibara alınmasını, kesin hüküm mefhumu ile kabili telif bulmuyorsa da (Leuch, Die ZPO für den Kanton Bern, 3. baskı 1956, madde 192 No. 11 d, s. 215, bundan başka bak: Zeitschrift für Schweizerisches Recht s. 672 a), bu kanaata iştirak edilmemektedir. Bir boşanma dâvasını reddeden bir hükmün maddî bakım dan kesinliği şu mânaya gelmektedir ki; bu hüküm ile haksız olduğu beyan edilen boşanma talebi yeni bir dâva mevzuu yapılamaz ve bu talep, talebi muhik göstermek için hakikaten ileri sürülmüş olan vakıalar vasıtasiyle ferdileştirilir; yoksa talebi, muhik göstermek için ileri sürülebilmeleri mümkün olan vakıaların heyeti umumiyesi vasıtası ile değil, Almanya'da ayrı bir tanzim tarzı cari ise, bu Alman Hukuk Mahkemeleri Usulü Kanununun 616 ncı paragrafında ifadesini bulan pozitif hüküm sebebiyledir; bu paragrafa göre, boşanma dâvası reddedilen dâvacı, açacağı yeni bir boşanma dâvasını, evvelki dâvada ileri sürdüğü «veya evvelki dâvada ileri sürmek imkânına mâlik olduğu» vakıalara istinat ettiremez. İsviçre hukuku, buna tekabül eden bir hüküm ihtiva etmemektedir (Bak. Bürkli s. 31). Alman kanununun bu hükmü, İsviçre boşanma usul hukukunun umumi prensiplerinden de istihraç edilemez. Alman kanununun adı geçen hükmünün bir neticesi olan, bir boşanma dâvasının haklı gösterilmesi için, dermeyan imkânının kalmayacağı tehlikesi altında, bu gayeye hizmet eden bilinen bütün vakıaların ileri sürülmesi mecburiyeti, Federal Mahkemenin

BGE 78 II s. 404 deki kararında belirtildiği gibi, Isv. Medenî Kanunun gayelerine mütenakızdır; Zira, bu mecburiyet, boşanma ihtilâfının lüzumsuz ve arzu edilmeyen bir şekilde şiddetlenmesine sebep olabilir. Bu sebeple, ikinci dâvada, birinci hükümden evvel husule gelmiş olan vakıaların ilk defa ileri sürülmesi halinde, boşanma taleplerinin ayniyetinin mevzuubahis olamayacağına dair, BGE 78 II s. 403-404 deki Federal Mahkeme kararı ile ortaya atınlan ana prensipte ısrar edilmelidir. Bir hadise birinci dâvada geçimsizlik sebebi olarak dermeyan edilmiş, fakat mahkemece evlilik birliğini tahrip edici olarak telâkki edilmemiş, birinci dâvanın bitiminden sonra bu hâdise; tarafların onu bertaraf etmek hususundaki samimi gayretlerine rağmen, taraflardan artık evliliği devam ettirmelerini istemenin muhik ve mümkün olmayacağı derecede, evlilik münasebetine gayrı müsait bir şekilde tesir etmekte devam etmişse, bu durumun da yeni mühim bir vakıa olarak telâkkisi mümkündür. Bu nisbette, Zürich Yüksek Mahkemesinin Stocker (Schweizerische Juristen-Zeitung 1951 s. 18) tarafından zikredilen, evvelki hâdiselerin sonraki tesirlerinin nazarı itibara alınması hakkındaki tatbikatına (Blaetter für Zürcherische Rechtshung 1949 No. 60 s. 103) iştirak edilmelidir. (Bundan başka bak. Bühler s. 434 a); buna mukabil, Stocker'in (a. g. makale) bu mahkemeler tatbikatının tahmin edilen pratik bir neticesi olarak vasıflandırdığı şu husus umumî bir prensip olarak tanınamaz: Boşanma dâvalarındaki kesin hüküm itirazı, «eğer yeni bir boşanma dâvası, evvelki boşanma dâvasıının bitiminden kısa bir zaman sonra hakkı suiistimal eder bir şekilde ikame edilirse», ancak o zaman muvaffakiyet elde edilebilir.

3 — Eldeki meselede, dâvacı; ikinci dâvada, birinci dâvanın bitiminden sonra husule gelen ve yalnızca veya evvelce husule gelenlerle birlikte boşanma talebini haklı gösterebilecek olan hiç bir vakıa ileri sürmemiştir. Hususiyle, dâvacı; birinci boşanma dâvasının reddinden sonra, dâvalının kendisine «iftira» etmekte devam ettiğini, veya evlilik birliğini tekrar tesis etmeye mütedair ciddi bir teşebbüsün, evvelki hâdiselerin en hüsnüniyetli bir davranışla bile mâzur görüp unutamadığı devam eden tesirlerinden veya başka sebeplerden dolayı muvaffak olamadığını iddia etmektedir (ve görünüşe göre iddia etmeye muktedir de değildir).

Birinci dâvanın hükme bağlanmasından evvel husule gelen ve dâvacının ikinci dâvasını haklı göstermek için ileri sürdüğü vakıalar, ikinci dâvada ilk defa olarak dermeyan edilmemektedir. Daha birinci dâvada, dâvacı; dâvalının, başka kadınlarla gezdiğini ve sarhoş dolaştığını, gece 12 den evvel evine nadiren geldiğini ve başka kadınlarla gecelediğini yalan olarak iddia etmek suretiyle, kendisini üçüncü şahıslar nezdinde kö-

tülediğini ileri sürerek, dâvalıyı itham etmişti. Dâvacı birinci dâvada, dâvalının kendisini böyle âdi bir şekilde sadece akrabalar, papaz, öğretmen ve evlenme nasihatcısı nezdinde değil, aynı zamanda en yakın âmirleri, en yakın mesai arkadaşları ve hattâ kimya fabrikaları mümessilleri nezdinde ve kendisinin kurslar ve konferanslar verdiği yerlerde de kötülediğini ve dâvalının kendisini her yerde tâkip ettiğini ve şeref ve şöhretini lekelediğini ileri sürmüştür. Dâvacının ikinci dâvasındaki mucip sebeplerinin büyük bir kısmı bu ithamların tekrarından ibarettir. Dâvacı, ilk dâvasında üçüncü şahıslar nezdinde «kötülemek» umumî ithamı ile iktifa etmemiş olup, bilâkis bugün olduğu gibi, esas itibariyle aynı hususları dermeyan ederek, dâvalının hangi mânada, hangi çevrelerde, ne zamandanberi, hangi fasılalarla ve hangi kesafette kendisine iftira ettiğini bildirdiğinden, dâvacının, ikinci dâvada, dâvalının yaptığını iddia ettiği hareketlerin ispatı zımnında evvelce bildirilenlerden başka bir kaç yeni şahit göstermesiyle, yeni mühim vakıalar dermeyan ettiği kabul edilemez, yani dâvacı, «kötüleme» nin birinci dâvada olduğundan mühim nisbette daha ileri gittiğine dair yeni bir iddiada bulunmuş değildir.

İkinci dâvada dâvalıya karşı yapılan ithamlar yeni olmadıklarına göre, ikinci dâvada ileri sürülen boşanma talebinin birinci dâvada dermeyan edilenden farklı olup olmadığının aydınlanması zımnında deliller ikame edilmesine de lüzum yoktu. Asliye mahkemesinin, ikinci dâvada kesin hüküm itirazında bulunulmadan evvel yapmış olduğu deliller ikamesi, dâvacının iddialarını, birinci dâvadaki deliller ikamesinde olduğundan, daha şumullü bir şekilde teyit etmekte ise de, bu husus kesin hüküm itirazının hükme bağlanması için haizi ehemmiyet değildir; Zira, burada dâvacının kanaatı hilâfına, sadece, birinci ve ikinci dâvada hangi vakıaların ileri sürülmüş olduğu meselesi mühimdir. Aynı sebepten dolayı, eğer dâvalı, birinci dâvada inkâr ettiği ve mahkemenin o zaman ispat edilmemiş telâkki ettiği vakıaları, ikinci dâvada ikrar etmiş olsa bile, bu husus da haizi ehemmiyet olmazdı.

Dâvacının ikinci dâvada Isv. M. K. m. 142 nin (Türk M. K. m. 134) yanında ayrıca Isv. M. K. m. 138 ze (Türk M. K. m. 130) istinat etmesi de, her iki dâvada ileri sürülen boşanma taleplerinin aynı olduğu hususunda bir değişiklik husule getirmez. Eğer dâvacı; bugün ispat etmek istediği üzere, dâvacıya isnat ettiği hareketin, birinci dâvada sadece Isv. M. K. m. 141 (Türk M. K. m. 133) mânasındaki bir akıl hastalığının tezahürü ve muhtemelen Isv. M. K. m. 142 (Türk M. K. m. 134) mânasındaki şiddetli geçimsizliğin objektif sebebi olarak ileri sürmüş ve dâvalının bu hareketini ilk olarak ikinci dâvada kusurlu olarak vasıflandırmış olsa idi (ki bu durum esasen vârit değildir), bu husus da aynı şekilde haizi ehemmiyet olmazdı.

465

Dâvacının; ikinci dâvada, mahalle muhtarı S.'nin ve diğer şahısların birinci dâvada dâvalı tarafından ibraz edilen imza listesini bâzı kadınların zoru ile veya hoş görünmek sebebiyle imza etmiş olduklarını ve birinci dâvada dâvacı aleyhine şahadette bulunmuş olan şahit B.' nin itimada şâyan olmadığını ileri sürmesi hususları da, kendisine yardım edecek kabiliyette değildir. Dâvacı, bununla boşanma hakkının tatbik edilmesi için yeni mühim vakıalar ileri sürmüş değildir. Bilâkis, burada mevzuubahis olan, sadece, dâvalının birinci dâvada kullanmış olduğu ispat vasıtalarının ispat kuvvetine karşı yapılan itirazlardır.

Nihayet, ikinci dâvada dinlenen şahit ifadelerine göre, dâvacının karakterinin dürüst olduğu ve dâvacının üçüncü şahıslar nezdinde dâvalı aleyhinde konuşmadığı neticesine varılsa ve bu sebepten dolayı, asliye mahkemesinin, birinci hükümde, dâvacıyı nezaketsiz (kaba) olarak vasıflandırmasının ve dâvacının, hastalık halindeki bir kin ile dâvalı aleyhine hareketlerde bulunduğunu, evliliğe her halü kârda son vermek için sebepler aradığını (esasen bu tesbitlerin hilâfı, dâvacının mesleğinde ve halk arasında dürüst hareket etmekte oluduğunun sabit olması ile ispat edilemez) kabul etmiş olmasının haksız olduğu anlaşılacak olsa bile, dâvacının yeni mühin vakıalar dermeyan ettiğinden gene de bahsedilemezdi.

Buna göre, dâvacının ikinci dâvada ileri sürdüğü hususlar; ancak, ilk dâvada verilen hüküm aleyhine istinaf veya temyiz yoluna müracaat etmeyi haklı gösterebilecek kabiliyette olup, ikinci dâvadaki ihtilâflı boşanma talebinin, birinci dâvadaki boşanma talebinden farklı olduğunu göstermeye muktedir değildirler.

K R O N İ K

YENİ HUKUK YAYINLARI

Rıdvan Bülent ERCİYEŞ

GOZUBUYUK, Dr. İur. Abdullah Pulat : Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlariyle mukayeseli TÜRK CEZA KANUNU ŞERHİ. (Şerh — Gerekçe — Içtihat — Bibliyoğrafi) Cilt I: Umumî hükümler (Madde 1 — 124). Ankara 1960 Ajans Türk Matbaası. 471 S.

Türk hukuk yayın hayatına hayli emeği geçen Adalet Bakanı Dr. İur. Abdullah Pulat Gözübüyük'ün uzun zamandan beri üzerinde çalıştığını bildiğimiz (Türk Ceza Kanunu Şerhi) isimli kitabının ilk cildi yayınlanmıştır. Bu eser, 1926 yılından bu yana tatbik edilmekte olan Türk Ceza Kanunu hakkında, bâzı klâsik ders veya içtihatlarla notlandırılmış kitaplardan başka kendi konusunda, gerçek ve modern anlamiyle karşılaştığımız ilk şerhtir. Eseri bir önsöz ile takdim eden, ceza hukuku alanında otorite Ord. Prof. Dr. Tahir Taner, kanunun iyi ve doğru olarak tatbi kının ancak onun mâna ve mahiyetinin gereği gibi anlaşılıp kavranma siyle mümkün olacağını belirterek, etraflı ve ciddi bir tetkik mahsulü olan bu şerh dolayısiyle, bir boşluğu dolduran yazarı tebrik etmektedir. Kabul olunduğu tarihten beri 407 maddesi üzerinde değişiklik yapılan Ceza Kanununun bu değişik maddeleri kanun gerekçeleri, Adalet Komisyonu raporları ve Alman, Fransız, İsviçre, İtalyan ceza hukukundaki yeni gelişmelerin de mukayeseli tetkikiyle geniş surette şerhedilen maddelerin Yargıtay Içtihat Birleştirme, Ceza Genel Kurulu ve Daire kararlariyle kıymetlendirilmesi esere tatbikatçılar için ayrıca faydalı bir mahiyet vermiştir. Bu 1 inci cildi, diğer ciltlerin yakın bir gelecekte takip etmesi Türk hukukçularının temennisidir. Ajans Türk Matbaasının itina ile bastığı bu güzel eserin fiyatı 30 liradır.

ANSAY, Ord. Prof. Sabri Şakir : Hukuk İcra ve İflâs Usulleri. Beşinci bası. Ankara 1960 İstiklâl Matbaası. XI+376 S.

En yeni mevzuata ve enson mahkeme kararlarına yer verilerek tatbikatçıların da faydalanması temin edilen bu klâsik eserin fasıllarında İcra ve İflâs hukukumuzun tarihçesi, takip yolları icra ve iflâs işle-

467

rinde teşkilât ve organlar, memur ve müstahdemlerin mesuliyeti, şikâyet, takibin yeri, takibin zamanı ve takip işlerinde şekiller, tetkik ve yargılama usulleri, müddetler, tebliğler, ilâmsız haciz tolu ile takip, başlangıç ve takip talebi, ödeme emri ve itiraz, itirazın neticeleri, takibe devam ve mal beyanı, haciz, haczi caiz olmayan mallar, istihkak dâvaları, hacze iştirak, satış, menkul malların ve alacakların satışı, intifa hakkının ve taksim edilmiş miras vesair iştiraklerdeki ve müşterek mülkiyetteki hissenin satışı gayrimenkul satışı, satışın mahiyeti, hükmü ve feshi, paraların paylaştırılması, sıra cedveli, borç ödemeden aciz vesikası, rehinin paraya çevrilmesi yoluyle takip, ilâmların icrası konuları incelenmiştir. Eserin ikinci kısmı iflâs üzerinedir. Bu kısmın fasıllarında da genel bilgiler verildikten sonra maddî iflâs hukuku, şeklî iflâs hukuku, icra ve iflâs takiplerinde hususî yollar, kiralar, fevkalâde mühlet ve cezalar incelenme konusu yapılmıştır. Fiyatı 27,50 liradır.

ARSLANLI, Ord. Prof. Dr. Halil : Anonim Şirketler I : Umumî Hükümler. 3 üncü bası. İstanbul 1960 Fakülteler Matbaası. XXIV+279 S.

Baştarafında sistematik fihrist,sonunda mevzuat fihristi ile kavramlar üzerine alfabetik fihrist bulunan eser beş bölüme ayrılmıştır. Tarihçe, anonim şirketlerin iktisadî fonksiyonu, Yeni Ticaret Kanununda yapılan mühim değişiklikler başlığını taşıyan birinci bölümden sonra, Anonim Şirketlerin Kuruluşu başlığı altındaki ikinci bölümde anonim şirketin tarifi ve unsurları, kuruluş sistemleri, Türk Ticaret Kanununun sistemi, tesis noksanları, hükmî şahsiyetin iktisabına kadar iştirak müteahhitleri arasındaki münasebetlerin mahiyeti, kurucuların mesuliyeti, kuruluştan sonra devir olma bahisleri incelenmiştir. Üçüncü bölüm esas Sermaye başlığını taşımaktadır. Bu bölümde esas sermaye ile şirket mameleki arasında münasebet esas sermaye kâr ve iştirak payı, esas sermayenin mahsulü olan şirket mamelekinin usulü dairesinde tesis ve muhafazasına hâdim tedbirler, esas sermayenin artırılması, anonim şirketin kendi hisse senetlerini iktisap etmesi, alacaklıların himayesi incelenmiştir. Başlığı, Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği olan dördüncü bölümde payın hukukî mahiyeti, imtiyazlı paylar, ortaklığın sukutu, intifa senetleri, hisse senetlerinin devri, kuponlar inceleme konusu yapılmış ve Pay Sahibinin Borç ve Hakları başlığını taşıyan son bölümde pay sahibinin borçları, pay sahibinin malî hakları ve şahsî hakları, çokluk ve azlık, ferdî ve müktesep haklar üzerinde çalışılmış ve eserin faydalı dip notlarında ilmî ve kazaî kaynaklara atıflar yapılmıştır. Fiyatı 35 liradır.

468

ARSLANLI, Ord. Prof. Dr. Halil : Kara Ticareti Hukuku Dersleri, Umumî hükümler. 3 üncü bası. İstnabul 1960 Fakülteler Matbaası.XVIII + 258 S.

Eser sekiz bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde umumî prensipler (Giriş, Türk Ticaret Kanununun sistemi, ticarî hükümlerin tatbik sahası ve tatbik sırası, ticarî işletme mefhumunun hukukî ehemmiyeti, tacir sıfatının doğurduğu neticeler), İkinci bölümde Ticaret Ünvanı (Ticaret ünvanının hukukî mahiyeti, muhtelif sistemler, Türk Ticaret Kanununda ticaret ünvanının muhtelif nevileri, ünvanın tescil ce ilânı, tanınan hakların himayesi, devri ve intikali, istimal hakkının sona ermesi), Üçüncü bölümde ticarî işletme (Merkez ve şube, ticari işletmenin hukukî mahiyeti, ticarî işletmenin devri), Dördüncü bölümde ticarî defterler (gaye, mükellefiyet, usul, kıymet takdiri, mesuliyet, delil kuvveti), Beşinci bölümde ticaret sicili (tarihçe, teşkilât, tescil usulü, sicil memurunun tetkik selâhiyeti, ticaret sicilinin fonksiyon sahası ve tesiri), Altıncı bölümde işletme sahibi ve tüccar yardımcıları (Ticarî mümessil, diğer ticari vekiller, seyyar tüccar memurları, iç münasebet, acentalık, komisyonculuk, taşıma işleri ve gümrük komisyonculuğu, ticaret işleri tellâllığı), Yedinci bölümde haksız rekabet (mahiyeti, unsurları, hüsnüniyete aykırı olarak serbest rekabetin suiistimali halleri, haksız rekabette hukukî ve cezaî müeyyide, haksız rekabetten doğan talepler, cezaî müeyyideler), Sekizinci bölümde cari hesap (tarihçe, iktisadî fonksiyonu, hukukî mahiyeti ve hükümleri, bakiyenin tesbiti, carî hesap anlaşmasının hususiyeti, carî hesabın sonu, müruruzaman, kliring) incelenmiştir. Fiyatı 35 liradır.

ATABEK, Dr. Reşat : Eşya taşıma hukuku (Deniz hukuku hariç). İstanbul 1960 Sulhi Garan Matbaası.

Sonunda sistematik fihrist ile alfabetik indeksi bulunan eser 13 fasla bölünmüştür. Bu fasıllar sırasıyle : Umumî mülâhazalar, Türk nakliye tarihçesine bir bakış, taşıma akdi, taşıma akdinin teşekkülü ve ispatı, taşıma senedi ve ilmühaber, ücret ve masraf (millî mevzuat, CIM anlaşması, IATA anlaşması), malın nakli (Millî mevzuat, CIM anlaşması, hava nakliyatı), taşıyıcının mesuliyeti (Umumî nizam, mevzuatımızda kabul olunan kıstaslar, milletlerarası demiryolu nakliyatında mesuliyet, hava nakliyatında mesuliyet), mesuliyetin tahdidi ve kaldırılması, taşıyıcının tazmin edeceği miktarın tesbit şekli, tazminat dâvaları, dâva hakkının düşmesi, müruruzaman başlıklarını taşımaktadır. Bir çok dip notlariyle kıymetlendirilen eserin fiyatı 20 liradır.

469

BERKİN, Dr Necmettin M. : İflâs Hukuku Dersleri. İstanbul 1960 Hamle Basımevi. VIII+452 S.
«İstanbul Üniversitesi Yayınları No : 851 — Hukuk Fakültesi No : 180»

İflâs hükümlerinin tatbik şekillerinin ortaya konulmak suretiyle tatbikatçılar için de faydalı olabilmek amaciyle hazırlanan eserin birinci kısmında umumî bilgiler verilmiştir. Bu kısmın fasılları giriş, iflâsın hukukî mahiyeti, iflâs tatbikini tacirlere hasreden ve etmeyen sistemler iflâs teşkilâtı başlıklarını taşımaktadır. Milletler arası hukukta iflâs konusunun incelendiği ikinci kısmın birinci faslında iflâs kararlarının yabancı memleketlerdeki tesirleri hakkında nazariyeler, ikinci faslında iflâsın birliği ve taaddüdü sistemlerinin tatbikatı anlatılmaktadır. Üçüncü kısım iflâs yolu ile tâkip başlığını taşımaktadır. Bu kısmın fasıllarında iflâs yolu ile takip edilebilen şahıslar ve alacaklar ve iflâs yolları yer almaktadır. İflâsın müflise tesiri, iflâsın takiplere ve müflisin taraf olduğu dâvalara tesiri, iflâsın alacaklıların haklarına tesiri, âdi ve rehinli alacaklıların sırası başlıklı fasıllar eserin dördüncü kısmını meydana getirmektedir. Beşinci kısımda iflâsın tasfiyesi (masanın teşkili, masanın idaresi, paraya çevirme, paraların paylaştırılması, iflâsın kapanması ve kaldırılması), altıncı kısımda iptal dâvası (iptal dâvasının tâbi olduğu hükümler, iptal dâvasına mevzu teşkil eden tasarruflar, iptal dâvasının neticeleri), yedinci kısımda konkordato (umum bilgiler, konkordato prosedürü, müşterek borçlular ve kefillerin mesuliyeti, konkordatonun mahkemece tetkik ve tasdiki, konkordatonun hükümleri, konkordatonun feshi, konkordato haricinde vaad ve taahhütler ve bunların müeyyideleri), sekizinci kısmında iflâs hukukuna mütaallik suçlar, dokuzuncu kısımda fevkalâde mühlet ve tâtil, inceleme konusu yapılmıştır. Eserin sonunda mevzu fihristi, mefhum fihristi, mevzuat fihristi ve bibliyoğrafya sayfaları yer almaktadır. Fiyatı 20,25 liradır.

DOĞANAY, Erdoğan: Ticaret Kanununa ve TCDD işletme nizamnamesine göre yolcu ve eşya taşıma hükümleri. İstanbul 1960 Hüsnütabiat Matbaası. 207 S.

Devlet Demiryolları müşavir avukatı olan müellif eserinin birinci bölümünde İktisadî Devlet Teşekküllerinin hukukî durumları ve organları incelenmektedir. İkinci bölümde Devlet Demiryolları İşletmesinin dahilî mevzuatı memurlarının tâbi olduğu statü anlatılmaktadır. Üçün-

cü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde Ticaret Kanunu ve Devlet Demiryolları İşletme Nizamnamesi hükümlerine göre taşıma işlerinin çeşitli yönleri üzerinde çalışılmaktadır. Yedinci bölümde tahkim konusu incelenmiştir. Sekizinci bölümde Devlet Demiryollrı İşletme Zabıta Nizamnamesinin metni yer almaktadır. Fiyatı 16 liradır.

ERDOGAN, Fuat : Türk Seçim Mevzuatı ve tabikatı. Ankara 1960 Eğe Matbaası. 326+175 S.

Yargıtay Üyesi Fuat Erdoğan'ın, sonunda sistematik bir fihrist bulunan bu eseri iki kısımdır. Birinci kısımda Milletvekilleri Seçimi Kanunu, ikinci kısımda Belediyeler, Vilâyet Umumî meclisi, köy muhtar ve ihtiyar meclisi, şehir ve kasabalarda mahalle ihtiyar heyeti seçimlerine ait mevzuat yer almıştır. Mer'i kanun maddeleri aynen gösterildikten sonra müellifin izahları ile birlikte Adâlet, İçişleri Bakanlıkları tamim ve mütalâaları, Yüksek Seçim Kurulu, Yargıtay, Danıştay Kararları, tefsirler, İlim Heyeti raporu ve kanun gerekçesinin ilgili kısımlariyle notlandırılmıştır. Eser'in fiyatı 30 liradır.

GİRİTLİ, Dr. İsmet : Demokrasi yolunda. İstanbul 1960 Kervan Basımevi. 110 S.

İstanbul Üniversitesi idare hukuku doçenti olan müellif eserinde, kendi deyimiyle, demokrasinin mesele ve müesseseleriyle ilgili olarak millî ve milletlerarası tatbikat ve mevzuat yönünden bâzı fikir ve müşahedeleri tesbit etmeğe çalışmaktadır. Eserde yer alan yazıların başlıkları şunlardır: Hukuk ve adâlet, İlim adamı ve politika, demokrasi ve muhalefet, halk efkârı ve demokrasi, demokrasi ve tarafsız idare, hürriyet'e dair, İlim ve hürriyet, demokratik rejim ve plân, iktisadî kalkınma ve demokratik rejim idarî taksimatta değişiklik, NATO ve demokrasi, Afrika demokrasisi, İnsan Hakları ve milletlerarası himaye, basın hürriyeti üzerine, sendikalar ve siyaset, ispat hakı, demokrasi ve vatandaş, hâkim teminâtı, siyasi partiler ve demokrasi, Türk sendikalizmi, Devlet adamı ve hürriyet, demokrasi ve prodüktivite, basına dair, mahkemelere başvurma kaldırılamaz, diktatörlüğe dair, takdir yetkisi ve sınırı, ispat hakkı ve hakaret, Amerikan demokrasisi ve işçi, siyasî ve sosyal demokrasi, Pasternak ve ötesi, partiden çıkma milletvekilliği sıfatını düşürmeli midir?, demokrasi ve lâiklik, Üniversite gençliği ve siyaset, Türk işçisinin

471

temsilcisi, ilim ve siyaset, demokrasi ve Amerikan Yardımı. Bu eserin fiyatı 7,5 liradır.

KARAYALÇIN, Dr. Yaşar : Ticaret Hukuku Dersleri I : Giriş, Ticarî İşletme. İlâveli ikinci baskı. Ankara 1960 Güzel İstanbul Matbaası. XIX+526 S.
«Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Yayın No : 17»

Sistematik bir fihristle başlayan eserin sonunda alfabetik bir arama cedveli ile mahkeme kararları üzerine ve mevzuata göre arama cetvelleri yer almıştır. Eserde şu başlıklar görülmektedir: Hukuk, Ticaret Hukuku, Ticaret Hukukunun Tarihçesi, Yeni Ticaret Kanunun. Ticaret Hukuku bibliyoğrafyası, ticarî işler ve tâbi oldukları hükümler, ticarî işletme, tacir, esnaf, ticar kaza, ticaret sicili, ticarî defterler, ticaret ünvanı, işletme adı, marka, haksız rekabet, tacir yardımcıları, ticarî mümessil, ticarî vekil, ticaret tellâllığı, acente, Eserin «Ticarî borçlar» başlığı altındaki kısmında ise giriş ve çeşitli hükümler dermeyan olunduktan sonra faiz ve carî hesap incelenmiştir. Yabancı mahkeme kararları ve yabancı mevzuat ile mukayeseler yapılarak hazırlanan ve bir çok dip notlariyle kıymetlendirilen eserin fiyatı 35 liradır.

KIYAK, Fahrettin — M. Muhtar ÇAGLAYAN — Cebbar ŞENEL : Nazarî ve tatbikî Devlet İdaresi Aleyhine Cürümler ve Memurin Muhakemat Kanunu ve alâkalı Bankalar ve İktisadî eDvlet Teşekkülleri Mevzuatı. Ankara 1960 Işık Matbaası. XVI+340 S.

Bir önsözden sonra, sistematik fihrist ile bibliyografya sayfaları bulunan eser dört bölüme ayrılmıştır. Devlet İdaresi aleyhine işlenen cürümler başlığını taşıyan birinci bölümün fasıllarında zimmet'e para geçirme ve ihtilâs, irtikap cürümleri, rüşvet cürümleri,memuriyet ve mevki nüfuzunu suistimal edenlere ve memuriyet vazifesini yapmayanlara ait cezalar, imamlar ile hatipler ve vaizler ve ruhanî reislere müatallik cürümler, hükûmet memurları tarafından efrada karşı yapılacak suiistimale, hükûmet memuriyetinin ve ünvan şerefinin gasbı, hükûmete karşı şiddet veya mukavemet ve kanunlara muhalefet, resmî sıfatı haiz olmayanlar aleyhine cürümler, mühür fekki ve hükümetin muhafazasındaki eşyayı çalmak incelenmiştir. Bu fasıllarda Türk Ceza Kanunun 202 — 278 inci maddeleri esere aynen alınarak notlarla izah edilmiş ve Yargıtay karar-

ları dercolunmuştur. İkinci bölümde Devlet idaresi aleyhine cürümlerde müşterek hükümler tetkik edilmektedir. Üçüncü bölümde konu ile ilgili Bankalar ve İktisadî Devlet Teşekkülleri mevzuatı alfabe sırasiyle yer almıştır. Memurin muhakemâtı ile alâkalı kanunlar dördüncü bölümde toplanmıştır. Eserin fiatı ciltsiz 25, ciltli 30 liradır.

KÖSEOĞLU, Yusuf Cemâlettin : Mülga Kanunlar. İstanbul 1960 İnkılap Kitabevi. 112 S.

27 Mayıs İnkılabına kadar T.B.M.M. tarafından kabul edilen kanun sayısının 7480 olduğu gözönünde tutulursa, bunların içinde yürülükten kalkmış bir kanunu aramak zorunda kalan hukukçunun çetin bir araştırma yapması gerektir. Yargıtay ikinci reisliğinden emekli Yusuf Cemâlettin Köseoğlu kitabın önsözünde (zımnî ilga)nın ihtilâflara, şahsî yorumlara yol açmakta olduğunu, bu sebeple, kanunların yürürlükten kaldırılmasında sarih ilga sisteminin kabulüne taraftar olmaktadır. Eserinde de tamamen ve açıkça yürürlükten kaldırılan kanunların sayı, tarih ve başlıklarını göstermiş ve bu kanunun hangi kanunun, hangi maddesiyle yürürlükten kaldırıldığı bildirilmiştir. 1/1/1960 tarihindeki durum gözönünde tutularak, çok güzel tertip edilmiş olan eserin fiyatı 5 liradır.

LÜTEM, Prof. Dr İlhan : Devletler Hukuku Dersleri. İkinci kitap gözden geçirilmiş ilâveli ikinci baskı. Ankara 1960 Balkanoğlu Matbaacılık Ltd Şirketi. 389 S.

Sonunda bibliyografya sayfaları ile sistematik fihrist bulunan eserin bu cildinin birinci kısmının üç bölümünde kara ülkesinin mâhiyeti ve şümulü, yetkilerin tesiri, yetkilerin dağıtımı konusu tâli pragraflara ayrılarak incelenmiştir. Milletlerarası kamu sahası başlığını taşıyan ikinci kısım, nehir sahası, deniz sahası, hava sahası gibi üç ana bölüme ayrılmıştır. Yetkilerin kullanılması başlığı altındaki üçüncü kısmın birinci bölümünde yetkilerin kullanılmasını idare eden prensipler, ikinci bölümünde Devletin milletlerarası münâsebetlerde organları, üçüncü bölümünde Devletlerin enternasyonal mesuliyeti anlatılmaktadır. Dördüncü kısım milletlerarası barış ve güvenliğin sağlanması başlığını taşımaktadır. Bu kısmın birinci bölümünde kuvvet kullanılmasının düzenlenmesi, ikinci bölümünde milletlerarası uyuşmazlıkların barış yolları ile hal-

479

li, üçüncü bölümünde zorlama yolu ile çözülmesi üzerinde çalışılmıştır. İlgili devletler arası anlaşma metinleri ile yer yer notlandırılan eserin fiyatı 25 liradır.

D e r g i l e r :

Adlî — Tıbbî Ekspertiz. Şubat 1960, No.: 57 — Mart 1960, No.: 58.

İstanbul'da ayda bir yayınlanan deıginin her sayısında adlî ekspertiz hakkında tetkikler ve Morg Müdürlüğü ile Adlî Tıp Meclisi raporları bulunmaktadır. Sayısı 150 kuruş, yıllık abonesi 18 liradır. (P. K. 18 Bayazıt — İstanbul) adresinden temin edilebilir.

İstanbul Barosu Dergisi. Cilt XXXIV, Yıl : 1960 Sayı : 1 — 2.

34 üncü cildin 1 — 2 birleşik sayısında Dr. Kemal Oğuzman'ın (Kat mülkiyeti hakkında İsviçre'de ve Türkiye'de hazırlanan kanun tasarıları) ve Mustafa Haker'in (Kanunî hadden fazla kira almaktan doğan hukukî meseleler) makaleleriyle Sarafim Deloğlu'nun tahliye hakkında içtihat derlemesinden başka Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kararları, Baro tamimleri, haberler bulunmaktadır. Derginin bir sayısı 1, yıllık abonesi 12 liradır.

Son İçtihatlar. Cilt XIV, No. 146 1 Mayıs 1960 — No. 147, 1 Haziran 1960.

Derginin iki forma hacmindeki her sayısında hususî hukuka ve kamu hukukuna ilişkin Yargıtay Kararları bulunmaktadır. Fiyatı 100 kuruş, yıllık abone 12 liradır. (P. K. 751 — İstanbul) adresinden temin edilebilir.

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARINDAN BÂZILARI

Zürich Serbi Serisi	Fiyatı
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 1 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 2 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Aile Hukuku. (Çev : Dr. Tahir Çağa)	3.00
Egger : Vesayet. Cilt : 1. (Çev : V. Çernis)	4.50
Egger : Vesayet. Cilt : 2. (Çev : Çernis)	4.50
Escher : Miras Hukuku. (Çev : Prof. S. S. Ansay)	3.00
Homberger : Zilyedlik ve tapu sicili. (Çev : Dr. Suat Bertan	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 1. (Çev : Dr. Recai Seçkin)	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 2. (Çev : Dr. Recai Seçkin	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 3. (Çev : Dr. Ferit Ayiter)	3.00

Yargıtay Kararları

Temyiz	Mahkemesi	Kararları	1952 Ceza	3.00
»	»	»	1953 »	2.50
»	»	»	1954 »	2.50
»	»	»	1955 »	2.50
»	»	»	1956 »	2.50
»	»	»	1957 »	2.50
»	»	»	1952 Hukuk	3.00
»	»	»	1953 »	3.00
»	»	»	1954 »	3.00
»	»	»	1955 »	3.00
»	»	»	1956 »	3.00
»	»	»	1957 »	3.00

Adalet Dergisi

[illegible]	yılı	(12 sayı)	10.00
[illegible]	yılı	(12 »)	10.00
[illegible]	yılı	(12 »)	12.00
[illegible]	yılı	(12 »)	18.00
[illegible]	yılı	(12 »)	18.00
[illegible]	yılı	(12 »)	18.00
[illegible]	yılı	(4 sayı)	18.00

Adalet [illegible] Yeni Cezaevi Basımevi

W75

lı, üçüncü bölümünde zorlama yolu ile çözülmesi üzerinde çalışılmış. İlgili devletler arası anlaşma metinleri ile yer yer notlandırılan eser fiyatı 25 liradır.

D e r g i l e r :

Adli — Tıbbi Ekspertiz. Şubat 1960, No. : 57 — Mart 1960, No. : 58

İstanbul'da ayda bir yayınlanan derginin her sayısında adli ekspertiz hakkında tetkikler ve Morg Müdürlüğü ile Adli Tıp Meclisi raporları bulunmaktadır. Sayısı 150 kuruş, yıllık abonesi 18 liradır. (P. K. 18 Bayazıt — İstanbul) adresinden temin edilebilir.

İstanbul Barosu Dergisi. Cilt XXXIV, Yıl : 1960 Sayı : 1 — 2.

34 üncü cildin 1 — 2 birleşik sayısında Dr. Kemal Oğuzman'ın (K... mülkiyeti hakkında İsviçre'de ve Türkiye'de hazırlanan kanun tasarıla... ve Mustafa Haker'in (Kanuni hadden fazla kira almaktan doğan huk... meseleler) makaleleriyle Sarafim Deloğlu'nun tahliye hakkında içtih... derlemesinden başka Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kararları, ... ro tamimleri, haberler bulunmaktadır. Derginin bir sayısı 1, yıllık abo... si 12 liradır.

Son İçtihatlar. Cilt XIV, No. 146 1 Mayıs 1960 — No. 147, 1 Haz... 1960.

Derginin iki forma hacmindeki her sayısında hususi hukuka ve ... mu hukukuna ilişkin Yargıtay Kararları bulunmaktadır. Fiyatı 100 kuruş, yıllık abone 12 liradır. (P. K. 751 — İstanbul) adresinden temin edilebilir.

476

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARINDAN BÂZILARI

Zürich Şerhi Serisi	Fiyatı
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 1 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 2 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Aile Hukuku. (Çev : Dr. Tahir Çağa)	3.00
Egger : Vesayet. Cilt : 1. (Çev : V. Çernis)	4.50
Egger : Vesayet. Cilt : 2. (Çev : Çernis)	4.50
Escher : Miras Hukuku. (Çev : Prof. S. Ş. Ansay)	3.00
Homberger : Zilyedlik ve tapu sicili. (Çev : Dr. Suat Bertan	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 1. (Çev : Dr. Recai Seçkin)	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 2. (Çev : Dr. Recai Seçkin	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 3. (Çev : Dr. Ferit Ayiter)	3.00

Yargıtay Kararları

Temyiz	Mahkemesi	Kararları	1952	Ceza	3.00
»	»	»	1953	»	2.50
»	»	»	1954	»	2.50
»	»	»	1955	»	2.50
»	»	»	1956	»	2.50
»	»	»	1957	»	2.50
»	»	»	1952	Hukuk	3.00
»	»	»	1953	»	3.00
»	»	»	1954	»	3.00
»	»	»	1955	»	3.00
»	»	»	1956	»	3.00
»	»	»	1957	»	3.00

Adalet Dergisi

1948	yılı	(12 sayı)	10.00
1949	yılı	(12 »)	10.00
1954	yılı	(12 »)	12.00
1956	yılı	(12 »)	18.00
1957	yılı	(12 «)	18.00
1958	yılı	(12 »)	18.00
1959	yılı	(4 sayı)	18.00

Ankara 1960 Yeni Cezaevi Basınevi

477

BU KAPAKTA ESERLERİNİN İLÂN EDİLMESİNİ İSTEYEN HUKUKÇULARIMIZA

İlân Tarifesi

Tam kapak	.....	600 T. L.
1/2 »	.....	300 T. L.
1/4 »	.....	150 T. L.
1/8 »	.....	75 T. L.

(Bu bedeller yalnız bir defa içindir)

Yapılacak ilân bildirilirken, ilân bedelinin Maliye veznesine yatırılarak Karşılığında alınacak makbuzun Bakanlık Yayın Müdürlüğüne gönderilmesi lâzımdır.

Bu kapak için yalnız hukuk yayınlarını bildiren ilânlar alınır.